

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Renata Fulínová

**Mediální obraz událostí Palachova týdne ve
vybraných denících**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Renata Fulínová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

FULINOVA, Renata. *Mediální obraz událostí Palachova týdne ve vybraných denících*. Praha, 2013. 60 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce „*Mediální obraz událostí Palachova týdne ve vybraných denících*“ se zabývá událostmi, které se ve dnech 15. 1. - 21. 1. 1989 odehrály v Československu, a později dostaly název Palachův týden. Prostřednictvím analýzy článků práce popisuje, jak je v lednu 1989 zobrazovaly deníky Rudé právo, Mladá fronta a Lidové noviny. Dále se práce zaměřuje na leden výročních let 1990, 1999 a 2009 a zjišťuje, zda a popřípadě jak se mediální obraz událostí změnil. Práce obsahuje popis nejzásadnějších historických, politických a společenských událostí v rozmezí let 1968-2009 s důrazem na osobnost Jana Palacha, lednový týden 1989 a vývoj periodického tisku v jednotlivých etapách a dále zahrnuje přílohu s rešeršemi obsahu článků a kompletní znění veškerých článků týkajících se tématu.

Abstract

This bachelor thesis called „*The media portrait of the ‚Palach week‘ in selected newspapers*“ deals with the events which took place between the 15th of January and the 21st of January 1989 in former Czechoslovakia, later named as the Palach week. This thesis describes how the periodicals Rudé právo, Mladá fronta and Lidové noviny presented these events in 1989. This work also focuses on the annual years 1990, 1999 and 2009 and explores if and how the media presentation of these events has changed. This thesis also describes the most significant historical, political and social events during years 1968 and 2009 paying closer attention to Jan Palach, the events of January 1989 and the major changes in press over time. Furthermore this thesis contains the main topics of each article and also complete transcription of all articles about the explored topic.

Klíčová slova

Jan Palach, Palachův týden, komunistický režim, cenzura, propaganda, mediální obraz

Keywords

Jan Palach, Palach Week, communist regime, censorship, propaganda, media portrait

Rozsah práce: 123 020 znaků (včetně mezer, bez poznámek pod čarou)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. května 2013

Renata Fulínová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Petru Bednařikovi, Ph.D. za vedení této bakalářské práce a za cenné rady a připomínky. Dále děkuji mé rodině a přátelům za trpělivost, kterou se mnou během tvorby této práce měli, zejména Kateřině Neradové za průběžnou a finální korekturu práce a Mirce Strnadové za její výraznou podporu během celého mého studia. Poděkování patří také Národní knihovně České republiky a jejím pracovníkům za vytvoření příjemné pracovní atmosféry a poskytnutí zkoumaných periodik.

SCHVÁLENO

Renata

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Fulínová Renata	Razítko podatelny: - <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">- 5 -06- 2012 -1-</td> </tr> <tr> <td>Cj: 1095</td> <td> Přilož: ☐ Skartování: ☐ hebl: </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Přiděleno:</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	- 5 -06- 2012 -1-	Cj: 1095	Přilož: ☐ Skartování: ☐ hebl:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		- 5 -06- 2012 -1-							
Cj: 1095		Přilož: ☐ Skartování: ☐ hebl:							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2010									
E-mail diplomantky/diplomanta: fulinova.renata@gmail.com									
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/kombinovaná									
Předpokládaný název práce v češtině: Mediální obraz událostí Palachova týdne ve vybraných denících									
Předpokládaný název práce v angličtině: The Media Portrait of the „Palach Week“ in Selected Newspapers									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2012/2013									
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Tématem této bakalářské práce bude mediální zobrazení událostí z období 15. – 21. 1. 1989, později nazývaných jako Palachův týden. Jednalo se o vzpomínkové shromáždění za účelem uctění památky sebeupálení Jana Palacha a mělo proběhnout 15. 1. 1989. Organizovalo ho pět opozičních hnutí: Charta 77, České děti, Mírový klub Johna Lennona, Nezávislé mírové sdružení a Společnost přátel USA. Tato akce byla ovšem komunistickým režimem brutálně potlačena a přerostla v týdenní občanskou demonstraci, která byla zároveň prvním masovým vystoupením proti režimu v Československé republice od roku 1969. Cílem práce bude podle předem daných kritérií rozebrat, jak Palachův týden zobrazovaly deníky <i>Lidové noviny</i> , <i>Mladá fronta</i> (později <i>Mladá fronta DNES</i>) a <i>Rudé právo</i> (později <i>Právo</i>) v době, kdy se události odehrávaly, tedy v lednu roku 1989 (v případě Lidových novin leden-březen 1989 vzhledem k měsíční periodicitě vydávání). Dále se práce zaměří na výroční léta (leden 1990, leden 1999 a leden 2009) a bude zjišťovat, zda a popřípadě jak se změnil mediální obraz těchto událostí.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 2. Teoretická část <ul style="list-style-type: none"> • Osobnost Jana Palacha • Historické, politické a společenské souvislosti roku 1989 • Československý tisk v roce 1989 • Historické, politické a společenské souvislosti let 1990 – 2010 • Tisk po roce 1990 • Mediální zobrazení Palachova týdne v Lidových novinách, Mladé frontě (Mladé frontě DNES) a Rudém právu (Právu) 3. Závěr 4. Seznam použité literatury 5. Přílohy									

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Lidové noviny: leden-březen 1989 (vzhledem k měsíční periodicitě vydávání), leden 1990, leden 1999, leden 2009

Mladá fronta: leden 1989, leden 1990

Mladá fronta DNES: leden 1999, leden 2009

Rudé právo: leden 1989, leden 1990

Právo: leden 1999, leden 2009

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Jako technika zpracování bude zvoleno rozebrání veškerých článků, které se budou jakkoliv dotýkat událostí spojených s vybranou tematikou. Rozbor bude rozdělen do dvou oblastí: frekvenční a obsahové. Do frekvenční oblasti budou spadat následující kritéria: na jaké straně a v jaké rubrice se článek nachází a kolik článků celkem bylo o události v daném měsíci napsáno. Oblast obsahu se zaměří na vlastní text zprávy a bude rozebírat, jakým způsobem o události deníky informují.

Jako první se práce zaměří na mediální zobrazení událostí v době, kdy se odehrály, tedy v lednu 1989. Následovat bude část zabývající se výročními léty (1990, 1999, 2009), která bude zkoumat, zda a jak se mediální obraz událostí Palachova týdne změnil.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4730-288.

Tato kniha poskytuje základní informace o vývoji českých i zahraničních médií v historickém kontextu a popisuje sociální pozadí o vývoji tisku, vysílání a síťových médií. Opomenuty nejsou ani významné osobnosti z mediální oblasti.

BLAŽEK, Petr, Patrik EICHLER, Jakub JAREŠ a Michala BENEŠOVÁ. Jan Palach '69. Vyd. 1. Praha: TOGGA, 2009, 637 p. ISBN 80-872-5803-7.

Kniha detailně popisuje příběh Jana Palacha a jeho protestu a zaměřuje se také na Palachovy předchůdce a následovníky. Kromě historické roviny přibližuje také rovinu filozofickou, teologickou a uměleckou. Obsahuje velkou řadu textů a dobových dokumentů nashromážděných příslušníky VB a StB.

Kolektiv autorů. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2006. ISBN: 978-80-7285-133-1

Slovníková příručka je výsledkem tříletého projektu, který zaštiťuje Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky za podpory Grantové agentury České republiky. Cílem slovníku je pomocí hesel popsat historii a charakter komunistického režimu v Československu v letech 1948 – 1989.

Dostupný z: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310, xxxii s. příl. ISBN 978-807-3676-988.

Kniha poskytuje obraz české společnosti 20. století a popisuje vývoj českých médií, zejména tisku, rozhlasu a televize. Neopomíná ale ani problematiku mediální legislativy, tiskových agentur nebo novinářské profese v období Československa.

OTÁHAL, Milan. Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968-1989. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, 230 p. ISBN 80-865-6952-7.

Tato publikace se zaměřuje na úlohu jednotlivých společenských vrstev, konkrétně studentů, při pádu komunistické moci v Československu. Rekonstruuje vývoj studentského hnutí v letech 1969-1989. Kniha využívá mimo jiné materiály StB, KSČ a studentské časopisy.

<p>VLADISLAV, Jan a PREČAN. Horký leden 1989 v Československu: mimořádná publikace k znovuoobnovení časopisu Reportér. Prague: Novinář, 1990, 164 p. ISBN 80-707-7396-0. Tato publikace vznikla v Čs. dokumentačním středisku nezávislé literatury v západním Německu, které se významně zasloužilo o šíření české a slovenské nezávislé literatury. Věnuje se lednovým událostem roku 1989 a je jednou z prvních publikací věnující se tzv. horkému týdnu.</p>		
<p>Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)</p>		
<p>Bartoš, Jonáš: Role médií při pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989. Magisterská práce. IPS FSV UK 2011.</p>		
<p>Tůma, Oldřich: Režim – opozice – společnost v boji o veřejný prostor 1969 – 1989. Disertační práce. IMS FSV UK 2007.</p>		
<p>Wagenknechtová, Pavla: Mediální kampaň proti signatářům petice Několik vět v československých médiích. Bakalářská práce. IKSŽ FSV UK 2005.</p>		
Datum / Podpis studenta/ky	5. 6. 2012	<i>Peuata Fz!</i>

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	5. 6. 2012 <i>Beluš</i>
	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

<p>TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.</p> <p><u>TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.</u></p>

„Bez jeho činu by Češi byli jiným národem.“ (Agnieszka Holland)

Obsah

Úvod	2
1. Cíle	3
2. Metoda zpracování	4
3. Teoretická část	5
3.1 Historické, politické a společenské souvislosti roku 1968.....	5
3.1.1 <i>Pražské jaro</i>	5
3.1.2 <i>Vstup vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR</i>	6
3.2 Jan Palach.....	7
3.3 Historické, politické a společenské souvislosti v letech 1969-1989	11
3.3.1 <i>Události 70. a 80. let</i>	11
3.3.2 <i>Leden 1989</i>	13
3.3.3 <i>Československý tisk do roku 1989</i>	19
3.4 Historické, politické a společenské souvislosti v letech 1990-2010	22
3.4.1 <i>Československý a český tisk v letech 1990-2010</i>	24
4. Analytická část	25
4.1 Zkoumaná periodika.....	25
4.1.1 <i>Lidové noviny</i>	25
4.1.2 <i>Mladá fronta (Mladá fronta DNES)</i>	25
4.1.3 <i>Rudé právo (Právo)</i>	26
4.2 Popis postupu analýzy článků	26
4.3 Frekvenční část.....	27
4.3.1 <i>Leden 1989</i>	28
4.3.2 <i>Výroční léta 1990, 1999 a 2009</i>	29
4.3.3 <i>Shrnutí výsledků frekvenční části</i>	32
4.4 Obsahová část	35
4.4.1 <i>Leden 1989</i>	36
4.4.2 <i>Výroční léta 1990, 1999 a 2009</i>	45
4.4.3 <i>Shrnutí výsledků obsahové části</i>	50
Závěr	51
Summary	55
Použitá literatura	56
Přílohy	61

Úvod

Komunistický režim během své více než čtyřicetileté existence napáchal v bývalém Československu mnoho neoddiskutovatelných škod, ze kterých se současná společnost vzpamatovává dodnes. Vyznačoval se omezováním lidských práv, například svobody politického vyznání, přičemž volby za vlády Komunistické strany Československa¹ byly nesvobodné a tvořily v podstatě pouhou formalitu. Dále byla výrazně omezena svoboda náboženského vyznání a svoboda slova nebo právo na vzdělání a právo shromažďování a do západních zemí se smělo cestovat jen výjimečně a s povolením. Československý národ takový teror logicky nemohl snášet věčně a tak se po dvaceti letech od nástupu KSČ k moci ozval a požadoval změnu. Ta byla ovšem potlačena vstupem vojsk Varšavské smlouvy a postupně se etablovalo období normalizace, kdy národ opět utichl. Z tohoto mlčení ho svým činem sebeupálení probral až jednadvacetiletý student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach. Přesně dvacet let poté došlo k brutálnímu rozehnutí účastníků výroční vzpomínkové akce na tento šokující čin, které vyústilo v týden demonstrací proti represivnímu režimu v Československu, později označovaném jako Palachův týden. Právě zobrazením událostí dní 15. 1. – 21. 1. 1989 v tisku se zabývá tato bakalářská práce.

Domnívám se, že většině (především mladších) lidí se na otázku „*Co považujete za nejzásadnější historickou událost roku 1989 v Československu?*“ vybaví odpověď „*Sametová revoluce*“. Nelze nesouhlasit, nicméně si myslím, že ve světle listopadu 1989 lednové události téhož roku poněkud zapadají, méně se o nich ví, mluví a píše. Toto téma jsem si vybrala nejen v souvislosti s osobními preferencemi, ale také právě proto, že Jan Palach, jeho čin a Palachův týden by neměly být zapomenuty, respektive by měly být častěji připomínány. Tvoří totiž podle mého názoru jednu z nejdůležitějších částí československých dějin, která zásadně změnila chod celospolečenského vývoje v naší zemi.

Práce je rozdělena do několika částí. Úvodní část obsahuje stručnou charakteristiku historického, politického a společenského vývoje Československa od nástupu KSČ k moci až do konce roku 1968. Následuje kapitola týkající se života a činu Jana Palacha, která je nezbytná pro pochopení událostí Palachova týdne, které se

¹ Dále jen KSČ.

odehrály o dvacet let později. Další část se pak věnuje zásadním událostem v rozmezí let 1969 až 1989 se zvýšenou pozorností na třetí lednový týden roku 1989 a dále krátce popisuje porevoluční společenský vývoj. Tyto kapitoly propojují práci jako celek a jsou v ní zařazeny také pro možnost srovnání interpretace událostí v dobovém tisku s oficiálním a uznávaným výkladem Palachova týdne. Dále práce obsahuje charakteristiku periodického tisku v jednotlivých obdobích a stručný popis zkoumaných periodik a jejich změn. Závěrečnou část tvoří vlastní analýza mediálního obsahu týkajícího se událostí Palachova týdne ve třech domácích denících.

1. Cíle

Tato práce si klade za cíl podle předem daných kritérií analyzovat, jak Palachův týden zobrazovaly deníky Rudé právo (později Právo), Mladá fronta (později Mladá fronta DNES) a Lidové noviny v době, kdy se události odehrály, tedy v lednu roku 1989 (v případě Lidových novin lednu - březnu 1989 vzhledem k měsíční periodicitě vydávání). Dále se práce zaměřuje na výroční léta (leden 1990, leden 1999 a leden 2009) a zjišťuje, zda a popřípadě jak se změnil mediální obraz těchto událostí v souvislosti se změnou politického uspořádání země a časovým odstupem. Vzhledem k celkovému rozsahu zkoumaných článků (12 měsíců) se práce nesnaží přinést detailní popis jednotlivých mediálních obsahů, ale spíše ze širšího a obecného hlediska popsat vývoj a zásadní změny mediálního obrazu těchto událostí.

Práce má dvě textové přílohy. První z nich obsahuje seznam veškerých vydaných článků o Janu Palachovi a událostech Palachova týdne ve zkoumaném období a v bodech zaznamenává hlavní témata, která se v nich vyskytují. Druhá příloha zahrnuje kompletní přepis všech článků v jejich původním znění.² Dalším cílem či spíše přáním tak je, aby tento ucelený přehled článků posloužil jako platforma pro případné další analýzy a utváření nejrůznějších pohledů a názorů nejen na změny v periodickém tisku Československé a České republiky v průběhu let, ale také na čin studenta Jana Palacha a jeho odezvu ve společnosti.

² Příloha obsahující shrnutí hlavních témat jednotlivých článků je přiložena na konci tištěné i elektronické verze bakalářské práce. Příloha s kompletním zněním článků je vzhledem ke svému rozsahu přiložena samostatně pouze v elektronické verzi bakalářské práce.

2. Metoda zpracování

Jako metoda zpracování je zvolena obsahová analýza, která se řadí mezi nejpoužívanější metody výzkumu mediálních obsahů a lze ji označit za „standardizovanou, systematickou a intersubjektivně ověřitelnou“ (Reifová 2004: 21). Zkoumanou jednotkou analýzy je článek, který se jakkoliv dotýká událostí spojených s tematikou Palachova týdne, tedy i Jana Palacha a událostí roku 1969. Základní otázka, kterou si tato práce klade, zní: „*Jak jsou události Palachova týdne zobrazeny v denících Rudé právo (Právo), Mladá fronta (Mladá fronta DNES) a Lidové noviny v roce 1989 a ve výročních letech 1990, 1999 a 2009?*“ Analýza je rozdělena do frekvenční a obsahové části a pracuje jak s články o lednu 1989, tak s články o Janu Palachovi a roku 1969. Do frekvenční oblasti spadají následující kritéria: kolik článků a fotografií bylo o tématu v daném období publikováno a kolik dní celkem se periodika tématu věnovala. U článků týkajících se primárně událostí Palachova týdne a nikoliv osobnosti Jana Palacha či jeho činu v roce 1969 analýza dále zohledňuje, na jaké straně článek vyšel a z jaké perspektivy události popisoval. Část obsahová se zaměřuje na vlastní text zpráv a popisuje, jakým způsobem o události deníky informovaly z tematického a jazykového hlediska. Vzhledem k množství analyzovaných článků nerozebírá tato část obsahy jednotlivě, ale spíše se snaží shrnout hlavní témata a typické jazykové prostředky periodika v daném období jako celek. K podrobnějším jazykovým analýzám může sloužit příloha se seznamem článků v jejich kompletním znění.

Frekvenční část analýzy poskytuje data statistického a kvantitativního rázu, díky kterým lze zjistit, do jaké míry se jednotlivá periodika událostem věnovala. Přináší srovnání, nakolik se jednotlivá periodika věnovala Palachovu činu a jeho výročí a do jaké míry zmiňovala události Palachova týdne. Obsahová část má kvalitativní charakter, věnuje se hlavním tématům článků a rozdílům mezi užívaným jazykem oficiálního stranického tisku a samizdatu. Jako první se práce věnuje mediálnímu zobrazení událostí v době, kdy se odehrály, tedy v lednu 1989. Následuje část zabývající se výročními léty (1990, 1999, 2009), která zkoumá, zda a jak se mediální obraz událostí Palachova týdne změnil. Analýza se ve všech případech týká pouze hlavního vydání deníků a nezahrnuje přílohy.

3. Teoretická část

3.1 Historické, politické a společenské souvislosti roku 1968

3.1.1 Pražské jaro

Od nástupu KSČ k moci v roce 1948 trvalo celých dvacet let, tedy až do konce let šedesátých, než se obyvatelé země výrazněji vzbouřili proti tehdejší politické situaci. Uvolnění poměrů a reformy v letech 1967-1968 nazývané Pražské jaro byly podmíněny především vznikem tzv. reformního křídla KSČ, jež bylo tvořeno členy strany, kteří požadovali politické a hospodářské změny a odklonili se tak od tradičního pojetí komunistického režimu. Mezi hlavní postavy patřili František Kriegel, Josef Smrkovský a Alexander Dubček (Krákora, Kopeček 2010: 39). Události pražského jara jsou tak charakteristické především tím, že probíhaly na více úrovních – jak uvnitř KSČ, tak ve společnosti, kde po změně volali především příslušníci inteligence a umělci. Lidé si uvědomovali, že se Československo v sociální i ekonomické oblasti vyvíjí pomaleji než ostatní země a toužili po svobodě a otevřenosti (Tůma 2008: 421). Výstižná je definice filozofa Karla Kosíka, který vznik tohoto křídla a následnou reakci obyvatel charakterizuje jako dějinné drama, které bylo iniciováno reformními politiky a ve kterém kromě intelektuálů, novinářů a publicistů aktivně vystupoval lid neboli občan. „Lid-občan povzbuzoval a pobízel váhající reformní politiky, podporoval je jako své představitele, třebaže nebyli zvoleni ve svobodných volbách, projevoval rozvahu i humor, ale také statečnost, a ze scény odešel poslední, se vztyčenou hlavou, bez kapitulace a pokání“ (Petrusek 2009: 22).

Události pražského jara se začaly významněji dávat do pohybu na zasedání Ústředního výboru KSČ³ v lednu roku 1968, kde prezidenta Antonína Novotného ve funkci prvního tajemníka KSČ nahradil právě Alexander Dubček. Tato událost se neobešla bez pozornosti tehdejšího tisku a veřejnosti a stala se projevem rozkladu totalitní politické strany a jejího vnitřního oslabení (Krákora, Kopeček 2010: 39). Následně proběhla první diskuze týkající se reformního programu, jež měl vést především k uvolnění kulturního života. Tyto sice nejasné, ale přesto reformy, dostaly název *polednová politika*. Mezi hlavní požadavky patřilo zrušení cenzury a svoboda slova, vyjadřování a shromažďování. Občané dále požadovali zachování své suverenity

³ Dále jen ÚV KSČ.

a práva rozhodování o vlastním samostatném státu do míry respektující princip spolenectví s východním blokem a také „socialismus s lidskou tváří“, v rámci něhož šlo lidem o to, aby se cítili dobře a svobodně (Petrušek 2009: 22-23). Došlo k otevření brány k obrodnému procesu a v březnu vznikl jako alternativa k jediné povolené politické straně Klub angažovaných nestraníků. Všechny reformy tehdy přehledně shrnul Akční program KSČ (Krákora, Kopeček 2010: 39) a v červnu byl vydán nový zákon, kde se doslovně psalo, že „cenzura je nepřipustná“ (Končelík 2010: 187).

V období Pražského jara se ukázalo, že média hrají v moderní společnosti velmi významnou roli. V tisku se najednou začala objevovat slova jako „aféra“ nebo „skandál“, což bylo dříve nemožné, jelikož veškerá rozporuplná témata nebyla v tisku publikována vůbec nebo byla vykládána striktním ideologickým jazykem. Tehdejší média přinášela stále nové a nové informace o utajovaných a překrucovaných událostech minulosti, například o strahovských událostech, případu generála Šejny, omezování kultury nebo justičních zločinech z 50. let (Tůma 2008: 424). Lidé se začali zajímat o politické dění a společnost jako celek a výrazně se tak zvýšily počty prodávaných periodik (Bednařík 2011: 308).

3.1.2 Vstup vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR

Všechny tyto změny sledovali představitelé Sovětského svazu⁴ s obavami, že by události v Československu mohly ohrozit stabilitu komunistických režimů v ostatních zemích. O dění v Československu se velmi zajímaly také západní státy, žádný z nich mu ovšem veřejně nevyjádřil svou podporu, jelikož nikdo nechtěl v SSSR vyvolat dojem, že se snaží o změnu poměru sil v Evropě (Tůma 2008: 426). Idea socialismu s lidskou tváří se tak společně s nadějí všem bez rozdílu rozpadla v noci z 20. na 21. srpna 1968, kdy na území republiky vnikla vojska Varšavské smlouvy a veškeré reformy potlačila v zájmu „ochrany socialismu“, což byl vykonstruovaný důvod zajišťující oprávněnost této invaze. V rámci toho došlo k pokusu o vytvoření dělnicko-rolnické revoluční vlády, která měla být složena pouze ze stoupenců promoskevske politiky. K tomu ovšem nedošlo kvůli masovému odporu veřejnosti, která vyšla do ulic a znemožnila tak její ustavení (Petrušek 2009: 27). Z tohoto důvodu se představitelé Sovětského svazu

⁴ Dále jen SSSR.

uchýlili 23. srpna k násilnému odvezení československého stranického vedení do Moskvy, kde bylo donuceno podepsat tzv. moskevský protokol. V něm naši představitelé slíbili „poslušnost“ a přijali veškeré socialistické požadavky výměnou za návrat jejich funkcí a slib zajišťující stažení vojsk z našeho území ihned po skončení odporu národa proti jejich přítomnosti. Tenkrát nikdo nemohl tušit, že tato vojska opustí hranice země až v roce 1991 (Tůma 2008: 434).

V listopadu 1968 byla schválena rezoluce ÚV KSČ, která zajistila odklon od polednové politiky a legalizovala přítomnost zhruba 75 000 sovětských vojáků na našem území (Krákora, Kopeček 2010: 40). Došlo k zastavení časopisů Reportér a Politika a v návaznosti na to byla vyhlášena studentská okupační stávka. Studenti byli ochotni akceptovat cenzuru po dobu šesti měsíců, ale požadovali „respektování lidských práv, dodržování shromažďovací a spolčovací svobody, svobody slova, vědeckého bádání a umělecké tvorby“ a přesný termín odchodu sovětských vojsk (Blažek 2009: 51-52). Stávka byla ovšem neúspěšná a mezi studenty a celým národem se začal šířit pocit beznaděje. Národ zaujal pozici poražených, nastala všeobecná apatie a postupné smiřování s faktem, že socialismu s lidskou tváří je konec. Období temna a mlčení, které se v Československu rozhostilo od konce roku 1968, prolomil až student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach, který se 16. ledna 1969 v 14.30 zapálil na Václavském náměstí v Praze.

3.2 Jan Palach

Pro pochopení významu lednových událostí roku 1989 je potřeba přiblížit osobnost Jana Palacha a jeho na svou (či vlastně na jakoukoliv) dobu neobyčejný čin. Jan se narodil 11. srpna 1948 v Praze. Oba jeho rodiče byli vlastenci a hráli v ochotnickém divadle, lásku ke své vlasti a národu tak Janovi i jeho staršímu bratrovi Jiřímu vštěpovali odmalička (Blažek 2009: 40). Otec Josef navíc obdivoval Jana Husa a Jana Žižku a své vědomosti o těchto významných postavách dějin často se svými dětmi sdílel. Tím pravděpodobně podnítil Janův budoucí velký zájem o historii naší země, jež se rozvinul již na základní škole (Lederer 2009: 234), kterou navštěvoval v rodných Všetatech od roku 1954 (Blažek 2009: 41).

V roce 1962 Janův otec zemřel, což byla jedna z událostí, která Janem výrazně otřásla. Rok poté nastoupil na Střední všeobecně vzdělávací školu do Mělníka. Již od základní školy byl spíše průměrným žákem, v předmětech jako dějepis či občanská nauka exceloval, v ruštině naopak zaostával. Maturitní zkoušku složil v červnu 1966, z dějepisu dostal jako jediný ze třídy jedničku, z českého jazyka a matematiky dvojku a z ruského jazyka trojku. Podle hodnocení ze školy, které si později v roce 1969 vyžádali vyšetřovatelé, byl Jan tichý, klidný a v kolektivu oblíbený. Zajímal se nejen o historii, ale také o současnou situaci související s aktuálními politickými problémy (Lederer 2009: 246). Vyznačoval se zdvořilostí a ohleduplností ke svým spolužákům i k dospělým lidem a uměním držet za každých okolností své slovo. Jeho spolužáci a kamarádi ho charakterizovali jako uzavřeného člověka, který se držel stranou a byl spíše idealistou (Blažek 2009: 41-43). Uměl se zastat ostatních, i když se ho daná situace přímo netýkala a proto byl některými svými spolužáky obdivován, přestože se o to nikdy neprosil. Jeho další vlastností byla tvrdohlavost, vzal-li si něco do hlavy, nikdy neustoupil. Uměl dobře argumentovat, nikdy nelhal a nikdy nemlčel, když si o něčem myslel, že je to správné (Lederer 2009: 243-245).

Po ukončení střední školy se hlásil ke studiu historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kam nebyl přijat pro velký počet uchazečů. Proto nastoupil na Vysokou školu ekonomickou v Praze, kde začal studovat zemědělskou ekonomii. V červnu 1967 odjel v rámci Československého svazu mládeže na svou první zahraniční brigádu do Sovětského svazu. Zde se dostal společně s ostatními českými studenty do konfliktu se sovětským velitelem (Blažek 2009: 43-45). Nelíbily se mu tamější podmínky, konkrétně jednostranná strava a tvrdé velení, u kterého si proto vyžádal zkrácení pracovní doby z deseti na osm hodin a zlepšení stravy. S těmito požadavky uspěl a v dopise domů projevil radost z toho, že se v rámci pracovní skupiny všichni stali kolektivem, uměli se sami za sebe postavit a nenechali sebou vláčet (Lederer 2009: 256).

O rok později, tedy v červnu 1968, odjel opět do SSSR, tentokrát jako vedoucí, kde celá jeho skupina pracovala na stavbě u Leningradu. V dopise matce si opět stěžoval na přísné poměry v táboře a setkal se s přímými důsledky Pražského jara (Blažek 2009: 46). Udivil ho pocit strachu a obav mezi lidmi a snaha sovětů izolovat národ od „ostatního kacířského světa“, kam dle jejich ideologie po lednu 1968 patřilo i Československo. Vůbec se nepozastavoval nad odlišnostmi kraje nebo stylu oblékání,

psal především o sociálních problémech uvnitř jejich pracovní skupiny (Lederer 2009: 258). To ilustruje fakt, že jedním z jeho primárních zájmů byly dobré mezilidské vztahy, svoboda a rovnost. Během studia na vysoké škole dostal slovenský výtisk Deklarace základních lidských práv a svobod schválený Organizací spojených národů a plně se stavěl za její obsah, který se stal jeho životním a politickým krédem. Domů se Jan vrátil 17. 8. 1968, a čekalo na něj přijetí do druhého ročníku na obor Dějepis a politická ekonomie Filozofické fakulty na základě úspěšného složení vyrovnávacích zkoušek. O okupaci vlasti se o čtyři dny později dozvěděl ve Všetatech. Ihned odjel do Prahy, kde celý den v poklidném duchu diskutoval s vojáky a pořizoval fotografie. Ke vstupu vojsk do republiky se stavěl s odporem a vysvětloval ho jako snahu o ochranu vlastních zemí před podobným vývojem, jaký nastal u nás. Situaci společně s omezením svobody tisku a s cenzurou označil za odporující principům Charty OSN, Deklarace lidských práv a svobod a jeho představě o socialismu. Okupace se pro něj stala zásadním životním zlomem, protože celonárodní odpor a aktivita se začala postupně proměňovat v rezignaci a pasivitu (Blažek 2009: 46-48).

Na začátku října odjel na brigádu do Francie, kde oproti Sovětskému svazu pocítil doslova rodinnou atmosféru. Po návratu se začal naplno věnovat studiu. V jedné ze svých prací vyjádřil myšlenku, že demokratické státy by se měly spojit na základech demokracie a humanismu, a pod záštitou mezinárodních organizací⁵ vyvíjet tlak na státy nedemokratické. Jeden z jeho vyučujících mu posléze připsal notnou dávku víry v morální hodnoty a sílu morálního působení, zájem o politické problémy a současný politický vývoj v zemi (Blažek 2009: 50). V této souvislosti o Janovi jeho blízký přítel z Vysoké školy ekonomické Hubert Bystřičan řekl, že jeho názory nikdy nebyly extremistické a nikdy se neztotožňoval s násilným řešením politické situace. To ostatně vycházelo z podstaty jeho charakteru (Blažek 2009: 46). V listopadu 1968 se samozřejmě účastnil studentské stávký a dle slov jeho přátel se právě v tomto období prohloubilo jeho zklamání z pasivity veřejnosti. Neustále vyzdvihoval události z ledna toho roku a srovnával je se současnou situací. Svému bývalému učiteli dějepisu řekl: „Copak mezi studenty, tam to ještě jde. Ale Praha a celý český národ jako by ztratily veškerou naději. Pořád se jen mluví. Padají velká slova, velké myšlenky. Ale velké myšlenky je třeba nejen mít, ale je třeba je umět vyslovit a prosadit. Někdo by měl

⁵ OSN, Mezinárodní soudní tribunál.

národu sáhnout do svědomí. Probudit lidi z beznaděje. Zastat se národa proti tomu bezbřehému bezpráví“ (Blažek 2009: 52-53). V té době mu do konce života zbýval asi měsíc.

O svém činu Jan dlouho přemýšlel, což dokládá návrh, který zaslal studentskému představiteli Lubomíru Holečkovi, ve kterém píše: „Ze současné situace je jasné, že izolovaná akce studentstva, ať již jde o stávkou či demonstraci, je neúčinná. Je totiž nasnadě, že bez pomoci ‚hromadných sdělovacích prostředků‘ se nemůže vyvolat žádná účinná reakce v celonárodním měřítku. (...) Namísto nějaké demonstrace se mi jeví jako účelnější a efektnější obsadit rozhlas a vysílat výzvu ke stávce za zrušení cenzury“ (Blažek 2009: 54). Jelikož se mu nedostalo žádné odezvy, rozhodl se k radikálnějšímu kroku. Ze Všetat do Prahy Jan přijel brzy ráno 16. 1. 1969. Napsal tři dopisy, ve kterých vyjádřil své požadavky. Ty byly pouze dva: zrušení cenzury a zákaz vydávání časopisu Zprávy. Veřejnost vyzval k zahájení stávky na podporu těchto požadavků a v případě jejich nesplnění do 21. 1. 1969 přislíbil, že jeho čin budou následovat další lidé. Tyto dopisy posléze odeslal vedoucímu studentů Lubomíru Holečkovi, příteli ze školy Ladislavu Žižkovi a Svazu československých spisovatelů. Kromě toho poslal také jeden pohled adresovaný Hubertu Bystřičanovi s textem: *Ahoj Huberte! Z města nad Vltavou Ti šle pozdrav Tvůj Hus*. V 14.30 již byl pod rampou u fontány před Národním muzeem na Václavském náměstí, kde se polil čtyřmi litry benzínu, zapálil se a začal utíkat. Tato akce měla mnoho svědků, jeden z nich se Jana dokonce pokoušel uhasit kabátem. Náhodně jedoucí sanitkou byl odvezen na Klinikou plastické chirurgie Fakultní nemocnice 10 do Legerovy ulice. (Blažek 2009: 55-69).

O Palachově činu se brzy dozvěděla široká veřejnost, pro zahraniční média se hlavním zdrojem stala zpráva Československé tiskové kanceláře.⁶ Ještě týž den večer proběhla schůze vysokoškolského studentstva Čech a Moravy, kde byli přítomni předseda vlády ČSR Stanislav Rázl a ministr školství Vilibald Bezdíček s úmyslem uklidnit situaci. Schůze proběhla i na Vysoké škole ekonomické, kde studenti požadovali zveřejnění Janových požadavků. Plné znění jeho dopisu bylo zveřejněno den poté, tedy 17. 1. 1969. V ten samý den Jana navštívila matka a bratr a psychiatrická Zdena Kmuníčková pořídila jedinou dochovanou devítiminutovou nahrávku, která

⁶ Dále jen ČTK.

dokládá, že Jan svůj čin vnímal jako politický protest. Na následky popálenin třetího stupně na 85% těla a počínající zápal plic zemřel 19. 1. 1969 v odpoledních hodinách (Blažek 2009: 72-80). K jeho činu ho inspirovali buddhističtí mniši, kteří se ve Vietnamu upalovali na protest proti potlačování náboženských svobod. Sebeupálení chápali jako zástupnou oběť, která měla za cíl změnit postoj lidí. O to se snažil i Jan. Celý čin adresoval rozhodujícím státním orgánům, protože jen ti mohli jeho požadavkům vyhovět. Ze všech možných si vybral pouze dva týkající se svobody projevu a tisku a pravdivosti a otevřenosti informací. Veřejnost vyzval k probuzení se z nečinnosti a letargie. Tato akce pro něj byla jediným prostředkem zápasu proti beznaději a pasivitě (Lederer 2009: 297-303).

Již od 18. 1. se všude po republice a hlavně v Praze konaly spontánní demonstrace, mladí lidé dokonce na místě činu drželi hladovku za splnění Janových požadavků. 20. 1. se se souhlasem vlády konal veřejný průvod končící na náměstí Krasnoarmějců, které bylo následně přejmenováno na Náměstí Jana Palacha. 24. 1. byly Janovy ostatky vystaveny v Karolinu a 25. 1. byl pohřben na Olšanských hřbitovech. Stranické vedení se snažilo uklidnit veřejnost a vydalo pokyn do všech redakcí, aby o situaci psaly pouze dle oficiálních sdělení (Cysařová 1999-2013: online). Antonín Novotný ve svém projevu nad smrtí Jana Palacha projevil lítost, nicméně dodal, že nesouhlasí se způsobem, jakým svůj politický postoj vyjádřil a tím se společně s celým vedením od činu distancoval. Představitelé vlády se Palachova pohřbu neúčastnili, jelikož nechtěli dát najevo souhlas s tím, že je Jan hrdina a také si nechtěli znepřátelit Sovětský svaz, ze kterého přišel dopis, který důrazně vyzýval k pokračování normalizačního procesu (Lederer 2009: 316-319). To se podařilo a již rok poté nebyl Janův čin nikde oficiálně zmíněn.

3.3 Historické, politické a společenské souvislosti v letech 1969-1989

3.3.1 Události 70. a 80. let

Sebeupálení Jana Palacha a několika dalších lidí nebylo jedinou akcí namířenou proti režimu. V březnu roku 1969 vyhrál v rámci mistrovství světa v ledním hokeji československý tým dva zápasy s týmem SSSR. Tato vítězství se stala odrazovým

můstkem pro rozsáhlé manifestace na území Československa, které byly pod nálepkou oslav vítězství zacíleny proti okupaci a přítomnosti vojsk na našem území. Do dějin se tyto dny zapsaly jako „hokejové události“ a podmínily zvýšení zájmu SSSR na reorganizaci a změnách ve vedení KSČ. V té době se v zemi současně začaly objevovat letáky vyzývající ke vzpomínce na vstup vojsk na československé území v srpnu předchozího roku. Státní bezpečnost jich později evidovala přes 13 000 kusů. (Tůma 2005: 143). V dubnu byl Alexander Dubček odvolán ze své funkce a nahradil ho Gustáv Husák, který se zasadil o realizaci požadavků Sovětského svazu týkajících se tzv. „konsolidace“ poměrů ve společnosti (Krákora, Kopeček 2010: 44). Přesto se obyvatelé ve dnech 20. a 21. srpna odhodlali k demonstracím, které byly ovšem brutálně potlačeny vojáky a členy Lidových milicí (Tůma 2005: 145-146). V tomto období začala dvacetiletá éra známá pod pojmem „normalizace“, která bývá charakterizována jako „zmrazení demokratizačního procesu v Československu a postupná likvidace jeho výsledků“, tedy „postupné unavování a otupování politického odporu“ a „proces obnovy prosovětského režimu“ (Mach 1999-2013: online).

V 70. letech proběhly velké stranické čistky a tzv. výměna stranických legitimací. Od prověřovaných lidí bylo vyžadováno odmítnutí Pražského jara a vyjádření kladného postoj ke vstupu vojsk do republiky. Následovala očista státní správy, kterou opustilo více než 80 000 lidí. Stejným procesem prošly také všechny oblasti, které byly vnímány jako zdroj opozičních sil, tedy školství, kultura a v neposlední řadě také média (Končelík 2010: 205). Celkem bylo tehdy z KSČ vyloučeno asi půl milionu nepohodlných členů, kteří vytvořili jednu z významných částí opozice. V roce 1975 československá delegace podepsala ve Finsku dokument z Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě,⁷ čímž se mimo jiné zavázala k dodržování lidských práv, která ovšem předtím i poté dlouhodobě a hrubě porušovala (Sígl 1999-2013: online). V té době existovalo několik skupin opozice, které hledaly určitý společný bod, kterým se stalo právě vymáhání dodržování lidských práv, ke kterému se Československo zavázalo. V lednu roku 1977 vzniklo hnutí nazvané Charta 77, které požadovalo jednání v souladu s helsinskou dohodou. Tvořili jej členové nejrůznějších organizací prosazující různé politické názory, které spojoval zásadní cíl: vedení konstruktivního dialogu se státní mocí ohledně konkrétních případů, ve

⁷ Dále jen KBSE.

kterých docházelo k porušování lidských a občanských práv. Až do roku 1989 měla Charta 77 pouze něco kolem 2000 členů, kterými se stávali pouze lidé, kteří se nebáli prosazovat pravdu a poukazovat na teror ze strany komunistické vlády. Zbytek obyvatel byl na režimu závislý, lidé chtěli využívat výhod, které nabízel, a také se samozřejmě báli následků, které by mohli nést, kdyby proti němu vystoupili (Otáhal 2005: 25-36). Lidé se v té době opět přestali zajímat o dění ve společnosti a kvůli jejich pasivitě nikdy nevzniklo masivní opoziční hnutí.

O deset let později, v roce 1987, existovaly pouze dvě občanské iniciativy, kromě Charty 77 vznikl v dubnu 1978 ještě Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) (Pažout 2005: 96). Do konce roku 1988 se jejich počet ovšem značně navýšil a mnohé z nich začaly usilovat o politickou moc. Tyto iniciativy rezolutně odmítaly KSČ, jelikož podle jejich názoru pod jejím vedením docházelo k porušování zásady rovnosti občanů a k porušování lidských práv (Vladislav 1990: 12). Patřil mezi ně například Československý helsinský výbor, Hnutí za občanskou svobodu, Mírový klub Johna Lennona nebo České děti (Sígl 1999-2013a: online). Postupný nárůst nespokojených občanů vyústil v první větší demonstraci proti represivnímu režimu od roku 1969, která se uskutečnila v srpnu 1988 při příležitosti dvacetiletého výročí obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy. Další veřejné protesty následovaly 28. října a 10. prosince téhož roku. Jedna z největších masových demonstrací proti totalitnímu systému od roku 1969, jíž se účastnily tisíce lidí, se ovšem konala až v lednu roku 1989. Rozpoutalo ji brutální umlčení poklidné vzpomínkové akce u příležitosti dvacátého výročí od sebeupálení Jana Palacha, což byla zároveň první veřejná připomínka tohoto činu. Protestní akce v Praze na Václavském náměstí a ve Všetatech trvaly sedm dní a staly se předzvěstí pádu komunistického režimu, který byl definitivně poražen o deset měsíců později - 17. listopadu 1989.

3.3.2 Leden 1989

1. – 14. ledna

Vše začalo 2. ledna 1989, kdy představitelé pěti nezávislých iniciativ⁸ oznámili, že 15. ledna 1989 ve 14.00 na Václavském náměstí uspořádají pietní vzpomínkový akt

⁸ České děti, Charta 77, Mírový klub J. Lennona, Nezávislé mírové sdružení, Společenství přátel USA.

na Jana Palacha při příležitosti dvacátého výročí jeho upálení. 6. ledna Odbor vnitřních věcí Národního výboru hlavního města Prahy konání tohoto aktu zakázal (Vladislav 1990: 19). O plánované akci informovala radiová stanice Svobodná Evropa. Dále se o ní lidé mohli dozvědět z letáků, které byly rozšiřovány po celé Praze – nacházely se v telefonních budkách, ve schránkách nebo na vysokoškolských kolejích (Formánková, Růžička 1999-2013: online). Text oznámení byl následující: „Dne 16. 1. 1969 se na Václavském náměstí v Praze upálil Jan Palach, jedenadvacetiletý student filozofické fakulty Karlovy univerzity. Palachova oběť byla už tenkrát pocíťována, a i my se k ní dnes takto vracíme, jako vrcholně burcující čin, kterým chtěl tento mladý člověk zastavit naši národní rezignaci na ideály svobody a demokracie. Svou obětí nejvyšší v nás chtěl Jan Palach probudit sílu k důstojnému a smysluplnému životu. V předvečer výročí Palachova činu, v neděli 15. ledna 1989, se sejdeme ve 14.00 hodin u sochy sv. Václava, abychom si položením květin a krátkou vzpomínkou zpřítomnili trvalou platnost apelu, který nechceme a ani nemůžeme obejít. Vzhledem k charakteru tohoto vzpomínkového aktu nejde o veřejné shromáždění ve smyslu zákona 68/1951 sbírky, a nemáme tedy ohlašovací povinnost podle vyhlášky 320/1951 úředního listu. Vezměte prosím naši informaci na vědomí“ (Vladislav 1990: 59). 9. ledna obdrželi členové Charty 77 Václav Havel a Dana Němcová anonymní dopis s informací, že v rámci pořádané vzpomínkové akce se někdo na Václavském náměstí 15. ledna v podvečer upálí po vzoru Jana Palacha. Reakcí byla odpověď obou dvou představitelů nezávislého hnutí v rozhlasovém vysílání Svobodné Evropy s cílem zabránit tomuto činu (Palachův týden: online). 11. ledna se představitelé nezávislých hnutí odvolali proti výsledku jednání s představiteli Odboru vnitřních věcí a toto odvolání bylo ihned zamítnuto (Vladislav 1990: 21). V ten samý den také vyzvali občany k účasti na celonárodní pouti k hrobu Jana Palacha ve Všetatech oznámením: „V těchto dnech si různými způsoby a na různých místech připomínáme 20. výročí sebeupálení Jana Palacha. Vyzýváme všechny své spoluobčany, kteří se chtějí poklonit památce Jana Palacha, aby se spolu s námi účastnili v sobotu 21. 1. 1989 všenárodní pouti do Všetat, kde se Jan Palach narodil a kde je pohřben. Ve 14.00 hodin hodlají zástupci nezávislých iniciativ položit květiny k jeho hrobu. Pout' je však celodenní, nemá žádnou zvláštní organizaci, každý občan se jí účastní samostatně a sám za sebe. Tato pout' by měla být vyvrcholením všech pietních aktů, které jsou k výročí Palachovy smrti připravovány. Věříme, že všichni, kteří nezapomínají na sebeoběť Jana Palacha, vyjádří svůj postoj účastí na této pouti“ (Vladislav 1990: 62).

15. ledna

15. ledna zástupci Charty 77 připravili text s názvem *Vzpomínka na Jana Palacha*, který měla ve 14.00 hodin na Václavském náměstí přečíst Vlasta Chramostová (Vladislav 1990: 23). Mimo jiné se v něm psalo: „(...) Pokusme se tedy představit si tu chvíli, kdy sbíral odvalu ke svému činu a kdy nám pak v blízkosti bronzové podoby světce, patrona země české, strašným způsobem připomněl, čím jsme sami sobě povinováni, nemáme-li zahynout jako lidské společenství. Vydržme chvíli hledět do toho ohně, abychom se rozpomněli, že něco takového vůbec existuje, něco, s čím nelze na trh ani včera, ani dnes, ani zítra. Co dělá lidi lidmi právě tím, že je přesahuje, a co je ve zdravé společnosti nakonec spojuje. Ten pohled vydržíme jen chvíli. Oslnivé světlo mělo by nás donutit sklopit oči a zamyslet se sami nad sebou. Oběť Jana Palacha není jen historií, ale stále živou výzvou pro nás pro všechny, kteří si uvědomujeme, co jsme dlužni. Začněme tedy splácet svůj dluh již dnes. Pokloňme se jeho památce a napřimme se“ (Vladislav 1990: 68-69).

V brzkých ranních nedělních hodinách začali příslušníci Sboru národní bezpečnosti⁹ a Lidových milicí připravovat zátarasy, aby se mohlo před druhou hodinou stát Václavské náměstí nepřístupné. Zástupci nezávislých iniciativ, kteří měli pietní akt zahájit, byli krátce před druhou hodinou zatčeni. Václav Havel a Vlasta Chramostová se měli s ostatními setkat až cestou z Vinohrad a když se dozvěděli, co se stalo, Vlasta Chramostová to všem shromážděným lidem oznámila a Libuše Šilhánová položila květinu na zem před Federální shromáždění, jelikož k soše svatého Václava se již nedalo dostat. Lidé poté spontánně zazpívali státní hymnu a vzápětí byli rozehnáni příslušníky SNB a Lidových milicí, kteří současně odháněli další účastníky pietního aktu z celého Václavského náměstí. Situace vyústila v brutální zásahy bezpečnostních složek v celkovém počtu 2200 příslušníků SNB a 1300 příslušníků Lidových milicí. Proti lidem byly použity obrněné transportéry, slzný plyn, obušky a vodní děla. Výstupy stanic metra Muzeum a Můstek byly uzavřeny a všichni lidé byli násilím vytlačováni do bočních ulic. Mnoho zatčených lidí bylo vyslýcháno a někteří z nich byli odvezeni a následně vysazeni několik desítek kilometrů za Prahou (Růžička 1999-2013a: online). Jeden ze svědků události, M. Šašek, o nedělních událostech prohlásil: „Bylo to zkrátka kruté a ostudné. Co si o tom všem myslet? Vídeňské dohody, společný evropský dům,

⁹ Dále jen SNB.

pásmo důvěry, to jsou vztyčené transparenty, pod nimiž v neděli leželi zbití lidé, potrestaní za to, že šli uctít památku člověka Jana Palacha, který navzdory tajnému přání mocných zůstal živ, i když se před dvaceti lety za nás obětoval“ (Vladislav 1990: 75).

16. - 18. ledna

Následující den se představitelé nezávislých hnutí opět sešli na Václavském náměstí, kde chtěli po neúspěšném pokusu položit květiny k soše sv. Václava na uctění památky Jana Palacha. Opakoval se stejný scénář jako předešlý den – položení květin jim bylo bezpečnostními složkami znemožněno a čtrnáct představitelů bylo zatčeno.¹⁰ Přestože toto pokračování vzpomínkové akce bylo spontánní a veřejnost o něm nevěděla, sešlo se i v tento den na Václavském náměstí několik set lidí, kteří byli opět brutálně rozehnáni, zatčeni a vyslýcháni (Růžička 1999-2013b: online). Václav Havel 3. listopadu 1989 pro *The Independent* napsal mimo jiné: „Když jsem na vlastní uši slyšel velké davy skandovat ‚Ať žije Charta!‘ nebo ‚Charta zvítězí!‘ a když jsem později, po návratu ze čtyřměsíčního pobytu ve vězení, viděl na videu, jak davy mladých lidí volají ‚Pusťte Havla!‘, měl jsem prazvláštní pocity: hluboké dojetí a velké překvapení se ve mně mísilo s pocitem jakési satisfakce; uvědomil jsem si najednou, že to mnohaleté strastiplné úsilí oněch ‚sebevrahů‘, zaplacené mnoha desítkami let ve vězení, přeci jen nebylo zbytečné a že se začíná zhodnocovat“ (Vladislav 1990: 16).

17. ledna vydalo Rudé právo zprávu ČTK s tehdejšími oficiálními výklady událostí. Ihned nato zaslala Demokratická iniciativa Federálnímu shromáždění dopis, ve kterém protestovala proti lživým informacím publikovaným ve státním a stranickém tisku a také proti zásahu bezpečnostních složek. O událostech z 15. a 16. ledna informovala také radiová stanice Svobodná Evropa. Na brutální zákrok bezpečnostních složek reagoval celý světový tisk včetně oficiálních deníků komunistických stran. Jako první vyjádřilo svou solidaritu s nezávislými hnutími v Československu předsednictvo maďarského demokratického fóra, po kterém následoval nespočet ohlasů z nejrůznějších zemí (Vladislav 1990: 25-27). Demonstrace pokračovaly i tento den se stále stejným průběhem.

¹⁰ Mezi nimi například Václav Havel, Dana Němcová, Alexandr Vondra a jiní.

Středa 18. ledna byla jediným dnem, kdy proti shromážděným lidem nezasáhly bezpečnostní složky. Na Václavském náměstí se sešlo několik tisíc lidí, kteří diskutovali a skandovali nejrůznější hesla, např.: „Ať žije Charta!“, „My nejsme živly!“ nebo „Zítřka zase tady!“ (Růžička 1999-2013c: online). V tento den patnáct bývalých členů KSČ vydalo prohlášení, ve kterém vyzývalo vládní představitele k zastavení násilí vůči občanům, k propuštění zatčených a k zahájení dialogu mezi státní mocí a společností (Vladislav 1990: 27).

19. a 20. ledna

Čtvrtek 19. ledna se od předchozího dne dramaticky lišil. Několikatisícový dav byl bezpečnostními složkami napaden nejbrutálnější silou za celý týden. Vypadalo to, jako kdyby středeční klid byl pouze tichou přípravou na mnohonásobně větší násilí. Policisté obsadili první polovinu Václavského náměstí a bili všechny lidi bez rozdílu, ať už to byli ti, kteří skandovali hesla typu „Svět to vidí!“ nebo „Ať žije Gorbačov!“, či pouze náhodní chodci, kteří s akcemi v centru Prahy neměli nic společného. Mnoho lidí bylo legitimováno a poté převáženo na pobočky Veřejné bezpečnosti, kde byli dlouhé hodiny nuceni stát u zdi s rozkročenýma nohama a rukama za zády a opět došlo k vyslýchání, ponižování a týrání. Spousta z nich byla, stejně jako minulé dny, odvezena daleko za Prahu a tam vysazena uprostřed polí. Zatýkáni a výslechy byly směřovány především na mladé lidi, ale policejní brutalitě na Václavském náměstí se nevyhnuly ani děti nebo staří lidé (Růžička 1999-2013d: online).

Podle záznamu rozhovoru se socioložkou Jiřinou Šiklovou pro Svobodnou Evropu bylo ten den náměstí plné již v 17:00. Probíhalo zde mnoho diskuzí, převážně s mladými lidmi. Podle ní se všichni chovali slušně a hesla typu „Fašisti!“ a „Gestapo!“ začali provolávat až poté, co byli brutálně napadeni bezpečnostními složkami (Vladislav 1990: 100). V tento den byla zároveň schválena rezoluce evropského parlamentu odsuzující brutální zákroky proti občanům Československa, kteří chtěli pouze uctít památku Jana Palacha. Na schůzce KBSE vznikl ze strany kanadského ministra Joe Clarka protest proti porušování lidských práv (Vladislav 1990: 29). 20. ledna bylo vlivem událostí předchozího dne mnoho lidí zastrašeno, někteří se ale i přesto na Václavském náměstí objevili také v pátek. Tentokrát již k zásahům nedošlo, lidé byli policisty pouze rozháněni (Růžička 1999-2013e: online).

21. ledna

Sobota 21. ledna byla posledním dnem Palachova týdne, kdy se společnost veřejně ozvala, tentokrát prostřednictvím pouti k hrobu Jana Palacha do Všetat u Mělníka. Bezpečnostní složky byly na tento akt připraveny. Hřbitov byl již několik dní předem uzavřen a v sobotu ráno byly v obležení policistů a zátarasů celé Všetaty. Vlaky, které byly na místo vypravovány, podléhaly již v Praze kontrolám, všichni cestující byli legitimováni a vyslýcháni. Všichni ty, kteří přistoupili po cestě a vystoupili ve Všetatech, čekalo to samé, dále se dočkali již zcela obligátního vyslýchání, ponižování a vyvážení několik kilometrů od místa, kde se nacházeli (Růžička 1999-2013f: online). Hřbitov byl přísně střežen a nikdo se nesměl k hrobu Jana Palacha dostat. Přesto se to však nakonec podařilo bývalému mluvčímu Charty 77 Stanislavu Devátému, který k hrobu hodil trnovou korunu.

Další vývoj a shrnutí událostí

22. ledna vydala Charta 77 *Prohlášení k lednovým událostem* a deník Komunistické strany Itálie Unitá zveřejnil rozhovor s Alexandrem Dubčekem, který v něm řekl, že československá mládež si přeje dialog s mocí, ale nikdo jí nevěnuje pozornost. O den později bylo prohlášení Charty zveřejněno na neoficiální tiskové konferenci, kde bylo přítomno několik tiskových agentur, dopisovatel Hlasu Ameriky a pracovník televize. Na této konferenci představitelé nezávislých iniciativ zodpovídali dotazy a osvětlovali události právě uplynulého týdne. Proti brutálnímu a neoprávněnému zákroku bezpečnostních složek proti občanům Československa se postavilo mnoho nejrůznějších iniciativ, organizací a vlád z celého světa. V Československu se ozvalo například Hnutí za občanskou svobodu s prohlášením, kde odsoudilo lednové události. Předseda federální vlády Ladislav Adamec obdržel vyjádření od Iniciativy kulturních pracovníků, kteří s celkovým počtem 692 podpisů žádali o propuštění Václava Havla a započetí dialogu. Na konci ledna pak studenti AMU zaslali dopis Ústřednímu výboru Svazu socialistické mládeže.¹¹ Další výzvy pokračovaly i během února, kdy do Československa proudilo mnoho dopisů a žádostí o propuštění nespravedlivě vězněných a o potrestání viníků. 21. ledna odsoudila JUDr. Hlavatá Václava Havla k devíti měsícům ve vězení nepodmíněně za podněcování

¹¹ Dále jen ÚV SSM.

trestného činu a ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele. Havel svůj trest skutečně nastoupil, ale přes neutichající protesty proti tomuto odsouzení byl v polovině trestu dne 17. 5. podmíněčně propuštěn (Vladislav 1990: 32-44).

Události ve dnech 15. 1. – 21. 1. 1989 vešly do dějin jako první otevřená a masová demonstrace proti komunistickému režimu od roku 1969, která byla surově a brutálně potlačena bezpečnostními složkami. Výjimečnými se staly také proto, že se při nich poprvé spojily neoficiální opoziční občanské iniciativy, hnutí a disidenti s oficiálními pracovníky z kulturního prostředí. Paradoxem dodnes zůstává fakt, že zatímco v Praze a ve Všetatech bylo během tohoto týdne rozeznáno, legitimováno, zatčeno, vyslýcháno, ponižováno a brutálně týráno několik tisíc lidí za to, že chtěli uctít památku zemřelého člověka, v tu samou dobu ve Vídni českoslovenští zástupci podepsali dohodu, kde se slavnostně zavázali k dodržování lidských a občanských práv.

3.3.3 Československý tisk do roku 1989

V 70. a 80. letech 20. století došlo v masových médiích¹² západních zemí k výrazným změnám. Kromě jejich tradiční funkce jakožto „prostředku veřejné a politické komunikace“ pomalu docházelo také k jejich komercializaci – vznikaly televizní stanice se specializovaným obsahem, kabelové televize a komerční televizní i rozhlasové stanice. Vznikl tak tzv. duální systém, kdy vedle sebe existovaly veřejnoprávní a komerční televizní a rozhlasové stanice. Západní média se začala orientovat na zisk, zábavu a relaxaci. Oproti tomu hlavním cílem východních médií zůstalo stejně jako v 50. a 60. letech „prosazování politiky vlády a komunistické strany“ (Bednařík 2011: 321-322). Již koncem roku 1968 získal režim za pomoci personálních čistek a činnosti cenzurních úřadů média po událostech Pražského jara opět pod kontrolu a dále je využíval jako nástroj propagandy (Končelík 2010: 208). Ta je definována jako „záměrná a systematická snaha o formování představ, (...) vůle, postojů, názorů, mínění a chování lidí za účelem dosažení takové reakce, která je v souladu s úmysly a potřebami propagandisty“ (Reifová 2004: 192). Na rozdíl od propagace a agitace působí propaganda dlouhodobě a za cíl si klade podmanit si člověka a plně ho ovládnout, z čehož vyplývá také omezení jeho osobní svobody a myšlení.

¹² V periodickém tisku a rozhlasovém a televizním vysílání.

Mezi další typické znaky politické propagandy patří například vazba na ideologii režimu a naopak ostré a nekompromisní odsuzování jeho odpůrců.¹³ Lidé propagandě vědomě podléhají z materiálních, kariérních či ideových důvodů, existuje ale také její nevědomé přijímání, kdy si lidé až zpětně uvědomují, že zmanipulované informace vnímali zcela nekriticky (Mleziva 2004: 105-109). Přestože média tvořila v době vlády KSČ jeden z hlavních nástrojů propagandy, je důležité si uvědomit, že propaganda jako celek tehdy fungovala jako jakási multiinstituce, kdy zkreslené informace propagovala například také umělecká zařízení prostřednictvím výstav a besed, dále školy, obchod, průmysl nebo sportovní organizace – zkrátka veškeré instituce, které „vědomě a cíleně působí na myšlení a jednání lidí“ (Bartoš 1981: 121-122).

V roce 1968 byl v Československu založen Úřad pro tisk a informace (ÚTI), který řídil veškerou mediální činnost v zemi, a cenzura byla obnovena ve svém plném původním rozsahu. Cenzuru lze v užším slova smyslu popsat jako „státní dohled nad šířením mediálních obsahů“ v tištěných médiích, filmu, divadle, rozhlasu a televizi vyznačující se násilným zasahováním do práv autorů a vydavatelů a dělí se na předběžnou, průběžnou a následnou (Reifová 2004: 26). 1. ledna 1969 došlo k federalizaci země a vznikl tak Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI) a Slovenský úřad pre tlač a informácie (SÚTI) (Bednařík 2011: 313-314). V následujícím období došlo k zákazu vydávání mnoha titulů a naopak k mocenské stabilizaci titulů jiných. Dále byl implementován systém následné kontroly, který měl větší efekt než předběžná cenzura, jelikož se zodpovědnost za zveřejňované informace rozložila mezi redaktory, šéfredaktory a vydavatele. Všichni si tak dávali velký pozor, co píše a zda je mediální obsah ideologicky nezávadný. Systém následné kontroly spočíval ve využívání nejrůznějších sankcí například za skrytou propagandu zakázaných výrobků, informování o událostech v západním světě nebo politickou provokaci. Změna nastala na počátku 80. let, kdy byl zřízen střešní orgán kontroly: Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI), přičemž ČÚTI a SÚTI existovaly až do roku 1988. FÚTI měl za úkol registrovat celostátní periodika, distribuovat tisk atd. Tento úřad byl podřízen federální vládě a řídil jej ÚV KSČ. V tomto období byla z hlediska cenzury zavedena tzv. mimořádná opatření, kdy před významnými výročí pracovníci FÚTI v redakcích kontrolovali mediální obsahy určené k publikaci. ÚV KSČ tak v této době fakticky řídil

¹³ Konkrétněji viz kapitola 4.4 Obsahová část, s. 35.

veškerý mediální provoz v zemi. Všechny informace v tomto období pocházely výhradně z ČTK a řídila se dle nich kromě tisku i ostatní média. Vedle ČTK existovala ještě tisková agentura Orbis, která byla určena k propagandistickému působení v zahraničí. Tato agentura distribuovala materiály zahraničním médiím a informovala je o „úspěších reálného socialismu“. Režimem byla tato agentura velmi podporována a bohatě finančně sponzorována (Končelík 2010: 209 - 212).

Struktura tištěných médií zůstala od 60. let stejná až do pádu režimu v roce 1989. Základ tvořil ústřední tisk, kam patřila celostátně vydávaná periodika a regionální tituly, to znamená krajské deníky a večerníky, okresní noviny, podnikový a závodní tisk a ostatní krajský registrovaný tisk. Mezi ústřední tisk se řadila následující periodika: Rudé právo, Lidová demokracie, Svobodné slovo, Mladá fronta, Práce, Zemědělské noviny, Obrana lidu a Československý sport. Rudé právo vydával ÚV KSČ, Lidovou demokracii Československá strana lidová a Svobodné slovo Československá strana socialistická. Kromě politických stran se na vydávání tisku podílely společenské organizace. Mladou frontu vydával Socialistický svaz mládeže, Práci Revoluční odborové hnutí a Československý sport Československý svaz tělesné výchovy. Do vydávání tisku se zapojily také státní orgány. Zemědělské noviny byly vydávány Ministerstvem zemědělství a Obrana lidu Ministerstvem národní obrany (Končelík 2010: 215-216). V 80. letech se ve společnosti začal utvářet také alternativní veřejný prostor a spolu s ním zakázaná samizdatová periodika. Mezi ně patřil například bulletin Informace o Chartě 77 nebo Lidové noviny, jejichž nulté číslo vyšlo v září 1987 a od ledna 1988 do prosince 1989 vycházely s měsíční periodicitou. Tento rok začal vycházet také zpravodaj nově vzniklého Hnutí za občanskou svobodu. Mezi další významná samizdatová periodika se řadily například tituly Revolver revue nebo Vokno. Samizdatová periodika na rozdíl od oficiálního tisku velmi často zastávala kromě informační funkce také funkci kulturní a literární (Bednařík 2011: 347-350).

Kromě oficiálního tisku a samizdatu existovala ještě třetí významná skupina, a to exilová periodika. Ta se vytvořila postupem času díky lidem, kteří byli po nástupu komunismu k moci v roce 1948 postupně perzekuováni a emigrovali do zahraničí; z odborníků, kteří v Československu nenašli uplatnění a také z reformních komunistů, kteří byli v zahraničí známí již z dřívějších dob. Právě ti byli příčinou toho, že zájem zahraničí o situaci v Československu trval ještě dlouho poté, co byla nastolena normalizace. Autoři exilových periodik byli v úzkém kontaktu s autory

československého samizdatu a přes ně se exilové tiskoviny dostávaly nelegálními cestami do Československa. Na rozdíl od samizdatu měla exilová média možnost svobody vyjadřování, ale zato vycházela ve velmi malém nákladu (Orság 2008: 314-322). Mezi nejznámější patří například Listy Jiřího Pelikána, které vznikly v roce 1970 v Itálii nebo Svědectví Pavla Tigrida publikované ve Francii (Ústav pro studium totalitních režimů 2008-2013: online).

3.4 Historické, politické a společenské souvislosti v letech 1990-2010

Po masivních protirežimních demonstracích 17. listopadu 1989 vyhlásili studenti vysokých a středních škol stávkou, ke které se přidala téměř všechna pražská divadla, ve kterých pak začaly probíhat rozsáhlé diskuze (Suk 2008: 457). 19. listopadu vzniklo politické hnutí Občanské fórum (OF), které bylo definováno jako „platforma občanských aktivit odmítajících totalitní komunistický režim a usilujících o obnovu politického pluralismu, demokracie a právního státu“ (Zvěřina 1999-2013: online). Mezi hlavní představitele OF patřili například Václav Havel, Petr Pithart, Petr Uhl nebo Michael Kocáb. Od 20. listopadu probíhaly další demonstrace, které byly zakončeny na Letenské pláni za účasti zhruba milionu lidí. V těchto dnech byl zrušen článek 4 ústavy o vedoucí úloze KSČ a v polovině prosince byla ustavena federální vláda, která měla 10 komunistických a 11 nekomunistických členů a poprvé po 41 letech v ní tak nepřevažovali členové KSČ (Krákora, Kopeček 2010: 49). 28. prosince se předsedou Federálního shromáždění stal Alexander Dubček a o den později byl ve Vladislavském sále Pražského hradu jmenován československým prezidentem Václav Havel (Bělina 2003: 848), který jako člen Charty 77 a disentu reprezentoval odpor proti komunistické moci a zároveň byl přirozenou morální autoritou.

V únoru roku 1990 byla obnovena parlamentní demokracie a 20. 4. 1990 vznikla Česká a Slovenská federativní republika. V červnu proběhly parlamentní volby, ve kterých za 96% účasti voličů zvítězilo v Čechách Občanské fórum a na Slovensku Verejnost proti násiliu (VPN). Občanské fórum se skládalo z mnoha ideově odlišných skupin a tak později došlo k jeho rozdělení na Občanskou demokratickou stranu (ODS) a Občanské hnutí (OH). KSČ se rozdělna na Komunistickou stranu Čech a Moravy (KSČM) a Stranu demokratické levice (SDL) (Suk 2008: 459-469). Na konci roku 1991

zanikl Sovětský svaz a o rok později u nás proběhly druhé svobodné volby a vedení české a slovenské strany se začalo výrazně rozcházet ve svých názorech na vedení země. Poslední den toho roku zanikl stát, který s přestávkou v letech 1939–1945 existoval 74 let a 1. ledna 1993 došlo k vytvoření samostatné České republiky, jejímž prezidentem se 26. ledna stal Václav Havel. V únoru byla zavedena jako jednotná měna koruna česká a v zemi pokračovala ekonomická a společenská transformace (Krákora, Kopeček 2010: 50-51). V druhé polovině 90. let došlo k poklesu důvěry politickým stranám a ke krizi, která tehdy probíhala téměř ve všech západních zemích. Navzdory tomu oproti komunistické éře vyznačující se nízkou kvalitou služeb a nedostupností zboží následoval prudký vzestup a nedostatek se proměnil v nadbytek. Země prosperovala a to vedlo k emancipaci lidí, kteří již nemuseli řešit existenční otázky. Postupně se začaly objevovat klasické problémy jako například stárnutí obyvatel, rozdíly v příjmech lidí, dlouhodobé podhodnocení školství, vědy atd. Komunistická strana zůstala od ledna 1990 plnohodnotnou politickou stranou a dodnes má stabilní základnu přívrženců a voličů. Většinou je označována za extremistickou, ostatní politické strany s ní však i přesto spolupracují. (Suk 2008: 476).

Během 90. let byly odtajněny nejrůznější dokumenty z komunistické éry, například v roce 1996 došlo ke zpřístupnění svazků Státní bezpečnosti. V roce 2007 byl založen Ústav pro studium totalitních režimů, který jako organizační složka státu zkoumá a hodnotí nejrůznější materiály z éry komunismu (www.ustrcr.cz). Česká republika se postupně začleňovala do nejrůznějších mezinárodních organizací – v roce 1993 se stala členem Organizace spojených národů, v roce 1999 vstoupila do Severoatlantické aliance a 1. 5. 2004 byla přijata mezi členské státy Evropské unie. V roce 1998 byl prezidentem České republiky opět zvolen Václav Havel a v roce 2000 se konaly první volby do krajských zastupitelstev. Nástupcem Václava Havla v prezidentské funkci se v roce 2003 stal Václav Klaus. Během dvaceti porevolučních let se Česká republika vyprofilovala jako politicky nestabilní stát s nízkou důvěrou veřejnosti v politické a další veřejné instituce a jako stát s vysokou mírou korupce a problematickou vymahatelností práva (Bednařík 2011: 363).

3.4.1 Československý a český tisk v letech 1990-2010

V listopadu 1989 došlo k „prolomení informačního embarga“. Od 20. listopadu byl vydáván Informační servis, který vycházel denně a nebyl nijak politicky kontrolován. Od března 1990 na jeho tradici navázal Respekt, který vychází dodnes. Transformace mediálního systému od roku 1990 probíhala současně se společenskými a politickými změnami. Byl opuštěn totalitní model řízení médií, došlo k liberalizaci a odstátnění, vznikla nová mediální legislativa a byla zrušena cenzura. V tisku došlo ke spontánní privatizaci a k přechodu periodik do soukromého vlastnictví. (Končelík 2010: 255-259). Do popředí se dostal komerčně orientovaný tisk, který byl schopen existovat v moderní společnosti díky objektivitě, menší náchylnosti k manipulaci a větší zábavnosti, což byly vlastnosti, které v novém demokratickém uspořádání země lákaly stále více čtenářů (McQuail 1999: 35-36).

V tomto období vznikala periodika třemi způsoby. Prvním bylo obnovení zakázaných periodik, kam spadají například Lidové noviny. Dalším se stalo pokračování stávajících periodik doprovázené především grafickými a obsahovými změnami. Do této skupiny patří například Rudé právo (později Právo) a Mladá fronta (později Mladá fronta DNES).¹⁴ Posledním způsobem bylo vytváření nových periodik, na které si ale lidé nezvykli a tak často docházelo k jejich rychlému zániku. V roce 1992 vznikl bulvární deník Blesk, který tak vyplnil jistou mezeru na trhu a stal se předzvěstí masivního nástupu komercializace a přibližování českých médií západnímu světu (Končelík 2010: 260). Od roku 2006 vychází v České republice devět celostátních deníků. Mladá fronta DNES, Právo a Lidové noviny, jejichž obsahy jsou zvoleny k analýze v této práci, jsou dnes považovány za seriózní tisk.

¹⁴ Z právního hlediska jsou deníky Právo a Mladá fronta DNES nově vzniklá periodika. Jelikož ale v těchto dvou případech deníky vedli stále stejní redaktoři a jejich čtenářská základna zůstala také stejná, řadím je v práci do skupiny stávajících (pokračujících) periodik.

4. Analytická část

4.1 Zkoumaná periodika

4.1.1 Lidové noviny

Lidové noviny začaly vycházet na konci roku 1893 a existovaly až do roku 1952, kdy bylo jejich vydávání zastaveno komunistickou vládou a místo nich vycházely Literární noviny jako periodikum Svazu československých spisovatelů. K obnovení Lidových novin došlo pod vedením Jiřího Rumla v září roku 1987, kdy vyšlo nulté číslo. To mělo 25 stran a bylo distribuováno v nákladu zhruba 300 kusů. První číslo Lidových novin pak vyšlo v lednu 1988 a jedním z příspěvovatelů byl také Václav Havel. Od ledna 1988 do prosince 1989 vycházely Lidové noviny v samizdatu jako měsíčník s nákladem kolem 350 kusů, které ovšem lidé kopírovali a zvýšili tak celkový reálný náklad na zhruba 10 000 kusů (Lidové noviny 2013: online). Po sametové revoluci se jejich periodicitu v lednu 1990 zvýšila na dvě čísla týdně a od 2. dubna 1990 se z Lidových novin stal deník, který vychází od pondělí do soboty (Končelík 2011: 259).

Název Lidových novin se ve zkoumaných letech nijak neměnil. Šéfredaktorem v letech 1989 a 1990 byl Jiří Ruml, v roce 1999 Pavel Šafr a v roce 2009 Veselin Vačkov¹⁵. Lidové noviny vydávala Společnost pro lidové noviny, která v roce 1991 založila akciovou společnost LN, a.s. Tato společnost byla v prosinci 1991 přejmenována na Lidové noviny, a.s (Benda 2007: 105). V lednu roku 1996 se spolujeditelem společnosti stal RINGIER, ČR, a.s. a v roce 2000 německý koncern Axel Springer AG (Benda 2007: 115). V současné době je majitelem Lidových novin společnost MAFRA, a.s.

4.1.2 Mladá fronta (Mladá fronta DNES)

Mladá fronta vznikla již v roce 1945, kdy ji vydávalo stejnojmenné nakladatelství. Od roku 1970 byla Mladá fronta deníkem Ústředního výboru Svazu socialistické mládeže. Její náklad byl zhruba 300 000 kusů a patřila mezi nejčtenější deníky v Československu. Od roku 1989 vycházela s podtitulem Deník československé

¹⁵ Tyto informace pocházejí z jednotlivých čísel Lidových novin, která jsou k dostání v Národní knihovně České republiky.

mládeže. V roce 1990 byl deník svými zaměstnanci zprivatizován a v září přejmenován na Mladou frontu DNES. Ve všech letech vycházel ve dnech pondělí až sobota.

Šéfredaktorem v roce 1989 byl Ctirad Frčka, v roce 1990 Libor Ševčík, v roce 1999 Petr Šabata a v roce 2009 Robert Čásenský¹⁶. Od roku 1990 vydávala Mladou frontu DNES společnost MaF, a.s (Benda 2007: 89-95). Na konci roku 1991 byla založena společnost MaFra, a.s., na kterou bylo vydávání Mladé fronty DNES převedeno. Tato společnost byla v září 1997 přejmenována na MAFRA, a.s., a vydává tento deník dodnes (Benda 2007: 112).

4.1.3 Rudé právo (Právo)

Deník Rudé právo byl založen v roce 1920 a až do konce roku 1989 se jednalo o ústřední tiskovinu Komunistické strany Československa. Po sametové revoluci vydávala Rudé právo společnost BORGIS, a.s., jejímiž akcionáři byli členové redakce Rudého práva. Od října 1990 byl podtitul deníku změněn na „levicový deník“, ke změně názvu na Právo došlo 1. 11. 1995. Během té doby se slovo „Rudé“ v záhlaví deníku pouze zmenšovalo a oddalovalo slovu „právo“ (Benda 2007: 96-116).

Šéfredaktorem tohoto deníku byl v roce 1989 Karel Hoření. Do poloviny ledna 1990 měl deník pouze zástupce šéfredaktora, kterým byl Zdeněk Porybný. Ten se 15. ledna 1990 stal šéfredaktorem a zůstal jím až do roku 2009¹⁷.

4.2 Popis postupu analýzy článků

Události 15. 1. – 21. 1. 1989 se odehrávaly u příležitosti dvacátého výročí sebeupálení Jana Palacha, je tedy logické, že se tisk v jednotlivých letech věnoval jak samotnému Janu Palachovi a jeho činu v roce 1969, tak Palachovu týdnu probíhajícímu v roce 1989. V obou přílohách jsou zařazeny veškeré články, které jsou jakkoliv spojeny s tématem Palachova týdne, tedy i články týkající se osobnosti Jana Palacha

¹⁶ Tyto informace pocházejí z jednotlivých čísel Mladé fronty (Mladé fronty DNES), která jsou k dostání v Národní knihovně České republiky.

¹⁷ Tyto informace pocházejí z jednotlivých čísel Rudého práva (Práva), která jsou k dostání v Národní knihovně České republiky.

a událostí z roku 1969. Pro komplexnější pohled na události analýza pracuje s oběma typy článků. Frekvenční část porovnává, jak často se vybraná periodika věnovala Janu Palachovi a roku 1969 a jak často psala o Palachovu týdnu. Obsahová část se soustředí především na leden 1989, kdy periodika psala převážně o právě probíhajících událostech a ve výročních letech pracuje opět s oběma typy článků.

4.3 Frekvenční část

Frekvenční část analyzuje u obou typů článků tato kritéria:

- počet článků a fotografií
- počet dní věnovaných tématu

a u článků o Palachově týdnu v lednu 1989 se zaměřuje na:

- počet článků
- důležitost článku (odvozená od strany, na které se článek nachází)
- téma článku.

V souvislosti s posledním bodem byly vytvořeny čtyři kategorie, do kterých lze publikované články rozdělit. Jsou to: *1. informace o Palachovu týdnu, 2. informace o Palachovu týdnu ze zahraničního tisku, 3. vyjádření k Palachovu týdnu (z pohledu státních orgánů, organizací, pracovišť, občanů a čtenářů) a 4. ostatní*, kam spadají nezařaditelné příspěvky.

	1989	1990	1999	2009
Rudé právo (Právo)	41 článků	1 článek	6 článků	7 článků
	0 fotografií	1 fotografie	5 fotografií	10 + 2 fotografií
	15 dní	1 den	3 dny	4 dny
Mladá fronta (Mladá fronta DNES)	18 článků	9 článků	10 článků	11 článků
	0 fotografií	0 fotografií	3 + 7 fotografií	16 fotografií
	12 dní	8 dní	5 dní	6 dní
Lidové noviny	16 článků	3 články	19 článků	10 článků
	1 + 1 fotografie	0 fotografií	8 fotografií	7 fotografií
	---	2 dny	10 dní	6 dní

Tabulka 1. Přehled celkového počtu článků, fotografií a dnů věnovaných událostem jakkoliv spojených s Janem Palachem a Palachovým týdnem ve všech denících a všech zkoumaných letech. (První číslo u fotografií značí počet fotografií, které vyšly jako součást článku, číslo za „+“ značí počet fotografií, které byly publikovány samostatně bez článku.)

4.3.1 Leden 1989

V lednu roku 1989 vyšlo o událostech týkajících se Jana Palacha a událostech v letech 1969 a 1989 ve všech třech periodikách dohromady celkem 76 článků. Nejvíce jich obsahovalo Rudé právo a to konkrétně 41, což je zároveň největší počet článků v jednom měsíci ze všech deníků ve všech zkoumaných letech. Mladá fronta v lednu 1989 publikovala 18 článků a Lidové noviny 16. Žádný článek Rudého práva ani Mladé fronty neobsahoval v tomto roce ani jednu fotografii. Lidové noviny publikovaly jeden článek s fotografií a jednu samostatnou fotografii bez článku. Co se týče počtu dní, je problematické analyzovat Lidové noviny vzhledem k měsíční periodicitě vydávání. Rudé právo své články publikovalo v celkovém počtu 15 dní, Mladá fronta o Palachovi a událostech roku 1969 a 1989 psala 12 dní. Úplně první článek vyšel v Rudém právu 12. ledna, Mladá fronta publikovala svůj první článek o den později, 13. ledna.

Veškeré články ve všech třech denících se týkaly výhradně událostí Palachova týdne v lednu 1989 mimo úplně první článek v Rudém právu, který kromě Palachova týdne informoval také o Janu Palachovi a jeho činu v roce 1969 a kromě prvních tří článků Lidových novin, které se zabývaly osobou Jana Palacha, jeho činem, výkladem jeho činu a udělením Palachovy ceny. Téměř všechny články Rudého práva se nacházely na titulní straně (17 článků) a na straně 2 (18 článků). Mladá fronta

publikovala nejvíce článků o Palachovu týdnu na straně 2 (10 článků) a Lidové noviny se vzhledem ke svému odlišnému uspořádání a periodicitě vydávání věnovaly událostem ve všech částech vydání. Počty článků věnujících se pouze Palachovu týdnu v roce 1989 jsou rozděleny do výše uvedených kategorií a zobrazeny v následující tabulce.

	RP	MF	LN
1. Informace o Palachovu týdnu	10	4	5
2. Informace ze zahraničního tisku	4	4	1
3. Názory veřejnosti	18	9	6
4. Ostatní	9	1	1

Tabulka 2. Počet článků týkajících se Palachova týdne v lednu 1989 v jednotlivých denících. (RP = Rudé právo, MF = Mladá fronta, LN = Lidové noviny)

Můžeme sledovat, že všechny tři deníky v roce 1989 publikovaly nejvíce článků obsahujících vyjádření nejrůznějších orgánů a osob k událostem a naopak nejméně zveřejňovaly pohled zahraničních médií na události. Do 4. kategorie nezařazených článků Rudého práva spadá 6 článků obsahující odpovědi redaktorů na otázky čtenářů týkající se událostí, informace o anonymním dopisu, který obdržel Václav Havel a Dana Němcová a popis anonymních telefonátů do redakce Rudého práva. V Mladé frontě se jedná taktéž o jeden článek týkající se anonymního telefonátu do redakce a v Lidových novinách do této kategorie spadá článek o závěrečné řeči Václava Havla o politickém působení Charty 77 a událostech v lednu 1989 během jeho obhajoby u soudu.

4.3.2 Výroční léta 1990, 1999 a 2009

Rok 1990

O rok později v roce 1990 vyšlo ve všech třech periodikách celkem 13 článků. V Rudém právu vyšel pouze jeden článek, který také obsahoval jedinou fotografii, která byla tento rok celkově publikována. Mladá fronta obsahovala 9 článků a v Lidových novinách vyšly 3 články. První článek tohoto roku vyšel v Mladé frontě 4. ledna, v Rudém právu i Lidových novinách následoval první článek až 17. ledna.

Články se v tomto roce začaly více než na události ledna 1989 zaměřovat na Jana Palacha a rok 1969. Jediný článek Rudého práva se zabýval Janem Palachem, Mladá fronta věnovala Palachovi sedm článků z celkových devíti, zbylé dva se zabývaly Palachovým týdnem v roce 1989. Lidové noviny o Palachovu týdnu napsaly 2 články, třetí obsahoval báseň o Janu Palachovi. Články v Mladé frontě byly na straně 1 a 3 a v Lidových novinách na straně 2 a 7. Články týkající se Palachova týdne se v tomto roce dělily do určených kategorií následovně:

	RP	MF	LN
1. Informace o Palachovu týdnu	0	2	2
2. Informace ze zahraničního tisku	0	0	0
3. Názory veřejnosti	0	0	0
4. Ostatní	0	0	0

Tabulka 3. Počet článků týkajících se Palachova týdne v lednu 1990 v jednotlivých denících. (RP = Rudé právo, MF = Mladá fronta, LN = Lidové noviny)

Rudé právo se o Palachovu týdnu nezmínilo ani jednou a Mladá fronta i Lidové noviny věnovaly shodně dva články informacím o průběhu událostí Palachova týdne.

Rok 1999

V roce třicetiletého výročí Palachovy smrti a desetiletého výročí lednových událostí vyšlo celkem 35 článků. Nejvíce se tématu věnovaly Lidové noviny s celkovým počtem 19 článků, následovala Mladá fronta DNES s 10 a Právo s 6 články. Celkem tento rok vyšlo ve všech periodikách 23 fotografií, z toho nejvíce v Mladé frontě DNES, kde 3 byly součástí článků a 7 vyšlo samostatně jako obrazová příloha bez textu. V Lidových novinách se v tomto roce objevilo 8 fotografií a v Právu bylo publikováno 5 fotografií. První článek tehdejšího roku vyšel v v Lidových novinách, konkrétně 8. ledna. Další článek následoval 11. ledna v Mladé frontě DNES a 16. ledna vydalo svůj první článek Právo.

Právo se ve všech svých člancích zabývalo Palachem a rokem 1969, pouze ve dvou z nich se zmínilo také o lednu 1989. Lidové noviny se v roce 1999 věnovaly Palachovu týdnu v 11 člancích, přičemž jeden z nich se zabýval také Janem Palachem. Zbývajících 8 článků se věnovalo výhradně Janu Palachovi a událostem roku 1969. Mladá fronta DNES se naopak více zabývala rokem 1969, kterému věnovala 7 článků,

z nichž jeden zmiňoval také leden 1989. Právo o událostech psalo na stranách 3 a 6, Mladá fronta DNES na stranách 1 a 12, Lidové noviny nejvíce využily stranu 11 (4 články) a jeden článek byl publikován na titulní straně. 15. ledna vyšla v Lidových novinách mimořádná příloha týkající se Jana Palacha a Palachova týdne v rozsahu čtyř stran. Kategorizaci článků týkajících se výhradně Palachova týdne v jednotlivých periodikách zobrazuje následující tabulka.

	P	MFD	LN
1. Informace o Palachovu týdnu	2	2	9
2. Informace ze zahraničního tisku	0	0	0
3. Názory veřejnosti	0	0	0
4. Ostatní	0	1	2

Tabulka 4. Počet článků týkajících se Palachova týdne v lednu 1999 v jednotlivých denících. (P = Právo, MFD = Mladá fronta DNES, LN = Lidové noviny)

Všechny deníky se shodně opět nejvíce věnovaly popisu událostí Palachova týdne. V tomto roce jich nejvíce publikovaly Lidové noviny. Právo kromě zmíněných dvou článků o Palachovu týdnu dále nepsalo, Mladá fronta DNES vydala navíc článek s citacemi z dobových materiálů a Lidové noviny kromě článků o událostech Palachova týdne publikovaly citaci z dobové zprávy KSČ a odpověď předsedy vlády Ladislava Adamce na dopis od kardinála Františka Tomáška.

Rok 2009

V posledním analyzovaném roce vyšlo celkem 28 článků. Nejvíce jich publikovala Mladá fronta DNES v celkovém počtu 11 článků, následovaly Lidové noviny s 10 články a Právo se 7 články. Tento rok bylo dohromady publikováno 35 fotografií. Nejvíce se jich objevilo v Mladé frontě DNES v celkovém počtu 16. V Právu vyšlo 10 fotografií jako součást článku a dvě samostatné fotografie byly otištěny bez článku. V Lidových novinách vyšlo jako součást článků celkem 7 fotografií. Nejvíce dní se událostem věnovala Mladá fronta DNES a Lidové noviny ve shodném počtu 10 dní. Právo se o událostech zmiňovalo pouze 4 dny.

Právo tentokrát nevydalo ani jeden článek o lednu 1989, veškeré informace se týkaly pouze Jana Palacha nebo roku 1969. Lidové noviny se Palachovu týdnu věnovaly dvakrát, přičemž jeden z těchto článků se věnoval také roku 1969. Nejvíce se tak v roce

2009 o Palachovu týdnu psalo v Mladé frontě DNES, kde se o lednových událostech zmiňovaly 3 články, z toho jeden se zabýval také rokem 1969. Mladá fronta DNES vydala dva články na straně 3 a jeden na straně 13. Lidové noviny věnovaly událostem strany 1, 4 a 12.

	P	MFD	LN
1. Informace o Palachovu týdnu	0	3	2
2. Informace ze zahraničního tisku	0	0	0
3. Názory veřejnosti	0	0	0
4. Ostatní	0	0	0

Tabulka 5. Počet článků týkajících se Palachova týdne v lednu 2009 ve všech denících. (P = Právo, MFD = Mladá fronta DNES, LN = Lidové noviny)

Z tabulky je vidět, že událostem Palachova týdne se v tomto roce Právo nevěnovalo vůbec, Mladá fronta vydala 3 a Lidové noviny 2 články popisující lednové události.

4.3.3 Shrnutí výsledků frekvenční části

Masivní týdenní demonstrace vyvolané brutálním potlačením vzpomínkové akce na uctění památky Jana Palacha 15. ledna 1989 na Václavském náměstí v Praze nemohly proběhnout bez reakce tehdejšího tisku. Všechny tři zkoumané deníky dohromady vydaly v lednu tohoto roku celkem 76 článků, které se nějakým způsobem dotýkaly Jana Palacha. Z toho se jich 72, tedy drtivá většina, zabývala právě probíhajícími událostmi. Rudé právo v tomto roce publikovalo v průběhu patnácti dní celkem 41 článků, což je nejvyšší počet článků věnovaných lednu 1989 ze všech tří deníků všech čtyř zkoumaných let. V tomto roce byl oficiální tisk jedním z nejsilnějších nástrojů propagandy a manipulace. Je tedy logické, že se Rudé právo jakožto hlavní stranický deník událostem věnovalo nejvíce. Téměř všechny jeho články se nacházely na první nebo druhé straně, z čehož je patrná vysoká míra důležitosti přikládána těmto událostem, které byly pro KSČ nepřijatelné a nebezpečné z hlediska udržitelnosti svého postavení ve státě. Největší část článků (18) byla věnována vyjádření nejrůznějších orgánů, organizací, pracovních kolektivů nebo občanů k událostem. Z toho 6 článků tvořila různá oficiální prohlášení a 12 článků pocházelo od čtenářů a řadových občanů. Rudé právo zařazovalo tyto články především proto, aby čtenářům ukázalo, že s událostmi nesouhlasí nejen vedení státu a oficiální organizace (tedy autority), ale

především obyčejní lidé. Dopisy s názory občanů byly v souladu s tehdejší komunistickou ideologií a propagandou. Lednové události v nich byly odsuzovány a zásahy bezpečnostních složek naopak podporovány. Dalším výrazným rysem Rudého práva bylo zařazení článků v posledním lednovém týdnu, ve kterých redaktoři deníku odpovídali na dotazy čtenářů. Je tedy patrné, že Rudé právo stavělo velké množství svých článků právě na občanech, prostřednictvím nichž se snažilo ovlivňovat názory svých čtenářů.

Mladá fronta o lednu 1989 vydala během dvanácti dní celkem 18 článků s velmi podobným obsahem jako Rudé právo. Její články se ovšem nacházely spíše na druhé straně, na titulní straně se objevily pouze dva. Z toho vyplývá, že větší důraz na lednové události kladlo Rudé právo. Mladá fronta publikovala vyjádření řadových občanů pouze dvakrát, zbytek tvořila prohlášení oficiálních struktur. Co se týče počtu článků, jejich umístění a obsahu, neaktivnější bylo tedy jako stranický deník Rudé právo. To psalo o událostech celkem 15 dní a Mladá fronta 12 dní v měsíci, což odráží vysokou míru důležitosti, která byla událostem vzhledem k jejich charakteru přikládána.

Lidové noviny v tomto roce vycházely v samizdatu s měsíční periodicitou. Pro účely analýzy tak bylo zkoumáno kromě lednového vydání také únorové a březnové. Je důležité si uvědomit, že vzhledem k této okolnosti nelze Lidové noviny srovnávat s předchozími dvěma deníky, co se týče počtu článků nebo jejich umístění ve výtisku. Nicméně Lidové noviny vydaly v lednu 1989 celkem 13 článků týkajících se lednových událostí. Jako jediné periodikum se mimo to zabývaly také osobností Jana Palacha, které věnovaly 3 články.

V roce 1990, v době změny politického uspořádání, mediální legislativy a celospolečenské atmosféry, bylo uplynutí jednoho roku od potlačení demonstrací během Palachova týdne zcela ignorováno Rudým právem, které vydalo jeden jediný článek týkající se navíc pouze Jana Palacha, nikoliv lednových událostí. V porovnání s lednem 1989 a 41 články plnými propagandistických hesel se jedná o velmi dramatickou, nicméně také očekávanou změnu. V Mladé frontě vyšlo celkem 9 článků, ale pouze 2 z nich se věnovaly lednu 1989, zbylé pojednávaly spíše o vzpomínce na Jana Palacha. Lidové noviny v lednu 1990 měly stále ještě nižší periodicitu vydávání (dvě čísla týdně) a lednu 1989 věnovaly 2 články z celkových tří. V tomto roce bylo tedy o problematice celkem publikováno 13 článků, z toho 4 se věnovaly lednu 1989.

Došlo tak k velkému poklesu zájmu o téma, a přestože jsou události tohoto typu v médiích ve větší míře zmiňovány spíše při desetiletém, dvacetiletém a dalším výročí, je tento fakt poněkud zarážející především protože se jednalo o úplně první výročí od lednových událostí.

Z hlediska frekvence je nejzajímavější srovnání let 1999 a 2009. Všechna zkoumaná periodika již v tomto období vycházela s denní periodicitou, takže do porovnání lze v tomto případě zahrnout i Lidové noviny. V roce 1999 uběhlo třicet let od sebeupálení Jana Palacha a deset let od Palachova týdne. Celkem o tématu v tomto roce vyšlo 35 článků a 16 z nich se týkalo ledna 1989, což je téměř polovina. Právo mu věnovalo 2 články z 6, Mladá Fronta DNES 3 články z 10 a Lidové noviny 11 článků z 19. Nejvíce zájmu o Palachův týden tedy projevil Lidové noviny, které již od roku 1989 jako jediné o událostech psaly v souladu s pozdějším všeobecně uznávaným výkladem historických událostí. V Lidových novinách tento rok vyšla také jediná mimořádná čtyřstránková příloha týkající se Jana Palacha. Dá se předpokládat, že čím vzdálenější je historická událost od současnosti, tím méně o ní bude tisk ve výročních letech informovat. Tento předpoklad se v celkovém počtu článků všech deníků dohromady splnil. V roce 2009 bylo o problematice vydáno 28 článků a lednem 1989 se zabývalo pouze 5 z nich, což je zhruba 1/6. Zde můžeme vidět celkem výrazný pokles zájmu vybraných deníků o lednové události oproti roku 1999. Srovnání počtů vydaných článků zaznamenávají dvě následující tabulky.

1989	1990	1999	2009
76/72	13/4	35/16	28/5

Tabulka 6. Počet článků týkajících se jakkoliv Jana Palacha (1969 i 1989)/ Palachova týdne ve všech denících dohromady v daných letech.

	1989	1990	1999	2009
Rudé právo (Právo)	41/41	1/0	6/2	7/0
Mladá fronta (Mladá fronta DNES)	18/18	9/2	10/3	11/3
Lidové noviny	17/13	3/2	19/11	10/2

Tabulka 7. Počet článků týkajících se jakkoliv Jana Palacha (1969 i 1989)/ Palachova týdne v daných periodikách ve všech zkoumaných letech.

Je ovšem zajímavé, že sestupnou tendenci v počtu vydávaných článků v průběhu let nelze sledovat v jednotlivých denících. Zde se v celkovém počtu článků jak o Janu Palachovi a roku 1969, tak o lednu 1989 vymyká Právo a Mladá fronta (DNES), u kterých počet článků během let 1990, 1999 a 2009 stoupal. U Lidových novin lze sledovat nejvyšší počet článků v roce 1999, který se o deset let později snížil téměř o polovinu z 19 na 10. Zaměříme-li se pouze na články týkající se ledna 1989, Právo jich ve výročních letech publikovalo nejvíce v roce 1999, a to konkrétně 2, přičemž v roce 1990 a 2009 se o něm nezmiňovalo vůbec. Mladá fronta (DNES) se všechna tři výroční léta držela počtu 2-3 články. Lidové noviny, stejně jako ve výše zmíněném případě zahrnujícím úplně všechny články, publikovaly nejvíce článků o lednu 1989 v roce 1999, konkrétně 11 článků. V letech 1990 a 2009 vydaly vždy po dvou člancích.

4.4 Obsahová část

Obsahová část analyzuje články ze dvou hledisek – tematického a jazykového. První část přibližuje obsah nejčastějších témat, o kterých se v daných letech v jednotlivých denících psalo. V jazykové části jsou popsány rozdíly mezi nejpoužívanějšími a charakteristickými výrazy v člancích jednotlivých periodik. Tato část zabývající se jazykovými rozdíly mezi oficiálním tiskem (Rudé právo, Mladá fronta) a samizdatem (Lidové noviny) je obsažena pouze v analýze článků z roku 1989, jelikož je to jediný rok ze všech analyzovaných let, ve kterém ovládal média komunistický režim a s ním spojená propaganda. Jazyková část slouží především jako doplnění části tematické.

Německý literární historik Victor Klemperer označil za nejsilnější propagandistický prostředek právě jazyk. Tvrdil, že pomocí slov, slovních obrátů a stále dokola opakovaných informací se totalitním režimům nejlépe dařilo přesvědčovat veřejnost o svých tvrzeních, cílech a záměrech. Komunistický režim v Československu nebyl výjimkou a za své existence využíval tisk k manipulaci s názory a přesvědčením široké veřejnosti. Manipulace s lidmi pomocí tištěných periodik, která byla součástí masivního kolosu propagandy prostupujícím veškerými médii, se dá rozdělit do dvou základních rovin – kompoziční a jazykové. Do kompoziční roviny se řadí především výběr tématu, který prvotně určuje, o čem budou lidé číst. Dále je velmi důležitá posloupnost informací uvnitř článku, ale také širší kontext, tedy jaké články se nachází

na stejné straně nebo dokonce v celém periodiku. Velmi důležitou součástí jednotlivých článků jsou jejich titulky, které tvoří hlavní poutač celého článku. Jednotlivé příspěvky velmi často obsahují modifikované informace, které neodpovídají realitě a jejich autoři do článků často promítají svá vlastní (tedy stranická) stanoviska a tím je čtenářům předkládají jako pravdivá fakta.

Jazyková rovina se zaměřuje na vlastní jazyk zprávy. Mezi nejčastější prvky manipulace patří využití vyprávěcích prvků, kdy autoři události formulují do podoby příběhu, což většinou zajišťuje dramaturgii a větší líbivost textu. Dalším hojně využívaným prvkem je dialogizace – spousta informací je pronášena příslušníky státních orgánů, zástupci různých organizací ale především řadovými občany. Dochází tak ke kombinaci vyjádření autorit a obyčejných lidí, kteří jsou na stejné úrovni jako čtenáři. Velmi účinným prvkem manipulace je také opakování. Modifikované informace jsou čtenářům předkládány neustále dokola ve stále stejném kontextu a s použitím stále stejných výrazů, čímž dojde velmi lehce k tomu, že těmito informacím člověk uvěří (Suk 2011: ústní předání).¹⁸ Dalším charakteristickým rysem je vyhraněné hodnocení. Názory či události, které jsou v rozporu s režimní ideologií, bývají označovány za špatné, přičemž jakékoliv domněnky jsou nepřipustné. V článcích se často objevují výrazy navozující nejrůznější emoce, například strach, a vůči druhé straně jsou využívány pomluvy, lži, útočné a ironické výrazy atd. (Mleziva 2004: 107).

4.4.1 Leden 1989

Oficiální tisk: Rudé právo a Mladá fronta

Články Rudého práva a Mladé fronty jakožto oficiálních deníků byly v lednu 1989 z hlediska obsahu a typů článků velmi podobné. Rozdíl lze nalézt především v množství článků, které je popsáno ve frekvenční části analýzy. Rudé právo věnovalo významnou část prostoru pro vyjádření k lednovým událostem samotným čtenářům. Jejich názory byly nejvíce publikovány v rubrice *Slovo ke dni*, která se vždy nacházela na titulní straně, čímž si zajistila největší pozornost čtenářů. Veškerá tato vyjádření se samozřejmě v souladu s tehdejší stranickým výkladem událostí stavěla odmítavě

¹⁸ Tyto informace pocházejí z přednášek PhDr. Mgr. Pavla Suka a byly předneseny v rámci předmětu *Propagandistické působení médií v 50. letech 20. století* v zimním semestru 2011 na FSV UK.

k organizátorům a naopak podporovala zákroky bezpečnostních složek. Mezi těmito vyjádřeními obyčejných lidí se čas od času objevily také názory akademiků, sportovců či umělců.¹⁹ V dopise Z. Duřky z Trutnova publikovaném 17. ledna v Rudém právu se píše: „*Před dvaceti lety mi bylo 42 roků. Přibližně tolik mohlo být dnes i J. Palachovi. I on mohl být svými vědomostmi, svou prací při dobré vůli prospěšný své vlasti, jako jsem se o to snažil já, dělník. Je mi smutno z toho, že i po tak dlouhé době se najdou jedinci, kteří této lidské tragédie zneužívají k vyvolání nepokojů a nestydí se vyhrožovat jejím opakováním. Nejsem členem KSČ, ale jsem Čech a mám svou zemi rád. Proto podporuji nekompromisní zásah proti silám, které se vyžívají v provokacích a vyvolávání nepokojů. Tolik klidu je dnes potřeba k práci, aby náš život mohl být spokojenější a lepší.*“²⁰ Mladá fronta publikovala názory občanů pouze ojedinele a neměla pro ně žádnou speciální rubriku. Kromě dopisů občanů se v obou denících k událostem vyjadřovaly také oficiální struktury, například předsednictvo ÚV KSČ a ÚV KSS, Generální prokuratura, příslušníci Lidových milicí, primátor hlavního města Prahy Zdeněk Horčík, ÚV SSM, Česká odborová rada, Rada národního výboru hlavního města Prahy, Ústřední rada družstev a další. Všechna tato vyjádření byla v postoji k událostem, stejně tak jako názory občanů, negativní. Například zpráva ze zasedání ÚV KSČ z 21. ledna se v Rudém právu k událostem vyjadřuje takto: „*Předsednictvo ÚV KSČ se na svém pátečním zasedání zabývalo řadou otázek vnitřní politiky včetně situace, která v Praze vznikla v souvislosti s pokusy o protistátní demonstrace. Ocenilo postoje komunistů, příslušníků jiných politických stran a bezpartijních v úsilí o zabezpečení klidu a pořádku, vyjádřilo podporu pořádkovým silám a Lidovým milicím, ocenilo jejich politickou uvědomělost a vysokou kázeň. Poukázalo v této souvislosti na velký význam rozvíjení politické práce mezi nejširšími vrstvami obyvatelstva a zejména mezi mládeží. Zdůraznilo, že v provokačních vystoupeních je nutno spatřovat součást snah rozvratných sil doma i v zahraničí namířených proti socialistickému státu, jeho vnitřní i zahraniční politice, proti společenské přestavbě. Rozhodně odmítlo pokusy o destabilizaci naší společnosti a plně podpořilo opatření, která státní a stranické orgány přijímají k zabezpečení pořádku*

¹⁹ Například filozofa Prof. dr. Milana Machovce, DrSc., národních umělců Cyrila Chramosty a Miloslava Holuba, akademického malíře Petra Rydla nebo olympijského vítěze z Montrealu Josefa Panáčka.

²⁰ NESG. *Slovo ke dni*. Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1.

v souladu s Ústavou ČSSR a zákony naší země, které platí pro všechny občany bez rozdílu.²¹

Dále se v denících zejména během průběhu událostí objevovaly oficiální zprávy ČTK, která informovala o dění na Václavském náměstí, a nejvíce jich využívalo Rudé právo. 17. ledna byla v Rudém právu publikována Zpráva ČTK v následujícím znění: „*O pondělní provokační akci, o níž se zmiňujeme v předcházejícím příspěvku, vydala ČTK tuto zprávu: O pokračování nedělní provokace se na Václavském náměstí v Praze pokusily skupiny protistátních živlů pod záminkou výročí sebevraždy Jana Palacha. Provokatéři – přes opakované výzvy Veřejné bezpečnosti k rozchodu – narušili veřejný pořádek svým agresivním chováním. Plnou odpovědnost za to nesou iniciátoři tzv. nezávislých struktur včetně Charty 77. V zájmu zajištění pořádku a bezpečnosti Pražanů a návštěvníků Prahy byli příslušníci pořádkových jednotek Veřejné bezpečnosti nuceni proti těmto živlům rázně zakročit. V souladu s československými zákony a pro jejich hrubé, opakované porušení a neuposlechnutí výzev státních orgánů byli někteří organizátoři provokační akce zadrženi.*“²² Kromě zpráv s vyjádřeními z domácího prostředí deníky otiskly také několik zpráv, které byly publikovány v sovětském tisku. Tyto články byly v Rudém právu uveřejňovány v rubrice *Řekli-napsali*, Mladá fronta obsahovala rubriku *Přečetli jsme*. Například 17. ledna v Mladé frontě vyšel článek přinášející informace o člancích z Moskvy, Berlína, Varšavy, Sofie nebo Budapešti. Informace v maďarském tisku byly interpretovány takto: „*Nedělní události na Václavském náměstí podrobně popsal rovněž maďarský stranický orgán Népszabadság a s odvoláním na oficiální zdroje informoval své čtenáře, že při této dlouhodobě připravované protisocialistické provokaci bylo zadrženo 91 osob. O provokaci několika skupin protistátních živlů na Václavském náměstí se zmínil také dopisovatel listu MAgyar Nemzet.*“²³ Mimo názory všech výše zmíněných skupin vydávaly Rudé právo a Mladá fronta také své vlastní autorské články, které se týkaly popisu a hodnocení událostí. 20. ledna v článku Rudého práva s názvem *Republiku si rozvracet nedáme* jsou události charakterizovány takto: „*Rudé právo a spolu s ním další denní tisk, rozhlas a televize v uplynulých dnech objasňují pozadí i souvislosti výtržností, časově spjatých se závěrem vídeňské schůzky. Záminkou k nedělnímu provokačnímu vystoupení antisocialistických sil na Václavském náměstí se stal sraz k 20. výročí nesmyslné a*

²¹ NESG. Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 1.

²² NESG. Zpráva ČTK. Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1.

²³ NESG. O události v Praze. Mladá fronta. 20. 1. 1989, roč. XLV, č. 14, s. 5.

tragické smrti studenta Jana Palacha. Byl ze zahraničí dlouhodobě připravovaný, zejména Hlasem Ameriky a Svobodnou Evropou. Zmíněné vysílačky popularizovaly a ve skutečnosti podněcovaly i výzvy k opakování obdobných nesmyslných činů. Ostatně i na tuto stránku „koordinované součinnosti“ amerických vysílaček a tzv. charty náš list také upozornil.²⁴ Mladá fronta 16. ledna píše: „Na Václavském náměstí v Praze se včera několik skupin protistátních žvlů pokusilo o provokaci dlouhodobě připravovanou západními diverzními centry a některými západními rozhlasovými stanicemi, zejména Svobodnou Evropou a Hlasem Ameriky, ve spolupráci především s představiteli tzv. Charty 77. Přes zákaz státních orgánů se snažily zneužít výročí nesmyslné sebevraždy studenta J. Palacha k vyvolání protisocialistických emocí a narušení pořádku v hlavním městě.“²⁵ Zajímavé jsou také články zodpovídající dotazy čtenářů, které byly do jednotlivých čísel zařazeny na konci měsíce a vycházely pouze v Rudém právu. Dotazy se týkaly nejen událostí na Václavském náměstí a ve Všetatech, ale také Charty 77 či významu slova disident. O disidentech se redaktoři Rudého práva 25. ledna vyjadřují takto: „Letmý pohled do slovníku cizích slov nabízí přesnou odpověď. Disident = rozkolník, odstěpenec, odpadlík. Tak v západním tisku často označovali stoupence jiných názorových postojů, zejména v řadách levicových stran, mezi občany socialistických zemí. V poslední době se objevuje ve slovníku buržoazních sdělovacích prostředků stále méně – snad proto, že si uvědomují, že být odpadlíkem, rozkolníkem či odstěpencem nezní rozhodně nejlépe. Ale fakt je, že slovo ‚disident‘ se vžilo a patří ke slovníku dnešního mezinárodního života.“²⁶

Ve všech člancích Rudého práva z tohoto období se objevuje masivní počet stále se opakujících slovních spojení a výrazů, které mají jasný manipulativní charakter a chtějí čtenáře přesvědčit o své verzi výkladu událostí. Nejvíce se tyto výrazy týkají názvů účastníků událostí, charakteristiky událostí, činu Jana Palacha a zákroku bezpečnostních složek. Nejčastější výrazy používané pro označování účastníků událostí na Václavském náměstí jsou *živly, síly, křiklouni, výtržníci*.²⁷ S těmito podstatnými jmény jsou nejvíce spojována přídavná jména typu *protisocialistické, protistátní, kontrarevoluční, neodpovědné, zmanipulované*. Dalšími velmi oblíbenými slovními

²⁴ NESG. *Republiku si rozvracet nedáme*. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 1.

²⁵ NESG. *Zmařená provokace*. Mladá fronta. 16. 1. 1989, roč. XLV, č. 13, s. 2.

²⁶ BOUDOVA, Marie, Jirí JANOUŠKOVEC, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů*. Rudé právo. 25. 1. 1989, roč. 69, č. 21, s. 2.

²⁷ Veškeré kurzívou vyznačené výrazy lze najít v příloze s kompletním zněním článků.

spojeními jsou *nepovolené organizace, nepovolené skupiny, hrstka jedinců* nebo *politici ztroskotanci*. Události samotné Rudé právo nejčastěji označuje za *protisocialistické vystoupení a nepovolené provokace*. Dále se objevují výrazy jako *hazard, pokus o rozvrat, politická nátlaková akce, otevřená demonstrace, řádění, bláznění*. Cíle akce popisuje Rudé právo jako *pokusy o destabilizaci naší společnosti, zneužití výročí smrti Jana Palacha, pokus vyvolat střetnutí, pokus narušit veřejný pořádek a proces přestavby a demokratizace socialistické vlasti*. Nejčastěji používaná slovesa jsou *destabilizovat, urážet, hanobit, provokovat, nadávat, urážet*. Ve zprávě ČTK z 16. ledna se například píše: „*Na Václavském náměstí v Praze se v neděli několik skupin protistátních žvlů pokusilo o provokaci dlouhodobě připravovanou západními diverzními centry a některými západními rozhlasovými stanicemi – zejména Svobodnou Evropou a Hlasem Ameriky – ve spolupráci především s předáky tzv. Charty 77.*“²⁸ Článek s názvem *Republiku si rozvracet nedáme* z 20. ledna uvádí: „*V tomto týdnu v centru Prahy probíhají výtržnosti. Hesla, která jsou na Václavském náměstí skandována, hesla proti socialistickému státu, proti jeho vládě, proti komunistické straně, objasňující charakter demonstrací jako demonstrací protistátních. Jde o demonstrace, za nimiž stojí politici ztroskotanci z let 1968 – 1969, ale i nové protisocialistické skupiny, opírající se o politickou i hmotnou podporu reakčních sil zemí Severoatlantického paktu, především Spojených států.*“²⁹

Čin Jana Palacha je v Rudém právu označován jako *demonstrativní sebevražda* a *nesmyslná* nebo *tragická akce*. Dále je často zmiňováno, že byl Palach ke svému činu *donucen* a že to byl *nerozvážný mladý člověk*. V článku *Bylo to hazardérství* z 12. ledna Rudé právo píše: „*V napjaté atmosféře se svedení studenti odhodlali i k oné nesmyslné tragické akci – k pokusu Jana Palacha, studenta filozofické fakulty, o sebevraždu. Pod zřejmým vlivem politických provokatérů se v odpoledních hodinách 16. ledna, vlastně v již závěrečných chvílích studentské stávky, Palach polévá hořlavinou a zapaluje se. V rozhovoru se svým přítelem se přiznává, že byl ke svému činu „donucen“. Na místě zanechává dopis, jímž se přihlašuje do „řady dobrovolníků“, kteří prý budou postupovat stejně.*“³⁰ V článku *Co si myslí milicionáři o neděli na Václavském náměstí* člen Lidových milicí Vladimír Vávra říká: „*Náš společný názor je takový, že bylo*

²⁸ ČTK, ZR. Zpráva ČTK. Rudé právo. 16. 1. 1989, roč. 69, č. 13, s. 1.

²⁹ NESG. *Republiku si rozvracet nedáme*. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 1.

³⁰ BAK, Arnošt, Marie BOUDOVA a Jaroslav KOJZAR. *K událostem před dvaceti lety: Bylo to hazardérství*. Rudé právo. 12. 1. 1989, roč. 69, č. 10, s. 2.

zneužito výročí tragické smrti Jana Palacha. K sebevraždě ho před dvaceti lety donutili lidé, kterým se dařilo zneužít mladé lidi plné ideálů a přivést je třeba až do situace, kdy mladý člověk neviděl jiné východisko a v domnění, že něčemu pomůže, spáchal takový bolestný čin. My všichni takový čin odsuzujeme, protože to není náš způsob boje za lepší společnost. Ale ‚charta‘ ho znovu zneužila – pod rouškou boje za uctění památky Jana Palacha – k vyvolání emocí, aby působila na lidi u nás i na světovou veřejnost. My také litujeme jeho života, mladého života. Ale hrdinou pro nás není. To ne.“³¹

Zákroky bezpečnostních složek proti účastníkům událostí na Václavském náměstí v lednu 1989 jsou nejvíce označovány jako *zákonné, nezbytné, odpovídající* či *vynucené okolnostmi*. Cíl zákroků je popisován jako *udržování a zajišťování pořádku a klidu*. V souvislosti se zákroky se často vyskytují slovesa *oceňovat* a *podporovat*. Článek ze 17. ledna uvádí: „*Proto státní správa přijala odpovídající opatření. Spolu s příslušníky Veřejné bezpečnosti pomáhaly v neděli zajišťovat pořádek v centru hlavního města také Lidové milice z pražských podniků. Přesto se provokatéři pokusili v blízkosti sochy sv. Václava uspořádat demonstraci podle předem naplánovaného scénáře – za každou cenu vyvolat střetnutí, vyvolat ovzduší k neklidu. K čemu v neděli došlo? Před čtrnáctou hodinou se ve středním pásu Václavského náměstí tvoří skupina asi 300 lidí, kteří na výzvy k opuštění prostoru reagují pískotem a urážkami příslušníků Veřejné bezpečnosti a Lidových milicí. Pořádkové jednotky rychlým a rozhodným zákrokem vytlačují tyto hloučky do Vodičkovy, Jindřišské a Opletalovy ulice.*“³²

20. ledna v článku na *Na dotazy čtenářů* reagovali redaktoři Rudého práva na poznámku čtenáře „*Masakr na Václavském náměstí začala policie...*“ takto: „*Předně nelze hovořit o nějakém ‚masakru‘, protože zákrok pořádkových sil Sboru národní bezpečnosti byl veden zákonem stanovenými prostředky a s intenzitou přiměřenou vzniklé situaci. Po všechny dny, kdy se nepovolené demonstrace konaly, snažili se příslušníci SNB spolu s Lidovou milicí předejít střetu preventivními výzvami, vysvětlovali, přesvědčovali. (...) Ještě v době samotného srocení měli jeho účastníci mnoho možností v klidu se rozejít, zachovat klid a pořádek. Byli k tomu opakovaně vyzýváni megafony i jednotlivými*

³¹ BRADÁČ, Vlastimil. *Co si myslí milicionáři o neděli na Václavském náměstí: Raději bychom pracovali*. Rudé právo. 19. 1. 1989, roč. 69, č. 16, s. 2.

³² BRADÁČ, Vlastimil, Michal PODZIMEK a Karel WALTER. *Záměr je jasný: provokovat k neklidu: K zneužití výročí tragické smrti studenta J. Palacha*. Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1.

příslušníky. Kdo chtěl, mohl v klidu odejít ještě i notnou chvíli po nastoupení pořádkové jednotky.“³³

Mladá fronta využívá stejných nebo velmi podobně laděných výrazů jako Rudé právo, ovšem ve viditelně menším množství. 20. ledna otiskla prohlášení ÚV SSM, ve kterém se mimo jiné píše: „*Včera v podvečer se skupiny protistátních živlů pokusily na pražském Václavském náměstí opět zorganizovat provokační akci. Projevy a vyvolávanými hesly urážely socialistické zřízení našeho státu. Narušily rovněž veřejný pořádek a jejich chování bylo v rozporu s vyhláškou NVP, která vymezuje právo pro pořádání veřejných shromáždění v památkové rezervaci Prahy.*“³⁴ O zákroku bezpečnostních složek se ve stejném článku vyjadřuje například takto: „*Souhlasíme s postupem státních orgánů a opatřeními nutnými pro udržení pořádku a klidu v našem hlavním městě. Demokracii nelze zaměňovat za anarchii, poctivý a otevřený dialog za vykřikování urážlivých protistátních hesel a výzev.*“³⁵ Některé články ovšem neobsahují ani jeden manipulativní a zabarvený výraz. Kromě nekompromisních slovních spojení se v tomto deníku vyskytují slova, která jsou mírnějšího rázu. Například místo *zneužívat* se v člancích několikrát vyskytuje slovo *využívat* a místo *provokací* se píše o *vyvolávání vášní*, účastníci událostí jsou občas nazýváni jako *skupiny „vlastenců“* a pietní pochod do Všetat jako *jakési procesí*. Článek *Kam kráčíš, Charto!* z 13. ledna uvádí: „*V posledním období se snaží hrstka organizátorů protisocialistických a protistátních kampaní v naší zemi, prostřednictvím západních sdělovacích prostředků, znovu rozdmýchávat vášně a narušovat úsilí poctivých lidí o řešení každodenních problémů našeho hlavního města.*“³⁶ O poctivosti lidí se Mladá fronta zmiňuje ještě několikrát a snaží se v tak ve čtenářích vyvolat dojem, že událostí na Václavském náměstí se účastní pouze nepoctiví lidé. „*V ‚pozvání‘ na Václavské náměstí není ani špetka lidskosti, je morálním vydíráním. Každému člověku, který má rád život a poctivou práci, je zřejmé, že podobná setkání NENÍ MOŽNÉ POVOLIT A PŘIPOUŠTĚT, neboť jsou v hrubém rozporu se zájmy čestných a poctivých lidí.*“³⁷

³³ BOUDOVA, Marie, Jiří JANOUŠKOVEC, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů*. Rudé právo. 26. 1. 1989, roč. 69, č. 22, s. 2.

³⁴ NESG. *Prohlášení ÚV SSM*. Mladá fronta. 20. 1. 1989, roč. XLV, č. 17, s. 1, 2.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ VP, JET. *Kam kráčíš, Charto!*. Mladá fronta. 13. 1. 1989, roč. XLV, č. 11, s. 2.

³⁷ Tamtéž.

Samizdat: Lidové noviny

Lidové noviny se v lednu, únoru a březnu 1989 kromě článků o Janu Palachovi popisujících jeho život a čin zaměřily také na Závěrečný akt KBSE v Evropě, který představitelé Československa v době událostí Palachova týdne podepsali ve Vídni a slíbili tak dodržování lidských a občanských práv. Paradox tohoto jednání vyjádřil v článku *Praha-Vídeň* Jiří Ruml: „*Dvě velkoměsta střední Evropy se probudila do nedělního rána. V jednom se delegace pětatřiceti účastnických zemí Konference o bezpečnosti a spolupráci chystaly po téměř 27 měsících jednání schválit definitivní text závěrečného dokumentu. V druhém se v té chvíli šikovaly pohotovostní jednotky Veřejné bezpečnosti a oddíly Lidových milicí, aby zabránily vlastním občanům v přístupu na Václavské náměstí. Ve Vídni vedoucí československé delegace František Doležel držel v ruce pero k podpisu, jímž se náš stát zavazuje dodržovat lidská práva. V Praze měla policie v rukou pendreky.*“³⁸ Lidové noviny dále publikovaly články různého charakteru, například vyjádření amerického dramatika Arthura Millera k uvěznění Václava Havla a událostem na Václavském náměstí. Ten mimo jiné v článku píše: „*Když nyní znovu zatkli Václava Havla a nadále pronásledují ostatní, kteří oddaně usilují o svobodu v Československu, prostě se tím pokoušejí přivolat zpět onen dým, který Palach rozevlál po obloze. Nedokáží to. Atomy toho rychle míjejícího stínu se vmísily do vzduchu, který všichni dýcháme, jsou uloženy ve sněhu hor a odvolat je nelze, ne, už nikdy.*“³⁹ Dále byla zveřejněna Iniciativa kulturních pracovníků, kteří nesouhlasili s Havlovým vězněním a požadovali dialog mezi lidmi a státní mocí a také dopis z AMU, ve kterém se studenti Akademie múzických umění distancují od prohlášení, že události na Václavském náměstí byly aktem výtržnictví či dokonce anarchie. V dopisu se mimo jiné píše: „*Domníváme se, že by problémy, které přivedly občany k účasti na těchto shromážděních, mohly být řešeny jinou formou, aniž by byly překračovány československé zákony a tím následně poukazováno na rozvracení našeho zřízení a státu.*“⁴⁰ Celkem se pod toto prohlášení podepsalo 244 studentů.

Lidové noviny dále publikovaly rozsáhlý článek, ve kterém byly den po dni popsány události na Václavském náměstí a konkrétní případy lidí, kteří byli zraněni nebo vyslýcháni. Veškeré informace pocházely ze sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, z dokumentů Charty 77, osobních svědectví či dopisů redakci

³⁸ RUML, Jiří. *Praha-Vídeň*. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 24.

³⁹ MILLER, Arthur. *Kde je budoucnost*. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 1.

⁴⁰ NESG. *Dopis z AMU*. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 26.

Lidových novin. Mimo jiné tento článek obsahoval také záznamy některých pražských nemocnic o počtu ošetřených lidí během třetího lednového týdne, který se lišil od počtů zveřejněných v oficiálním tisku. V jednom z uveřejněných dokumentů Charty 77 se píše: „*Při posuzování situace v Československu si prosím uvědomte, že policejní sbory byly nasazeny nikoli proti rozvášněným davům, nýbrž proti účastníkům pietního shromáždění, a že St. Penc ml., Jana Petrová, Saša Vondra, Jana Šternová, David Němec, Dana Němcová, Ota Veverka a Petr Placák jsou spolu s Josefem Žáčkem, Markem Ptáčkem, Václavem Kratochvílem, Jitkou Vavříkovou, Jiřím Fialou a Václavem Havlem vězněni nikoli proto, že kladli bomby, ale za to, že kladli květiny.*“⁴¹ V Lidových novinách dále vyšel rozhovor s Alexanderem Dubčekem, který lednové události hodnotil takto: „*Nejen demonstrace, ale vše co se děje ve společnosti v poslední době je projev nespokojenosti lidí s dvacetiletou normalizační politikou, která nám byla vnucena a nedala průchod demokratickým tradicím naší země. Celých dvacet let normalizace bylo zaměřeno na vymazání paměti národa. Ukázalo se však, že věci, které jsou uchovány v povědomí a paměti lidí, nelze natrvalo vykořenit a vymazat. Jsou zkušenosti, jejichž přenos je takřka dědičný a atmosféra jejich prožitku žije nezávisle na čase. Demonstrující mládež v Praze, to jsou děti srpna. Vedení strany a státu má stále představu, že může do nekonečna setrvávat na nedemokratickém způsobu vlády. Demonstrace jsou tedy přímým odrazem politiky KSČ v posledních dvaceti letech.*“⁴²

V Lidových novinách, které v lednu 1989 vycházely jako samizdat, se manipulativní výrazy vůbec nevyskytují. Účastníci událostí jsou nazýváni *nezávislými občanskými iniciativami, účastníky pietního aktu* nebo *účastníky oprávněně pobouřenými jednáním státní moci*. Lednové události Lidové noviny nejčastěji označují jako *připomenutí památky Jana Palacha, pokojné shromáždění občanů, pietní shromáždění* nebo *spontánní manifestaci občanů*. Cílem událostí je *probudit lid, vyburcovat k obraně pravdy proti lži a hájit lidská práva proti přesile moci*. Zákroky bezpečnostních složek jsou označovány jako *brutální rozehnutí, šikování pohotovostních jednotek, parodie spravedlnosti, zásah zdivočelých policejních sborů, zastrasování veřejnosti* nebo *nespravedlnost a surové a nezákonné zacházení*. V lednovém čísle jsou události popisovány v jednom z článků takto: „*Od 15. ledna do*

⁴¹ NESG. *Pražský týden 15. - 20. ledna*. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 5.

⁴² DOBROVODSKÝ, Jan a Vladimír MLYNÁŘ. *Alexandr Dubček: „Násilí nic neřeší“*. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 2.

20. ledna 1989 probíhaly v Praze na Václavském náměstí a v jeho okolí každé odpoledne spontánní manifestace občanů, které potlačovala Veřejná i Státní bezpečnost, pohotovostní pluk ministerstva vnitra a Lidové milice... Surové a nezákonné zacházení s neozbrojenými a nebránivšími se občany se však dokonce neomezilo jen na prosto náměstí a na značnou část vnitřního města, nýbrž pokračovalo i po předvedení zadržených do úřadoven SNB. Stejně nevybíravě postupovala Bezpečnost vůči občanům, kteří se 21. 1. vydali navštívit hrob Jana Palacha do Všetat.⁴³ Jiří Ruml v článku *Praha-Vídeň* píše: „Celá akce začala difamační kampaní proti svolavatelům pietní vzpomínky na Jana Palacha, který se před dvaceti lety na Václavském náměstí upálil. On tehdy dobře tušil, kam se řítí tato společnost, chtěl ji vyburcovat k obraně pravdy proti lži a zemřel v bolestech. Nevím, zda anonymní dopisy, oznamující další lidské pochodně v současnosti, byly autentické či pouze podvržené. To nevěděli ani jejich příjemci, proto poctivě varovali a byli odměněni urážlivými nadávkami oficiální propagandy, takže se dá snadno vytušit, kdo celou kampaň rozpoutal. Ale to je opravdu nebezpečná hra s ohněm.“⁴⁴ V souvislosti s komunistickým režimem se několikrát objevují výrazy *cenzura* a *oficiální propaganda*. Lidové noviny jako jediné zkoumané periodikum dávají lidem jakousi možnost volby svého vlastního názoru. To dokazují výrazy jako *domněnka* či *o Palachovi lze psát a mluvit různě* v článku Jana Rumla *Jan Palach*: „O Palachovi lze psát a mluvit různě. Lze hledat jiné motivy, přít se o to, nakolik to byl čin mravní nebo politický a jaký byl a je jeho význam a smysl.“⁴⁵

4.4.2 Výroční léta 1990, 1999 a 2009

Rok po událostech Palachova týdne, tedy v lednu 1990, se deníky všeobecně tématu příliš nevěnovaly. Rudé právo tento rok publikovalo pouze jeden článek, ve kterém informovalo o pietním shromáždění, které se uskutečnilo 16. ledna v Praze. V článku ze 17. ledna se mimo jiné píše: „Přeplněné náměstí Jana Palacha a spolu s ním tisíce lidí u televizních obrazovek si připomnělo tragickou oběť studenta pražské filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který se před jednadvaceti lety upálil na protest proti intervenci armád států Varšavské smlouvy. Na shromáždění promluvil i prezident ČSSR Václav Havel, který mimo jiné zdůraznil, že naděje, o něž Jan Palach usiloval

⁴³ NESG. *Pražský týden* 15. – 20. ledna. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 4.

⁴⁴ RUML, Jiří. *Praha-Vídeň*. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 24.

⁴⁵ RUML, Jan. *Jan Palach*. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 4.

*a pro něž obětoval svůj mladý život, se dnes začínají naplňovat.*⁴⁶ Mladá fronta se v tento rok zaměřila především na články oznamující konání vzpomínkových akcí souvisejících s Palachem a jejich následnému shrnutí. O stejné události jako Rudé právo však přinesla více informací, konkrétně o vzpomínce nejen na čin Jana Palacha, ale také na Palachův týden, o kterém se Rudé právo vůbec nezmiňovalo. V článku Mladé fronty se píše: „*Za hodinu tomu bude rok, co jsem doprovázel své přátele, abychom položili květiny k soše sv. Václava, na památku dvacetiletého výročí upálení Jana Palacha,*‘ zahájil do bouře potlesku svůj krátký projev prezident republiky V. Havel. *„Krátce nato jsem byl zatčen a asi týden nebo čtrnáct dní poté jsem se ve vězení dozvěděl o ohromné vlně solidarity s námi, kteří jsme byli tehdy zatčeni. Měl jsem pocit, že po dvaceti letech se absolutní Palachova oběť začíná zhodnocovat. Tehdy to byl můj pocit, dnes je to má jistota.*“⁴⁷ Mladá fronta dále informovala o pietním aktu konaném 19. ledna ve Všetatech a den poté publikovala článek o jeho průběhu. Kromě toho psala také o příjezdu předsedy Rady ministrů Polské republiky Tadeusze Mazowieckého, který navštívil Všetaty a uctil památku Jana Palacha nebo o nové náhrobní desce instalované na revitalizovaném hrobě Jana Palacha na Olšanských hřbitovech. V tomto článku se kromě jiného píše: „*Národní výbor hlavního města Prahy napravil část křivdy, spáchané na národním hrdinovi. Malá pietní slavnost s odhalením náhrobní desky se uskuteční na tomto místě ve čtvrtek 25. ledna.*“⁴⁸ Lidové noviny v tomto roce vycházely pouze dvakrát týdně a o Palachově týdnu psaly takto: „*Jsou dvě hodiny odpoledne, 15. ledna 1989. K místu přijíždí vůz a vzteklý policista v civilu přikazuje lidem, aby kytičku ze země sebrali. Lidé to odmítnou udělat, civilní bezpečák hodí kytku do auta a odjede! Netrvá ani patnáct minut a pohotovostní pluk zasahuje. Vodní děla, pendrek, štíty, slzný plyn. Přisadí si i Lidové milice. Začíná týden, kterému se později bude říkat Palachův. Rudé právo a další noviny v pondělí 16. ledna 1989 převezmou zprávu ČTK, ve které se píše o několika skupinách protistátních živlů, které se pokusily o provokaci dlouhodobě připravovanou západními diverzními centry a některými západními rozhlasovými stanicemi. Zákrok Bezpečnosti je označen za rázný.*“⁴⁹ V dalším článku Lidových novin je uvedena vzpomínka čtenářky na události 15. ledna, které viděla

⁴⁶NESG. *Pietní shromáždění v Praze: Studentské stavovské unii předána Cena Jana Palacha.* Rudé právo. 17. 1. 1990, roč. 70, č. 14, s. 1.

⁴⁷KASALOVÁ, Jana a Bronislav PAVLÍK. *Nejen na Palachově náměstí v Praze včera lidé vzpomínali: Smrt ve jménu života v pravdě.* Mladá fronta. 17. 1. 1990, roč. XLVI, č. 14, s. 1.

⁴⁸ČTK. *Deska J. Palachovi.* Mladá fronta. 24. 1. 1990, roč. XLVI, č. 20, s. 1.

⁴⁹PRÍKAZSKÝ, Vladimír. *Stalo se před rokem.* Lidové noviny. 17. 1. 1990, roč. III, č. 4, s. 2.

z projíždějící tramvaje. Poslední článek tvoří báseň od Kazimierza Wierzyńskiho *Na smrt Jana Palacha*.

V roce 1999, tedy u příležitosti třicetiletého výročí od Palachova činu a uplynutí deseti let od Palachova týdne, se deníky začaly tématu věnovat více. Právo v tomto roce publikovalo oficiální zprávy ČTK o vzpomínce na sebeupálení Jana Palacha a odhalení busty Jana Palacha v základní škole ve Všetatech. Dále informovalo o pietním aktu konaném 19. ledna u příležitosti výročí Palachovy smrti. V jednom z těchto článků je Jan Palachův čin popisován takto: „*Palach se 16. ledna 1969 na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy právě u sochy svatého Václava polil hořlavinou a zapálil. Na následky popálenin zemřel.*“⁵⁰ Kromě informací o vzpomínkových akcích Právo otisklo také článek o roku 1969 zahrnující výpověď svědka Jiřího Hanáka zamýšlejícího se nad Palachovým činem a jeho následky. O Palachově týdnu autor píše: „*A najednou, dnes před deseti lety, bylo všechno jinak. Palacha najednou znaly stovky a tisíce mladých lidí, kteří po pět dnů nastupovali do zdánlivě ztraceného střetu s policejní a milicionářskou mlátičkou na pražském Václavském náměstí. Jana Palacha komunistické úřady vykopaly z hrobu, spálily a pohřbily jinde, a za dvacet let byl na Václavském náměstí.*“⁵¹ Mimo to deník uveřejnil rozhovor s Miroslavem Prokešem, bývalým členem Svazu socialistické mládeže, který se účastnil organizace Palachova pohřbu a v rozhovoru vzpomíná na jeho průběh, odkaz Palachova činu a jeho vliv na současné dění. Mladá fronta DNES kromě informací o pořádaných a proběhnutých vzpomínkových akcích a historických článcích rekonstruujících Palachův čin v tomto roce zařadila také článek s přímými citacemi z Analytického materiálu StB a vzpomínek Miroslava Štěpána, bývalého vedoucího tajemníka pražského výboru KSČ. Ve svém vyjádření v obhajobě na jaře 1990 například uvedl: „*Na zasedání MV KSČ jsme jasně řekli, že ‚pendreky‘ nejsou naším programem.*“⁵² Dále deník informoval o soudním procesu mezi psychiatrickou Zdenou Kmuničkovou, která v roce 1969 nahrála jediný dochovaný zvukový záznam rozhovoru s Janem Palachem, a Českou televizí, jíž byla nařčena z kolaborace s StB a z pořízení tohoto rozhovoru pro jejich soukromé účely. Článek také obsahuje část přepisu tohoto rozhovoru. Lidové noviny v tomto roce obsahovaly speciální rubriku 89 – 99, ve které

⁵⁰ LUK, ČTK. *Dostál: Palachův čin je naším svědomím*. Právo. 16. 1. 1999, roč. 9, č. 13, s. 3.

⁵¹ HANÁK, Jiří. *Před třiceti a deseti lety*. Právo. 16. 1. 1999, roč. 9, č. 13, s. 6.

⁵² NESG. *Vybrané citáty z nedávné minulosti*. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 6.

publikovaly různé články vydané v roce 1989 Rudým právem nebo sovětským tiskem a poukazovaly tak na tehdejší zobrazení událostí v oficiálním tisku. V rámci mimořádné přílohy vydané 15. ledna týkající se Jana Palacha a Palachova týdne zveřejnil deník několik historických dokumentů, například zprávu o mimořádných bezpečnostních opatřeních Ministerstva vnitra, vedení strany a státu v době Palachova týdne nebo zprávu KSČ nazvanou Vnitrostranická informace č. 57, ve které jsou zaznamenány diskuze z aktivů strany a je z nich patrná nejistota ohledně probíhajících událostí a zákroků. Píše se v ní například: „Dostali jsme se do situace, kdy skupina výrostků dokáže rozhýbat celou Prahu, vážou značné síly bezpečnosti, stranických a státních orgánů. Často hrajeme pro mládež divadlo na Václavském náměstí, které bere s nadšením. Dostali jsme se do psychologické války, která váže veškeré naše síly, jak se z toho dostaneme ven?“⁵³ Tato příloha dále obsahuje informace o komunistické propagandě a cenzuře za vlády komunistického režimu. Tu v článku popisují takto: „Československé vedení totiž nepovažovalo za vhodné informovat sdělovací prostředky o nejrůznějších formách obrovského mocenskopolitického nátlaku ze strany Brežněvova vedení, sovětského velvyslanectví či představitelů intervenční armády. Informace o tom by vyvolávaly permanentní napětí, neklid i možné konflikty. Třebaže v pátém bodě moskevského protokolu je uvedeno, že ‚vojska a jiné orgány spojeneckých zemí se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí Československa‘, toto vměšování reálně existovalo. Jedním z největších důkazů bylo právě vydávání a rozšiřování časopisu intervenčního velení Zprávy, vysílání východoněmecké rozhlasové stanice Vltava z prostoru Drážďan a další rozhlasové relace ze zemí varšavské pětky.“⁵⁴

V roce 2009 všechny tři deníky informovaly o objevení dopisu, který Jan Palach zaslal studentskému představiteli Lubomíru Holečkovi ohledně žádosti o obsazení rozhlasu, jehož znění je uvedeno v teoretické části práce. Právo kromě standardních informací o konaných pietních akcích zveřejnilo vyjádření dvou politiků k činu Jana Palacha: „Sebeupálení Jana Palacha přesně před 40 lety vidí rozdílně soc. dem. a komunisté. ‘Těžce nesl ústup tehdejšího vedení státu z reformních pozic a v předtuše nastávající normalizace se rozhodl vyburcovat svědomí národa a přinést oběť nejvyšší,‘ uvedl včera šéf ČSSD Jiří Paroubek. Podle něj tzv. Palachův týden od 16. do 22. ledna 1989 na Václavském náměstí v Praze ‚znamenal další vzepětí občanské společnosti

⁵³ NESG. Vnitrostranická informace. Lidové noviny. 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 22.

⁵⁴ BENČÍK, Antonín. Jan Palach-živá „Pochodeň číslo 1“. Lidové noviny. 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 28.

a stal se předzvěstí pádu totalitního režimu. ' A co na Palachovu oběť říkají komunisté? ,Myslím, že každá zbytečná smrt je zbytečnou smrtí. Mrzí mě zbytečné smrti i jiných, kteří spáchali sebevraždu nejen do roku 1989, ale i po roce 1989, ' řekl Právu šéf KSČM Vojtěch Filip. "⁵⁵ Mladá fronta DNES zveřejnila rozhovor s historikem Petrem Blažkem z Ústavu pro soudobé dějiny o vycházející publikaci Jan Palach '69, studiu dokumentů a samotném Palachovi, o němž prohlásil: „(...) lékaři i zdravotní sestry vypovídali, že strašně popálený Palach si je svým vystupováním získal. Musel mít neuvěřitelnou vůli. Nelidsky trpěl, a přesto se držel svého cíle – vyburcovat společnost proti okupaci Československa. "⁵⁶ Mladá fronta DNES dále publikovala článek socioložky Jiřiny Šiklové, která vyzdvihuje Palachovo racionální uvažování během celého plánování svého činu i po něm. Deník také přinesl informace o dalším soudním sporu mezi psychiatrickou Zdenou Kmuničkovou a Českou televizí, tentokrát týkající se použití záznamu rozhovoru ve filmu *Poselství Jana Palacha*. Kmuničková tvrdí, že laická veřejnost neporozumí smyslu rozhovoru, který byl tehdy proveden především proto, aby se zabránilo dalším možným obětem. Kromě toho Mladá fronta DNES vydala článek, ve kterém pamětník Stanislav Devátý hovoří o 21. lednu 1989, kdy se konala celonárodní pout' do Všetat, které byly ovšem obklíčeny policií. Devátý popisuje, jak se nakonec k hrobu dostal a přes plot k němu hodil trnovou korunu. Lidové noviny uveřejnily pravděpodobně poslední fotografii Jana Palacha pořízenou nejkratší dobu před jeho smrtí, konkrétně na brigádě ve Francii, jeho spolupracovnicí Annou Skoumalovou, která Lidovým novinám poskytla rozhovor o setkání s Janem Palachem. Na dotaz, zda s Palachem hovořili také o okupaci, Skoumalová říká: „Samozřejmě. Já jsem mu ukazovala fotografie Vinohradské třídy s hořícími tanky, které jsem měla od bratra. Hovořili jsme o tom, ale docela neutrálně. Samozřejmě okupaci tehdy každý prožíval emotivně, ale byli jsme schopni mluvit také o věcech neprozaických, jako třeba byla skleněná vodní dýmka, kterou měl Jan Palach s sebou. "⁵⁷ I Lidové noviny informovaly o sborníku Jan Palach '69, z něhož publikovaly některá svědectví lidí, kteří byli přítomni na Václavském náměstí, když se Jan Palach zapálil. Dále deník přinesl lehce sarkastický článek pamětníka Jana Rejžka, který byl během Palachova týdne zatčen příslušníky bezpečnostních složek a ve kterém popisuje, jak probíhal jeho

⁵⁵ JOV, TRJ. *Palach: pro ČSSD hrdina, pro KSČM zbytečná oběť*. Právo. 16. 1. 2009, roč. 19, č. 13, s. 3.

⁵⁶ GAZDÍK, Jan. *Jan. Palach? Hamletovské drama dneška: Kdy se Jan Palach rozhodl pro sebeupálení? Co dělal krátce před smrtí? Historikové znají odpovědi teprve teď*. Mladá fronta DNES. 16. 1. 2009, roč. XX, č. 13, s. 3.

⁵⁷ NESG. *Vůbec jsem netušila, co přijde*. Lidové noviny. 15. 1. 2009, roč. XXII, č. 12, s. 3.

výslech. „Dovedli nás do patra a posadili do „biografu“. Hned jsem si připadal coby Julek Fučík. Sál byl plný, jako by promítali nějaký trhák. Nedaleko za mnou seděla herečka Eva Holubová. Ledva jsme na sebe stačili zamávat, do místnosti vstoupil muž vzhledu Jaroslava Kojzara, procházel řadami a hodnotil přítomné trefnými komentáři: „Á, pan profesor, známá firma!“ „Taková mladá holka, co jste tam lezla?“ A zmizel. Načež Eva povstala a vystrašené mládeži vstříkla naději do žil zvoláním: „Klid děcka, to byl asi vězeňskej psycholog.“ – „Nemluvit!“ zakřičel rujný dohlížečící milicionář. Když ji odváděli k výslechu, neopomněla se u dveří zastavit a nahlas zúčastněné pozvat: „Tak nashle zase zejtra na Václaváku!“ Estébácký doprovod byl z této její drzosti tak šokován, že snad ani nedostala pendrekem.“⁵⁸

4.4.3 Shrnutí výsledků obsahové části

Mladá fronta a především Rudé právo jakožto oficiální a nejčtenější deníky o událostech v lednu 1989 informovaly z velké části prostřednictvím oficiálních prohlášení nejrůznějších státních orgánů, organizací a veřejných činitelů, čímž ve čtenářích chtěly vzbudit dojem, že jejich výklad informací je pravdivý, jelikož veškeré tyto instituce mají autoritativní charakter. Kromě těchto oficiálních vyjádření se v mnoha článcích vyjadřovali sami čtenáři nejrůznějšího postavení, od akademiků přes sportovce po dělníky nebo studenty. Tím chtěly deníky ve čtenářích naopak navodit pocit, že stejný pohled jako oficiální struktury mají i obyčejní lidé, mezi něž se čtenáři řadí. Oba deníky tak v podstatě pokrývaly názory celé společnosti. Tato vyjádření byla často podporována články přejímanými z tisku sovětských zemí, které lednové události odsuzovaly stejně jako všichni z domácího oficiálního a veřejného prostředí. Zejména Rudé právo také často otiskovalo zprávy ČTK s tehdejšími oficiálními výklady událostí, čímž legitimizovalo a podporovalo svůj vlastní výklad přinášžený v autorských článcích redaktorů. Články v těchto dvou denících byly plné propagandistických hesel a ustálených výrazů, o kterých pojednává jazyková část. Samizdatové Lidové noviny oproti tomu nikomu nevnucovaly žádné závěry. Zveřejnily také několik dokumentů, které se do oficiálního tisku nedostaly, například Iniciativu kulturních pracovníků, dopis z AMU, dopis kardinála Františka Tomáška předsedovi federální vlády Ladislavu Adamcovi nebo závěrečnou řeč Václava Havla u soudu. U většiny informací bylo

⁵⁸ REJŽEK, Jan. *Jak mě tehdy sebrali*. Lidové noviny. 22. 1. 2009, roč. XX, č. 18, s. 12.

uvedeno, odkud pocházejí, například popis lednových událostí byl podepřen prohlášeními Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných nebo z dokumentů Charty 77. Lidové noviny tak přinášely pohled z druhé strany, než oficiální stranický tisk, a o událostech psaly v souladu s později uznávaným výkladem dějin.

Po uplynutí jednoho roku od Palachova týdne vydaly všechny tři deníky shodně nejmenší počet článků o Janu Palachovi i Palachovu týdnu. Vzhledem ke změně politického režimu z totalitní vlády v demokracii je tento fakt pochopitelný především u Rudého práva, které bylo po pádu režimu nadále komunisticky orientovaným deníkem. Nejvíce článků publikovala v roce 1990 Mladá fronta, ale většina z nich se týkala Jana Palacha, nikoliv vzpomínky na lednové události roku 1989. Vzhledem k faktu, že se jednalo o vůbec první výročí těchto událostí, je nezájem médií poněkud zarážející a jedním z možných důvodů je právě probíhající změna v mediální legislativě a vůbec celé společnosti. Zájem o téma se zvýšil až v letech 1999 a 2009. Právo nicméně publikovalo převážně články o konaných vzpomínkových akcích a následně reporty z jejich průběhu. Mladá fronta DNES kromě toho publikovala také citace z historických dokumentů a přinášela tak čtenářům pohled na události z jiných perspektiv, například prostřednictvím rozhovorů se socioložkou Jiřinou Šiklovou či autorem publikace o Palachovi Petrem Blažkem. Lidové noviny jako jediné v roce 1999 vydaly mimořádnou přílohu o Palachovi a Palachovu týdnu a jako jediné se kriticky vyjadřovaly (jako ostatně již v roce 1989) k propagandě a cenzuře. Co se týče historických článků o Janu Palachovi a jeho činu v roce 1969, všechny tři deníky události popisovaly ve všech výročních letech téměř totožně a v souladu s historicky přijímaným výkladem.

Závěr

Více než čtyřicetileté období totalitního systému v Československu pod vládou komunistické strany je a pravděpodobně ještě dlouho bude předmětem mnoha debat, diskuzí a dohadů. Dodnes ovšem nevzniklo komplexní a jednomyslně uznávané stanovisko nebo výklad této éry, která český a slovenský národ v mnohém bezesporu velmi ovlivnila a změnila. V naší současné společnosti existují teorie a názory reflektující jakousi „oficiální paměť národa“ odsuzující každého člověka, který jakkoliv na chodu a udržení tohoto režimu v minulosti participoval, i režim jako celek. Člověk,

který přiznává, že byl členem KSČ, byť například zcela pasivním, pouze kvůli zajištění vzdělání pro své děti (stejně jako například matka Jana Palacha), je často automaticky stigmatizován a přiřazován ke zločincům tehdejší doby páchajícím trestné činy. Tento výklad ovšem v mnoha případech nekorresponduje s individuální pamětí lidí, kteří tuto dobu zažili. Spousta z nich si při vzpomínce na období komunismu vybaví velké množství volného času, zábavy a sociálních jistot. Tyto dva pohledy ovšem nestojí striktně proti sobě. I sami pamětníci, kteří se neměli nijak špatně, vesměs souhlasí s oficiální interpretací. Je velmi zvláštní tento dvojí výklad komunistického režimu ve společnosti sledovat. Je ovšem možný pouze u pamětníků a přímých účastníků oné doby. Mladí lidé narození na sklonku režimu nebo až po jeho pádu vyrůstají celý svůj život v demokratické a liberální společnosti a dobu komunismu znají pouze z učebnic dějepisu nebo z vyprávění svých rodičů a prarodičů. Chápání událostí komunismu se tak u mladých lidí často liší od výkladu pamětníků. Určitá část mladých lidí žijících ve svobodě a demokracii se ztotožňuje s extremistickými skupinami - neonacisty a neokomunisty. Já jako jejich vrstevnice jsem dobu komunismu nezažila, nicméně jsem přesvědčena, že je důležité o ní mít co nejvíce dostupných informací a až poté si na ni utvořit osobní názor, ať už je jakýkoliv. Mnoho mých vrstevníků z mého okolí neví, kdo byl Jan Palach, co se dělo v Československu v lednu 1989 či jak média pracovala s veřejným míněním. Právě proto jsem se rozhodla napsat tuto práci, která přináší kromě mediálního obrazu Palachova týdne (který je pouhým zlomkem z velkého množství možných pohledů na problematiku) také přílohu s kompletním zněním veškerých článků vydaných ve třech zkoumaných periodikách ve čtyřech letech, která může být využita k dalším analýzám a utváření vlastních názorů na dané téma.

Tato bakalářská práce pohlíží na zobrazení Palachova týdne v médiích ze dvou hledisek – frekvenčního a obsahového. Zaměřuje se především na rok konání událostí, tedy na leden 1989, a poté na výroční léta 1990, 1999 a 2009. Rok 1989 je jediným zkoumaným obdobím, ve kterém v Československu panoval komunistický režim, který pomocí propagandy a manipulace pracoval s informacemi, které modifikoval a předkládal lidem dle své vlastní interpretace. Tisk a média všeobecně v tu dobu tvořila jeden z hlavních a nejsilnějších nástrojů propagandy. Nejvíce se lednovým událostem jako oficiální stranický deník v roce 1989 věnovalo Rudé právo, které o nich vydalo nejvyšší počet článků ve všech zkoumaných letech a ve všech zkoumaných periodikách. Články Rudého práva vycházely především na první nebo druhé straně, z čehož vyplývá

velká míra důležitosti, která byla událostem přikládána. Tento oficiální stranický deník v souladu s celostátní propagandou pokus o vzpomínku na čin Jana Palacha na Václavském náměstí v Praze a jeho brutální rozeznání následované týdenními demonstracemi ve svých článcích nejčastěji označuje za *nezákonné pokusy protisocialistických živlů o narušení přestavby a demokratizace země*. Ve svých článcích tuto tezi neustále opakuje mnoha způsoby: prostřednictvím zpráv z ČTK, vyjádření oficiálních struktur, sovětských zemí a především řadových občanů. Rudé právo se tak ve čtenářích snaží vyvolat dojem, že celá společnost od autorit po obyčejného občana má na události stejně negativní názor a odsuzuje je. Mladá fronta jakožto deník Svazu socialistické mládeže využívá stejnou interpretaci událostí, nicméně články nejsou tak razantní, většinou se nacházejí až na druhé straně a jejich počet je výrazně menší. Naproti tomu samizdatové Lidové noviny jako jediné v tomto roce píše také o osobnosti Jana Palacha. Čtenářům nenutí žádné závěry a informace popisující události na Václavském náměstí jsou vždy doplněny o zdroj, kterým jsou zpravidla dokumenty Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných nebo dokumenty Charty 77. Lidové noviny také zveřejňují prohlášení ohrazující se vůči represivním zásahům bezpečnostních složek, které se do oficiálního stranického tisku neměly šanci dostat – Iniciativu kulturních pracovníků či dopis studentů AMU distancující se od oficiální stranické interpretace. Lidové noviny zobrazují události v souladu s pozdějším všeobecně uznávaným výkladem těchto událostí.

V lednu roku 1990 vyšlo ve všech třech zkoumaných periodikách nejméně článků týkajících se Jana Palacha nebo lednových událostí. Rudé právo se tento rok o Palachově týdnu vůbec nezmiňuje a Lidové noviny vzhledem k nižší periodicitě vydávání publikují pouze dva články o Palachovu týdnu. Nejvíce článků v tomto roce tak lze nalézt v Mladé frontě, která se ovšem spíše než Palachovým týdnem zabývá samotnou osobností Jana Palacha a jeho činem. Tento jev lze vysvětlit prudkou změnou ve všech směrech vývoje společnosti – v politickém uspořádání, v legislativě i celkovém životě společnosti. Od vzniku demokratické společnosti začínají být nicméně události Palachova týdne ve všech třech denících definovány jako *násilné potlačení pietního shromáždění bezpečnostními složkami, které vyústilo v týdenní demonstrace proti režimu*. Všechny tři deníky od té doby život Jana Palacha, jeho čin a Palachův týden popisují víceméně stejně.

V roce 1999 a 2009 všechny tři deníky publikují články popisující z historického hlediska život Jana Palacha, jeho čin a události Palachova týdne v souladu s přijímaným výkladem událostí. V obou letech všechny deníky informují o konání a průběhu různých vzpomínkových a pietních akcích. Jednotlivá periodika se tak liší pouze články s jakousi přidanou hodnotou či pohledem na události z jiných perspektiv. V roce 1999 například Mladá fronta DNES zveřejňuje citace z Analytického materiálu StB. V tomto roce Lidové noviny jako jediné ve všech zkoumaných letech vydávají 15. ledna mimořádnou přílohu zahrnující historickou rekonstrukci činu Jana Palacha, články o Palachovu týdnu, cenzuře a propagandě a ve speciální rubrice 89 – 99 připomínají znění článků Rudého práva z ledna 1989. V roce 2009 Mladá fronta DNES přináší rozhovor s historikem Petrem Blažkem a socioložkou Jiřinou Šiklovou a článek pamětníka Stanislava Devátého, který se přes zákaz 21. 1. 1989 dostal k Palachovu hrobu ve Všetatech. Lidové noviny tento rok otiskují poslední dochovanou fotografii pořízenou ve Francii, kde Palach pracoval. Jediné Právo v těchto dvou letech nepřináší nic jiného než historické články a informace o vzpomínkových akcích, z čehož je patrná jistá míra distancování se redakce od hodnocení či rekapitulace Palachova týdne. Celkový počet článků jak o Janu Palachovi, tak o Palachovu týdnu je v roce 2009 menší, než v roce 1999, což vyplývá z čím dál většího časového odstupu od událostí. Mnohem větší míru poklesu lze ale sledovat v počtu článků týkajících se pouze Palachova týdne. V roce 1999 se 16 článků z 35 týkalo Palachova týdne, v roce 2009 to bylo již pouze 5 z 28. Z tohoto zjištění lze vyvodit, že čím více času uplynulo od obou událostí, tím více se periodika (co se týče poměru mezi články o roku 1969 a 1989) zaměřují na připomenutí činu Jana Palacha a Palachův týden zmiňují méně. Z hlediska jednotlivých periodik lze sestupnou tendenci informací o Palachovu týdnu v jednotlivých letech sledovat u Lidových novin, které se z 11 článků v roce 1999 dostaly na 2 články v roce 2009. Tuto tendenci má i Právo a to ze 2 článků na nulu. Pouze Mladá fronta DNES již od roku 1990 Palachovu týdnu věnuje stabilně 2-3 články. Je tedy možné konstatovat, že počet článků o samotném Janu Palachovi a jeho činu ve výročních letech celkově nijak dramaticky neklesá, článků o Palachovu týdnu je ovšem publikováno všeobecně čím dál tím méně.

Tento fakt považuji za jedno z nejzásadnějších zjištění práce. Janu Palachovi a jeho sebeupálení v roce 1969 je v současné době věnována zvýšená pozornost v nejrůznějších společenských oblastech. Polská režisérka Agnieszka Holland

v nedávné době ve spolupráci s HBO (po odmítnutí Českou televizí) natočila podle scénáře Štěpána Hulíka třídílnou filmovou sérii *Hořící keř*, která pojednává o době následující po Palachově činu a vykresluje detaily soudního sporu mezi Palachovou matkou a členem UV KSČ, poslancem Federálního shromáždění a agentem StB Vilémem Novým, i celkovou atmosféru ve společnosti. Na podporu tohoto projektu vznikla také webová stránka *Věrný zůstanu*, která dává do kontextu historické události, které Palachovu činu předcházely a které následovaly. Obsahuje také rozhovory s pamětníky a spoustu dalších zajímavých informací. Zájem o čin Jana Palacha je zřejmý i z oficiálních struktur, datum upálení Jana Palacha, tedy 16. ledna, bude podle novely patřit od srpna roku 2013 mezi významné dny. Událostem Palachova týdne v lednu 1989 již ovšem takováto pozornost věnována není, přestože s činem Jana Palacha úzce souvisejí a vedle 17. listopadu 1989 představují jeden z nejnvýraznějších příkladů semknutí obyvatel naší země a projevu vzájemné soudržnosti a solidarity, což jsou v dnešní společnosti dle mého názoru již téměř abstraktní pojmy.

Summary

This bachelor thesis has focused on the events which took place between the 15th of January and the 21st of January 1989 in former Czechoslovakia, later called the Palach week. The aim of this thesis was to describe how the periodicals *Rudé právo*, *Mladá fronta* and *Lidové noviny* presented these events in 1989. This work also focused on the annual years 1990, 1999 and 2009 and explored if and how the media portrait of these events has changed.

This work contains theoretical and analytical part. To put the analysis in the context, the text firstly described the most significant historical, political and social events during the years 1968 and 2009 paying closer attention to Jan Palach, events of January 1989 and the major changes in press during these times. The method used in the analytical part was content analysis of published articles divided into two parts. The first one focused on the frequency of articles about chosen topic and described the differences observed in each periodical. The second one described the main themes included in explored articles, the major interpretation of these events and the typical language expressions used during the communist regime in former Czechoslovakia.

It has been shown that in 1989 mainly Rudé právo but also Mladá fronta as one of the most read official periodicals used the major forms of propaganda and manipulation with facts. Their articles were full of manipulative expressions promoted by publishing statements from both official structures and ordinary people. On the other hand, Lidové noviny as the periodical published in samizdat informed about events on Wenceslas Square in Prague according to the later official interpretation of these events.

To sum up the outcomes from the analysis of the annual years it can be stated that the number of articles in general has slowly decreased but the proportion between articles about year 1969 and 1989 has rapidly changed in favour of articles about Jan Palach and his self immolation in 1969. Articles focusing on January 1989 have been published less commonly over time. The main topics of articles in Právo stick to the short information about the memorial gatherings in order to honour the events of 1969 but the events of the Palach week are mentioned only occasionally. Mladá fronta DNES and Lidové noviny bring more interesting information and lots of different points of view on the events by publishing interviews with people involved in sociology and history or with the witnesses of these events. This observation can be explained by the fact that Právo is still somehow connected with the communist political party.

Použitá literatura

BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy – vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK, Babara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4730-288.

BĚLINA, Pavel. *Kronika Českých zemí*. Vyd. 2. Praha: Fortuna Print, 2003. ISBN 978-807-3210-717.

BENDA, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 273 s. ISBN 978-802-4613-871.

BLAŽEK, Petr, Patrik EICHLER, Jakub JAREŠ a Michala BENEŠOVÁ. *Jan Palach '69*. Vyd. 1. Praha: TOGGA, 2009, 637 p. ISBN 80-872-5803-7.

CYSAŘOVÁ, Jarmila. Kalendárium roku 1969: Lednové události. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1969_01.php

Exilová periodika 1948–1989. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2008-2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/exilova-periodika-1948-1989>

FORMÁNKOVÁ, Pavlína a Daniel RŮŽIČKA. Rok 1989: Palachův týden. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0100.php

Jan Palach: Multimediální projekt Univerzity Karlovy [online]. [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/jan-palach/palachuvtyden>

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310, xxxii s. příl. ISBN 978-807-3676-988.

KRÁKORA, Pavel a Pavel KOPEČEK. *Dějiny Československa 1918-1992*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2010, 54 s. ISBN 978-80-7425-080-4.

LEDERER, Jiří. Jan Palach: Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta. In: BLAŽEK, Petr, Patrik EICHLER, Jakub JAREŠ a Michala BENEŠOVÁ. *Jan Palach '69*. Vyd. 1. Praha: TOGGA, 2009, s. 231-345. ISBN 9788073082376.

Lidové noviny. *Lidovky.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/historie-obrazem.asp>

MACH, Vladimír. Normalizace (resp. konsolidace). In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999 - 2013 [cit. 2013-04-11].

Dostupné z: <http://totalita.cz/vysvetlivky/normalizace.php>

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace: jak s námi informace manipulují*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 447 s. ISBN 80-717-8200-9.

MLEZIVA, Emil. *Diktatura informací: jak s námi informace manipulují*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 133 s. ISBN 80-868-9812-1.

OTÁHAL, Milan. Programová orientace disentu 1969-1989. In: BLAŽEK, Petr. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha: Dokořán, 2005, s. 25-40. ISBN 8073630079.

ORSÁG, Petr. Média československého exilu v čase "obnovení pořádku". In: FORET, Martin. *Média dnes: reflexe mediality, médií a mediálních obsahů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Sborníky-UPmedia. ISBN 9788024420233.

PAŽOUT, Jaroslav. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. In: BLAŽEK, Petr. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha: Dokořán, 2005, s. 96-110. ISBN 8073630079.

PETRUSEK, Miloslav. Od pražského jara k Palachově oběti: Od srpna 1968 do ledna 1969. In: BLAŽEK, Petr, Patrik EICHLER, Jakub JAREŠ a Michala BENEŠOVÁ. *Jan Palach '69*. Vyd. 1. Praha: TOGGA, 2009, s. 20-35. ISBN 9788073082376.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8926-7.

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 15. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013a [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0115.php

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 16. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013b [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0116.php

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 18. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013c [cit. 2013-04-22].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0118.php

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 19. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013d [cit. 2013-04-22].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0119.php

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 20. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013e [cit. 2013-04-22].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0120.php

RŮŽIČKA, Daniel. Rok 1989: Palachův týden - neděle 21. ledna 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013f [cit. 2013-04-22].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_0121.php

SÍGL, Miroslav. Kalendárium roku 1989: Lednové události. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013 [cit. 2013-04-22].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1989_01.php

SÍGL, Miroslav. Nezávislé iniciativy v listopadu 1989. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013a [cit. 2013-05-07].
Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ni.php>

SUK, Jiří. Návrat Československa k demokracii (1989-1992). In: PÁNEK, Jaroslav. *Dějiny českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, s. 457-477. ISBN 9788024615448.

VLADISLAV, Jan a Vilém PREČAN. *Horký leden 1989 v Československu: mimořádná publikace k znovuoobnovení časopisu Reportér*. Prague: Novinář, 1990, 164 p. ISBN 80-707-7396-0.

TŮMA, Oldřich. Poločas rozpadu: velká krize komunistického režimu (1967-1971): Pražské jaro. In: PÁNEK, Jaroslav. *Dějiny českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, s. 421-440. ISBN 9788024615448.

TŮMA, Oldřich. Protirežimní demonstrace v Praze. In: BLAŽEK, Petr. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha: Dokořán, 2005, s. 140-157. ISBN 8073630079.

VLČEK, Tomáš. Charta 77. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: http://www.totalita.cz/norm/norm_06.php

ZVĚŘINA, Pavel. Hnutí Občanské fórum. In: VLČEK, Tomáš. *Totalita.cz* [online]. 1999-2013 [cit. 2013-04-22].

Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/of.php>

Lidové noviny. Ročník 2. Leden, únor, březen 1989. Praha: Lidové noviny a SNTL, 1988-1989. Sign. XIII 000511/1989.

Lidové noviny. Ročník III, XII, XXII. Leden 1990, leden 1999, leden 2009. Praha: Lidové noviny, 1988-2010 [1893]. ISSN 0862-5921. Sign. Nb 000051/1990; Na 004552/1999; Na 012347/2009.

Mladá fronta: deník mladých lidí. Ročník XLV, XLVI. Leden 1989, leden 1990. Praha: Mladá fronta, 1945-1990. ISSN 0323-1941. Sign. Mf C 007192/1989; Mf C 007244/1990.

Mladá fronta DNES. Ročník X, XX. Leden 1999, leden 2009. Praha: MaFra, 1990- ISSN 1210-1168. Sign. Na 003098/1999; Na 012201/2009.

Rudé právo. Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Ročník 69. Leden 1989. Praha 1920-1995.

Dostupný z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1989/1>

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Ročník 70. Leden 1990. Praha 1920-1995. ISSN 0032-6569. Sign. IV 000080/1990.

Právo: nezávislé noviny. Ročník 9, 19. Leden 1999, leden 2009. Praha: Borgis, 1996- ISSN 1211-2119. Sign. Na 004557/1990; Na 012207/2009.

Přílohy

Příloha 1: Rešerše hlavních témat analyzovaných článků

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Leden 1989. Ročník 69.

- **BAK, Arnošt, Marie BOUDOVÁ a Jaroslav KOJZAR. *K událostem před dvaceti lety: Bylo to hazardérství.* Rudé právo. 12. 1. 1989, roč. 69, č. 10, s. 2**
 - popis událostí před 20 lety: jednou z nich je sebeupálení Jana Palacha
 - oznámení o zamítnutí žádosti na uspořádání vzpomínkového pietního aktu u příležitosti dvacetiletého výročí upálení Jana Palacha
- **NESG. *Slovo ke dni: Zpráva, která nás rozrušila.* Rudé právo. 14. 1. 1989, roč. 69, č. 12, s. 1**
 - 4 dopisy občanů reagující na anonymní dopis adresovaný V. Havlovi a D. Němcové o chystaném sebeupálení člověka během plánovaného pietního aktu
- **ČTK, ZR. *Zpráva ČTK.* Rudé právo. 16. 1. 1989, roč. 69, č. 13, s. 1**
 - informace o potlačení pietního shromáždění na Václavském náměstí v Praze
- **BRADÁČ, Vlastimil, Michal PODZIMEK a Karel WALTER. *Záměr je jasný: provokovat k neklidu: K zneužití výročí tragické smrti studenta J. Palacha.* Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1, 2**
 - popis událostí z 15. a 16. 1. na Václavském náměstí v Praze
 - informace o žádosti o umístění pamětní desky na dům Palachových ve Všetatech
- **NESG. *Zpráva ČTK.* Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1**
 - informace o událostech 16. 1. na Václavském náměstí, zadržení několika osob
- **NESG. *Slovo ke dni: Odsuzují nepokoje.* Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 1**
 - dopis občana vyjadřující souhlas se zákrokem bezpečnostních složek
- **NESG. *Řekli - napsali.* Rudé právo. 17. 1. 1989, roč. 69, č. 14, s. 6**
 - informace o událostech na Václavském náměstí v Praze od zahraničních agentur v zahraničním tisku

- **ČTK. Předsednictvo ÚRO k provokačním akcím. Rudé právo. 18. 1. 1989, roč. 69, č. 15, s. 1**
 - vyjádření Ústřední rady odborů k událostem na Václavském náměstí a souhlas se zákrokem bezpečnostních složek
- **ČTK, ZR. Nezbytná opatření k zajištění klidu. Rudé právo. 18. 1. 1989, roč. 69, č. 15, s. 2**
 - informace o odsouzení událostí na Václavském náměstí několika konkrétními závody a širší veřejností a jejich souhlas se zákrokem bezpečnostních složek
- **KOJZAR, Jaroslav. Nenávistná slina pánů z Kurieru. Rudé právo. 18. 1. 1989, roč. 69, č. 15, s. 2**
 - článek redaktora Rudého práva o údajné snaze disidentů narušit pořádek a snahu o demokratizaci země jen kvůli penězům prostřednictvím událostí na Václavském náměstí
- **NESG. Řekli - napsali. Rudé právo. 18. 1. 1989, roč. 69, č. 15, s. 6**
 - informace o událostech na Václavském náměstí v Praze od zahraničních agentur v zahraničním tisku
- **ČTK. Rozhodná stanoviska k provokačním akcím. Rudé právo. 19. 1. 1989, roč. 69, č. 16, s. 1**
 - vyjádření nesouhlasu státních orgánů, organizací, závodů a občanů s událostmi na Václavském náměstí ve dnech 15.-18. 1., podpora zákroku bezpečnostních složek
 - apel na občany, aby tyto události nepodporovali
- **WT. Opakované výtržnosti. Rudé právo. 19. 1. 1989, roč. 69, č. 16, s. 1**
 - informace o událostech na Václavském náměstí z 18. ledna
- **NESG. Slovo ke dni: O co jim jde?. Rudé právo. 19. 1. 1989, roč. 69, č. 16, s. 1**
 - článek od čtenáře (dělníka) odsuzujícího události na Václavském náměstí a podporující zákroky bezpečnostních složek
- **BRADÁČ, Vlastimil. Co si myslí milicionáři o neděli na Václavském náměstí: Raději bychom pracovali. Rudé právo. 19. 1. 1989, roč. 69, č. 16, s. 2**
 - vyjádření osmi členů Lidových milicí o událostech na Václavském náměstí
- **NESG. Republiku si rozvracet nedáme. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 1**
 - informace o charakteru událostí na Václavském náměstí
 - objasnění pozadí událostí, popis účastníků událostí
 - informace o zaujetí rozhodného stanoviska a potlačení událostí

- **NESG. *Výzva pražského primátora. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 1***
 - projev primátora hlavního města Prahy Zdeňka Horčíka: oprávněnost zásahu proti událostem, apel na mládež, rodiče a všechny občany, aby se událostí neúčastnili
- **NESG. *Slovo ke dni: Komu slouží napětí?. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 1***
 - reakce dvou občanů na události
 - srovnávání s jinými historickými událostmi
 - apel na mládež
- **KOU. *Rozvratníkům nelze ustupovat: Občané, pracovní kolektivy a organizace NF proti provokacím. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 2***
 - vyjádření občanů, pracovních kolektivů a organizací Národní fronty k událostem na Václavském náměstí
 - souhlas se zásahem bezpečnostních sil proti účastníkům událostí
 - apel na matky mladých lidí účastnících se událostí
- **JELÍNEK, Jan, Pavel NOVÁK a Zdeněk VÁVRA. *Zaznamenali jsme v obchodech, službách na Václavském náměstí: Přejeme si klid k práci. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 2***
 - vyjádření několika pracovníků obchodů z různých míst na Václavském náměstí k probíhajícímu událostem
 - nespokojenost, přání konce událostí
- **PS, WT. *Zasáhly pořádkové jednotky. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 2***
 - informace o pokračování akcí na Václavském náměstí a o zásahu bezpečnostních jednotek
- **NESG. *Řekli - napsali: Zahraniční tisk 19. ledna 1989. Rudé právo. 20. 1. 1989, roč. 69, č. 17, s. 6***
 - informace o zprávách v bulharském tisku o událostech na Václavském náměstí
- **NESG. *Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ: Provokační vystoupení v Praze jsou součástí snah o rozvrat socialismu. Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 1***
 - souhlas předsednictva ÚV KSČ se zásahem bezpečnostních jednotek
- **NESG. *Slovo ke dni: Rodiče, co vy na to? Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 1***
 - vyjádření dvou občanů k událostem na Václavském náměstí
 - apel na rodiče účastníků

- **JELÍNEK, Jan. *Vyhrožují...* Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 2**
 - informace o anonymních telefonátech redakci Rudého práva a některým občanům s výhrůžným obsahem
- **MB, DG, KO. *Hlasy občanů k výtržnostem.* Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 2**
 - názory Předsednictva SSM a občanů na události na Václavském náměstí
 - vyjádření nesouhlasu s událostmi a souhlasu se zákrokem bezpečnostních sil
- **NESG. *Ze stanoviska Generální prokuratury ČSR.* Rudé právo. 21. 1. 1989, roč. 69, č. 18, s. 2**
 - vyjádření Generální prokuratury k událostem na Václavském náměstí
 - poukázání na nelegálnost událostí a případné postihy
- **BRADÁČ, Vlastimil a Jiří JANOUŠKOVEC. *Odešli s nepořízenou.* Rudé právo. 23. 1. 1989, roč. 69, č. 19, s. 1**
 - informace o událostech ve Všetatech
 - vyjádření několika účastníků akce
- **NESG. *Slovo ke dni: Provokace a urážky nic nevyřeší.* Rudé právo. 23. 1. 1989, roč. 69, č. 19, s. 1**
 - vyjádření nesouhlasu tří občanů s událostmi týdne 15. – 21. 1.
- **NESG. *Rozhodný hlas.* Rudé právo. 23. 1. 1989, roč. 69, č. 19, s. 2**
 - vyjádření nesouhlasu dvou čtenářů s událostmi na Václavském náměstí
- **NESG. *Kdo si také vzal slovo.* Rudé právo. 23. 1. 1989, roč. 69, č. 19, s. 2**
 - krátká zpráva o řečnících na Václavském náměstí v rámci článku o jiném tématu
- **NESG. *Řekli - napsali: Zahraniční tisk 21. a 22. ledna 1989.* Rudé právo. 23. 1. 1989, roč. 69, č. 19, s. 6**
 - informace o vyjádření západního tisku k událostem na Václavském náměstí a o zákroku bezpečnostních jednotek
- **NESG. *Slovo ke dni: Provokace - políček kulturnosti.* Rudé právo. 24. 1. 1989, roč. 69, č. 20, s. 1**
 - vyjádření nesouhlasu občana s událostmi na Václavském náměstí
- **NESG. *Slovo ke dni: Vážíme si rodné vlasti.* Rudé právo. 25. 1. 1989, roč. 69, č. 21, s. 1**
 - vyjádření nesouhlasu dvou občanů s událostmi na Václavském náměstí, porovnání současné situace s minulostí

- **BOUDOVÁ, Marie, Jiří JANOUŠKOVEC, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 25. 1. 1989, roč. 69, č. 21, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se událostí na Václavském náměstí a jejich aktérů
- **ČTK. *Zasedalo předsednictvo ÚV KSS: Odsoudilo jednání protisocialistických skupin (...). Rudé právo. 25. 1. 1989, roč. 69, č. 21, s. 2***
- informace o odsouzení událostí na Václavském náměstí a o souhlasu se zákrokem bezpečnostních jednotek Ústředním výborem KSS v rámci článku týkajícího se i jiných témat
- **BOUDOVÁ, Marie, Jiří JANOUŠKOVEC, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 26. 1. 1989, roč. 69, č. 22, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se událostí na Václavském náměstí, složení jejich aktérů a událostí z 21. 1. ve Všetatech
- **BOUDOVÁ, Marie, Jaroslav COURTON, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 27. 1. 1989, roč. 69, č. 23, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se skladby účastníků událostí na Václavském náměstí, Charty 77 a ostatních hnutí, vídeňské schůzky o bezpečnosti v Evropě
- **BOUDOVÁ, Marie, Jiří JANOUŠKOVEC, Jaroslav KOJZAR a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 28. 1. 1989, roč. 69, č. 24, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se Výboru československé veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci, uctění památky Jana Palacha, natáčení událostí na Václavském náměstí, zahraničního radiového vysílání
- **BOUDOVÁ, Marie, Jaroslav KOJZAR, Věra MIŠKOVÁ a Karel WALTER. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 30. 1. 1989, roč. 69, č. 25, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se výhrůžek ze strany organizátorů akcí na Václavském náměstí, oprávněnosti zásahu bezpečnostních jednotek, programu Charty 77 a jejich požadavků
- **BOUDOVÁ, Marie, Jiří JANOUŠKOVEC a Jaroslav KOJZAR. *Na dotazy čtenářů. Rudé právo. 31. 1. 1989, roč. 69, č. 26, s. 2***
- odpovědi na otázky čtenářů týkající se složení účastníků událostí na Václavském náměstí, diskuzí o současné politické a společenské situaci

Rudé právo: List Komunistické strany Československa. Leden 1990. Ročník 70.

- **KUL. *Pietní shromáždění v Praze: Studentské stavovské unii předána Cena Jana Palacha. Rudé právo. 17. 1. 1990, roč. 70, č. 14, s. 1***
- *fotografie (1)*
- informace o shromáždění k uctění památky sebeupálení Jana Palacha

Právo. Leden 1999. Ročník 9.

- **LUK, ČTK. *Dostál: Palachův čin je naším svědomím.* Právo. 16. 1. 1999, roč. 9, č. 13, s. 3**
 - informace o uctění památky u příležitosti 30. výročí sebeupálení Jana Palacha členy Filozofické fakulty UK a ministrem kultury Pavlem Dostálem a ministrem zahraničí Janem Kavanem
- **HANÁK, Jiří. *Před třiceti a deseti lety.* Právo. 16. 1. 1999, roč. 9, č. 13, s. 6**
 - informace o sebeupálení Jana Palacha v roce 1968 a událostech na Václavském náměstí v lednu 1989
- **ŠIŠKA, Miroslav. *Věřil, že změní chod dějin.* Právo. 16. 1. 1999, roč. 9, č. 13, s. 15**
 - *fotografie (3)*
 - připomenutí zprávy o sebeupálení Jana Palacha z roku 1969
 - výpovědi náhodných svědků, kteří byli u činu Jana Palacha
 - výpovědi zdravotního personálu nemocnice, kde Jan Palach pobýval po svém činu
 - životopis Jana Palacha, informace o dopisech, které poslal
 - popis událostí následujících po činu Jana Palacha
 - výklad smyslu činu Jana Palacha
- **ČTK. *Havel: Palachův čin vyjadřoval zoufalství a bezmoc své doby.* Právo. 18. 1. 1999, roč. 9, č. 14, s. 2**
 - *fotografie (1)*
 - informace o odhalení busty Jana Palacha ve Všetatech
 - proslov prezidenta Václava Havla, přítomnost mnoha politických představitelů
- **KUNCOVÁ, Monika. *Miroslav Prokeš, nejmladší organizátor Palachova pohřbu před třiceti lety, řekl Právu: Chápu Palachovo zoufalství, když viděl šílený rozpor mezi slovy a činy.* Právo. 18. 1. 1999, roč. 9, č. 14, s. 2**
 - rozhovor s Miroslavem Prokešem o událostech v roce 1969, zejména o pohřbu Jana Palacha, tehdejší reakci společnosti a významu Palachova činu
- **DB, GÖ. *Havel a Zeman uctili oběť Palacha.* Právo. 20. 1. 1999, roč. 9, č. 16, s. 3**
 - *fotografie (1)*
 - informace o uctění památky Jana Palacha prezidentem Václavem Havlem a předsedou vlády Milošem Zemanem na Václavském náměstí
 - připomenutí událostí z ledna 1989

Právo. Leden 2009. Ročník 19.

- **ČTK. *Palach chtěl, aby studenti obsadili rozhlas.* Právo. 10. 1. 2009, roč. 19, č. 8, s. 8**
 - informace ze serveru Lidovky.cz o nalezení historického dokumentu týkajícího se návrhu Jana Palacha na obsazení československého rozhlasu
- **JOV, TRJ. *Palach: pro ČSSD hrdina, pro KSČM zbytečná oběť.* Právo. 16. 1. 2009, roč. 19, č. 13, s. 3**
 - vyjádření Jiřího Paroubka a Vojtěcha Pilipa k činu Jana Palacha v roce 1969
- **NESG. *Fotografie: Pieta za Palacha.* Právo. 17. 1. 2009, roč. 19, č. 14, s. 3**
 - fotografie bez článku zobrazující účastníky pietního aktu k uctění památky Jana Palacha konaném na Václavském náměstí
- **VLA, ČTK. *Koncert k Palachovu výročí.* Právo. 17. 1. 2009, roč. 19, č. 14, s. 10**
 - informace o konání koncertu k příležitosti výročí čtyřiceti let od sebeupálení Jana Palacha pořádaném v Praze a Plzni
- **ŠIŠKA, Miroslav. *Palachova pochodeň v lednu 1969.* Právo. 17. 1. 2009, roč. 19, č. 14, s. 19**
 - *fotografie (4)*
 - popis činu Jana Palacha
 - výpovědi svědků činu
 - popis motivů Palachova činu
 - popis reakce společnosti
 - informace o nahrávce rozhovoru lékařky a Jana Palacha
 - popis událostí následujících po činu Jana Palacha
- **NESG. *Promýšlel formu protestu.* Právo. 17. 1. 2009, roč. 19, č. 14, s. 19**
 - *fotografie (1)*
 - informace o událostech předcházejících činu Jana Palacha
 - informace o publikaci Palach '69
- **KOVÁČ, Peter. *V Mělníce odhalena Pocta Janu Palachovi.* Právo. 20. 1. 2009, roč. 19, č. 16, s. 3**
 - *fotografie (1)*
 - informace o odhalení sochy Jana Palacha v Mělníku prezidentem Václavem Klausem
 - informace o autorovi sochy Andráši Beckovi

- **KAVAN, Jan. *Jan Palach a jeho čin v mých vzpomínkách*. Právo. 20. 1. 2009, roč. 19, č. 16, s. 7**
 - *fotografie (4)*
 - článek bývalého ministra zahraničí České republiky
 - popis událostí v roce 1969 z osobní perspektivy
- **ČTK. *Fotografie: Vzpomínka na Palacha*. Právo. 20. 1. 2009, roč. 19, č. 16, s. 12**
 - fotografie ze vzpomínkové akce na Václavském náměstí v Praze

Mladá fronta: Deník ÚV SSM. Leden 1989. Ročník XLV.

- **VP, JET. *Kam kráčíš, Charto!*. Mladá fronta. 13. 1. 1989, roč. XLV, č. 11, s. 2**
 - zveřejnění anonymního dopisu adresovanému V. Havlovi a D. Němcové a odpovědi čtenáře
 - prohlášení Svazu socialistické mládeže a zástupců fakult vysokých škol o nesouhlasu s obsahem anonymního dopisu
 - rozhovor se dvěma studenty Filozofické fakulty UK o anonymním dopisu
- **JET. *Včera jsme se od studentů filozofické fakulty dozvěděli: hledaný má jiné starosti*. Mladá fronta. 14. 1. 1989, roč. XLV, č. 12, s. 2**
 - informace o obsahu anonymního dopisu a hledání jeho údajného autora od studentů Filozofické fakulty UK
 - předpoklad, že anonymní dopis je falešný a spekulace, kdo jej napsal
 - rozhovor s účastníkem jednání Svazu socialistické mládeže o zájmech současných studentů
- **NESG. *Zmařená provokace*. Mladá fronta. 16. 1. 1989, roč. XLV, č. 13, s. 2**
 - informace o událostech na Václavském náměstí a zadržení několika aktérů akce
- **NESG. *Přečetli jsme - O události v Praze*. Mladá fronta. 17. 1. 1989, roč. XLV, č. 14, s. 5**
 - informace ruského, bulharského, německého, polského a maďarského deníku o událostech na Václavském náměstí a o zásahu bezpečnostních jednotek
- **NESG. *Pokus o další provokaci*. Mladá fronta. 18. 1. 1989, roč. XLV, č. 15, s. 2**
 - informace o událostech na Václavském náměstí
 - vyjádření různých pracovníků, studentů, pedagogů a občanů o nesouhlasu s událostmi na Václavském náměstí

- **NESG. *Přečetli jsme: Ze včerejšího tisku socialistických zemí.* Mladá fronta. 18. 1. 1989, roč. XLV, č. 15, s. 5**
 - informace ruského, maďarského a polského deníku o událostech na Václavském náměstí a vyjádření o oprávněnosti zásahu bezpečnostních složek
- **FLA. *Proč nám komplikují život?* Mladá fronta. 19. 1. 1989, roč. XLV, č. 16, s. 2**
 - názory několika pracovníků obchodů na Václavském náměstí na probíhající události
- **NESG. *Prohlášení ÚV SSM.* Mladá fronta. 20. 1. 1989, roč. XLV, č. 17, s. 1, 2**
 - vyjádření nesouhlasu Ústředního výboru Svazu socialistické mládeže s událostmi na Václavském náměstí
 - apel na obyvatele, aby se těchto událostí neúčastnili
 - seznam organizací a pracovníků odsuzujících události na Václavském náměstí
 - informace o projevu primátora hlavního města Prahy Zdeňka Horčíka
- **NESG. *Provokační akce.* Mladá fronta. 20. 1. 1989, roč. XLV, č. 17, s. 2**
 - informace o událostech na Václavském náměstí a o zásahu bezpečnostních jednotek
- **NESG. *Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ.* Mladá fronta. 21. 1. 1989, roč. XLV, č. 18, s. 1**
 - vyjádření souhlasu ÚV KSČ se zásahem bezpečnostních jednotek proti účastníkům událostí na Václavském náměstí
 - článek se dále zabývá dalšími tématy
- **NESG. *Řešit ano, ale jinak: Stanovisko Generální prokuratury ČSR.* Mladá fronta. 21. 1. 1989, roč. XLV, č. 18, s. 2**
 - vyjádření Generální prokuratury k událostem na Václavském náměstí
 - informace o možných trestních postizích za účast na těchto událostech
 - vyjádření Mezinárodního výboru Svazu socialistické mládeže o možnosti vést dialog s vládnoucí mocí
 - informace o schůzce Vědecké rady Vysoké školy ekonomické a jejím nesouhlasu s událostmi na Václavském náměstí
 - vyjádření člena Výboru československé veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci, zasloužilého sportovce a Člena svatu českých spisovatelů k událostem na Václavském náměstí

- **MF. *Názor představitelů místního Národního výboru ve Všetatech: „Přáli bychom si víkend jako každý jiný“.* Mladá fronta. 21. 1. 1989, roč. XLV, č. 18, s. 2**
 - rozhovor s členem Národního výboru ve Všetatech o plánované akci na všetatském hřbitově, o rozvoji Všetat, uzavření urnového háje s ostatky Jana Palacha

- **MF. *K některým skutečnostem, které jsme zaznamenali v Praze: Provokace brání přestavbě.* Mladá fronta. 21. 1. 1989, roč. XLV, č. 18, s. 3**
 - informace o událostech na Václavském náměstí v jednotlivých dnech 15. – 19. ledna – počty účastníků, počty zadržených, počty raněných
 - informace o anonymních telefonátech a dopisech, které obdržely redakce a linka 158
 - informace o schválení Závěrečného aktu ve Vídni
 - nesouhlas s událostmi na Václavském náměstí člena Výboru československé veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci

- **NESG. *Přečetli jsme: Sovětský list Pravda o demonstracích v Praze.* Mladá fronta. 21. 1. 1989, roč. XLV, č. 18, s. 5**
 - informace ruského deníku o událostech na Václavském náměstí
 - informace o probíhajících společenských a ekonomických změnách v Československu

- **NESG. *Přečetli jsme: Tisk SSSR o Václavském náměstí.* Mladá fronta. 23. 1. 1989, roč. XLV, č. 19, s. 3**
 - informace východního deníku o událostech na Václavském náměstí
 - uveřejnění výroku účastníka akcí o touze po dialogu se státní mocí

- **NESG. *Z předsednictva ÚV KSS.* Mladá fronta. 25. 1. 1989, roč. XLV, č. 21, s. 2**
 - vyjádření podpory ÚV KSS se stanoviskem ÚV KSČ ohledně událostí na Václavském náměstí

- **NESG. *Z jednání vlády ČSR.* Mladá fronta. 26. 1. 1989, roč. XLV, č. 22, s. 2**
 - vyjádření vlády ČSR k událostem na Václavském náměstí
 - souhlas se zásahem bezpečnostních jednotek
 - informace o existenci jiných než komunistických politických stran v zemi a možnosti dialogu

- **MF. *Chtěl být skutečně „pochodník“?.* Mladá fronta. 28. 1. 1989, roč. XLV, č. 24, s. 7**
 - informace o telefonátu z 25. ledna do stanice Státní národní bezpečnosti od podnapilého občana, který vyhrožoval sebeupálením

Mladá fronta: Deník čs. mládeže. Leden 1990. Ročník XLVI.

- **NESG. *Kdo byl ve skutečnosti Miloš Havel?* Mladá fronta. 4. 1. 1990, roč. XLVI, č. 3, s. 3**
 - zmínka o událostech v lednu 1989
 - článek dále pokračuje rozhovorem s bývalou zaměstnankyní Lucerny o Václavu Havlovi
- **NESG. *Pochod k památce J. Palacha vedle do Všetat: už se nebojíme.* Mladá fronta. 15. 1. 1990, roč. XLVI, č. 12, s. 1, 2**
 - informace o pietním pochodu k hrobu Jana Palacha do Všetat dne 13. ledna 1990 organizovaném Čs. stranou socialistickou
 - vzpomínka rodáka ze Všetat na události z ledna roku 1989
 - informace o plánovaném předání ceny Jana Palacha
- **NESG. *Svolinský Palachovi.* Mladá fronta. 16. 1. 1990, roč. XLVI, č. 13, s. 1**
 - článek o obrazu, který namaloval Karel Svoboda v souvislosti s úmrtím Jana Palacha v roce 1969
- **KASALOVÁ, Jana a Bronislav PAVLÍK. *Nejen na Palachově náměstí v Praze včera lidé vzpomínali: Smrt ve jménu života v pravdě.* Mladá fronta. 17. 1. 1990, roč. XLVI, č. 14, s. 1**
 - informace o pietním shromáždění na náměstí Jana Palacha v Praze při příležitosti třicetiletého výročí sebeupálení Jana Palacha
 - projev Václava Havla
 - předání ceny Jana Palacha Studentské stavovské unii
 - informace o pokračování pietního aktu na Václavském náměstí
 - krátký rozhovor s Václavem Havlem a dvěma studenty Filozofické fakulty UK
- **NESG. *Oznámení.* Mladá fronta. 17. 1. 1990, roč. XLVI, č. 14, s. 2**
 - informace o přípravě pietního aktu ve Všetatech dne 19. ledna 1990
- **BRP. *Pietní vzpomínka na J. Palacha ve Všetatech: Závory už tam nebyly.* Mladá fronta. 20. 1. 1990, roč. XLVI, č. 17, s. 7**
 - informace o pietním aktu ve Všetatech při příležitosti uplynutí 21 let od úmrtí Jana Palacha a odhalení pamětní desky ve všetatatské základní škole
 - rozhovor s bratrem Jana Palacha
- **BRP. *Předseda Rady ministrů Polské republiky T. Mazowiecki na jednodenní návštěvě ČSSR: Přiučit se navzájem.* Mladá fronta. 23. 1. 1990, roč. XLVI, č. 17, s. 1**
 - informace o návštěvě předsedy Rady ministrů Polské republiky, který se poklonil památce Jana Palacha ve Všetatech

- **ČTK. Deska J. Palachovi. Mladá fronta. 24. 1. 1990, roč. XLVI, č. 20, s. 1**
- informace o uskutečnění malé pietní akce na Olšanských hřbitovech, kde 25. ledna dojde k revitalizaci hrobu Jana Palacha a položení nové pamětní desky
- **ČTK. Zemřel za svobodu. Mladá fronta. 30. 1. 1990, roč. XLVI, č. 25, s. 4**
- informace o vydání sborníku textů o Janu Palachovi zveřejněných v tisku, televizi a rozhlasu

Mladá fronta DNES. Leden 1999. Ročník X.

- **NESG. Tento týden: Sobota 16. ledna. Mladá fronta DNES. 11. 1. 1999, roč. X, č. 8, s. 16**
- krátká informace o sebeupálení Jana Palacha 16. 1. 1969
- **BARTUŠKA, Václav. Palachův týden 1989: krok ke změně totalitního režimu. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 1, 6**
- *fotografie (2)*
- informace o odtajnění dokumentů Státní bezpečnosti z období ledna 1989
- informace o událostech na Václavském náměstí v lednu 1989
- zpětné hodnocení těchto událostí jako velmi závažných
- informace o vyvážení občanů za Prahu v lednu 1989
- poukázání na rozdíly v počtech zadržených atd. v oficiálních a tajných dokumentech
- **BAROCH, Pavel. Jan Palach: před třiceti lety obětoval život – chtěl burcovat, protestovat, nesouhlasit: Upálení mělo probudit národ z letargie po okupaci. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 6**
- popis života a činu Jana Palacha
- informace o dalších upálených lidech v Československu
- **BAROCH, Pavel. Kameraman byl jen kousek od místa tragédie. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 6**
- příběh kameramana Vladimíra Tůmy, který byl 16. 1. 1969 blízko místa, kde se upálil Jan Palach
- **ANA, BAR. Poslední rozhovor se po mnoha letech dostal nakonec k soudu. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 6**
- informace o zvukové nahrávce rozhovoru mezi Palachem a jeho ošetřující lékařkou a o soudním sporu mezi lékařkou a Českou televizí ohledně této nahrávky
- záznam rozhovoru

- **NESG. *Vybrané citáty z nedávné minulosti. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 6***
 - citace Analytických materiálů Státní bezpečnosti, Generální prokuratury ČSR a Miroslava Štěpána z období konce 80. let
- **SLAVÍK, Herbert a Hana ŘEHÁKOVÁ. *Fotografie. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 7***
 - sedm fotografií zachycujících Jana Palacha, demonstrace, Palachův pohřeb atd.
- **PUTNA, Martin. C. *Hrdinství znamená škrtat a škrtat a škrtat. Mladá fronta DNES. 16. 1. 1999, roč. X, č. 13, s. 12***
 - *fotografie (1)*
 - text o činu Jana Palacha a o událostech v lednu 1989
 - srovnání s demonstracemi v Číně
- **NESG. *Horda mladistvých narkomanů znesvětila významné výročí. Mladá fronta DNES. 19. 1. 1999, roč. X, č. 15, s. 10***
 - článek s nesouhlasným vyjádřením čtenáře s konáním demonstrace na protest proti protidrogovému zákonu, který podle něj znesvětil výročí Palachovy smrti
 - článek se dále zabývá problematikou protidrogového zákona
- **NESG. *Tento týden: Pondělí 25. ledna. Mladá fronta DNES. 25. 1. 1999, roč. X, č. 20, s. 16***
 - krátká informace o pražském průvodu studentů Filozofické fakulty UK při příležitosti třicetiletého výročí pohřbu Jana Palacha
- **KLA. *Studenti vzpomínali na Palachův pohřeb. Mladá fronta DNES. 26. 1. 1999, roč. X, č. 21, s. 1***
 - informace o proběhlém průvodu k uctění památky pohřbu Jana Palacha studenty Filozofické fakulty UK v Praze

Mladá fronta DNES. Leden 2009. Ročník XX.

- **GAZDÍK, Jan. *Palach navrhoval obsadit rozhlas: Nové svědectví o studentovi, který se upálil na protest proti okupaci. Mladá fronta DNES. 10. 1. 2009, roč. XX, č. 8, s. 3***
 - *fotografie (1)*
 - informace ze serveru Lidovky.cz o objevení dopisu Jana Palacha týkající se žádosti o obsazení československého rozhlasu
 - představení publikace Jan Palach '69

- **GAZDÍK, Jan.** *Strhující příběh Jana Palacha: Historici přinášejí neznámá svědectví i fotografie ze života studenta, který se před 40 lety upálil na protest proti okupaci.* *Mladá fronta DNES.* 13. 1. 2009, roč. XX, č. 10, s. 6
 - fotografie (6)
 - informace o zveřejnění spisu z dobového vyšetřování činu Jana Palacha
 - svědectví o činu Jana Palacha z 16. 1. 1969
- **GAZDÍK, Jan.** *Co víme o Janu Palachovi? Nic.* *Mladá fronta DNES.* 14. 1. 2009, roč. XX, č. 11, s. 2
 - informace o dokumentu „Poselství Jana Palacha“ vysílaném Českou televizí
- **GAZDÍK, Jan.** *Hrozí soud za rozhovor s Palachem.* *Mladá fronta DNES.* 14. 1. 2009, roč. XX, č. 11, s. 4
 - informace o soudu mezi ošetřující lékařkou Jana Palacha, která s ním natočila rozhovor a Českou televizí, která tento rozhovor použila v dokumentu „Poselství Jana Palacha“
- **GAZDÍK, Jan.** *Palach? Hamletovské drama dneška: Kdy se Jan Palach rozhodl pro sebeupálení? Co dělal krátce před smrtí? Historikové znají odpovědi teprve teď.* *Mladá fronta DNES.* 16. 1. 2009, roč. XX, č. 13, s. 13
 - fotografie (1)
 - rozhovor s historikem Petrem Blažkem o práci na publikaci Jan Palach '69, osobnosti Jana Palacha, Palachovu činu a jeho významu, existenci skupiny kolem Palacha, Janu Zajícovi
- **ŠIKLOVÁ, Jiřina.** *Do poslední chvíle se choval neuvěřitelně racionálně.* *Mladá fronta DNES.* 16. 1. 2009, roč. XX, č. 13, s. 13
 - sociologický pohled na čin Jana Palacha
 - připomenutí událostí z ledna 1989
- **ROW.** *Výročí Palacha: Před 40 lety vzplála Pochodeň číslo 1.* *Mladá fronta DNES.* 17. 1. 2009, roč. XX, č. 14, s. 4
 - fotografie (1)
 - informace o uctění památky Jana Palacha při příležitosti čtyřicetiletého výročí od jeho činu v Praze za účasti premiéra Mirka Topolánka, ředitele Národního muzea Michala Lukeše a ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Pavla Žáčka
 - informace o průvodu studentů konaném v Praze v ten samý den
- **GAG.** *Lidských pochodů bylo třicet, říká historik.* *Mladá fronta DNES.* 20. 1. 2009, roč. XX, č. 16, s. 1
 - článek o pokusech o sebeupálení nejrozumnějších lidí po vzoru Jana Palacha

- **VEL, ČTK, VÁCA, Jan. 20 let od Palachova týdne: Týden, kdy se lidé přestali bát. Mladá fronta DNES. 20. 1. 2009, roč. XX, č. 16, s. 3**
 - fotografie (6)
 - článek o událostech v lednu 1989 na Václavském náměstí v Praze
 - citace Stanislava Devátého, který se událostí účastnil
 - medailonky Stanislava Devátého, Alexandra Vondry a Johna Boka
- **NESG. Palach mířil i na nás. Mladá fronta DNES. 20. 1. 2009, roč. XX, č. 16, s. 3**
 - fotografie (1)
 - přepis proslovu prezidenta Václava Klause při příležitosti odhalení pamětní desky Jana Palacha v Mělnice
- **VÁCA, Jan. K Palachovu hrobu se plazili příkopem. Mladá fronta DNES. 20. 1. 2009, roč. XX, č. 16, s. 3**
 - článek o průběhu celonárodní poutě k Palachovu hrobu v lednu 1989 z pohledu účastníků Ondřeje Bartoška a Stanislava Devátého

Lidové noviny. Leden 1989. Ročník 2.

- **NESG. Fotografie. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 3**
 - fotografie Václavského náměstí ze dne 15. 1. 1989
- **NESG. Bezejmenné. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 4**
 - úryvek z knihy J. Lederera a L. Procházkové „Jan Palach“ o 25. říjnu 1973, kdy byly vykopány ostatky Jana Palacha, zpopelněny a převezeny do Všetat
 - úryvek z kázání evangelického faráře Jakuba Trojana nad hrobem Jana Palacha o smyslu činu Jana Palacha
- **RUML, Jan. Jan Palach. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 4, 5**
 - článek o životě a činu Jana Palacha
- **NESG. Bezejmenné. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 5**
 - výklad smyslu činu Jana Palacha od Jana Kavana z článku o Janu Palachovi z roku 1988
 - výrok prezidenta Ludvíka Svobody o nesouhlasu vyjadřování politických postojů sebeupalováním
 - část prohlášení studentů Filozofické fakulty UK, kteří chápou jako svoji vinu, že se nepodařilo vytvořit z vedení státu reprezentativní složku lidu
 - úvodního citát ke knize J. Lederera a L. Procházkové „Jan Palach“
- **R. Palachova cena. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 16**
 - informace o udělované ceně k uctění památky Jana Palacha udělované již 10 let významným osobnostem z oblasti literatury, umění, vědy, vzdělávání atd.

- **RUML, Jiří. Praha - Vídeň. Lidové noviny. Leden 1989, roč. 2, č. 1, s. 24**
 - článek popisující události na Václavském náměstí v Praze v lednu 1989 probíhající souběžně s podpisem Závěrečného aktu ve Vídni
- **MILLER, Arthur. Kde je budoucnost. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 1**
 - *fotografie (1)*
 - článek amerického dramatika týkající se uvěznění Václava Havla a situaci v Československu v roce 1989
- **NESG. Iniciativa kulturních pracovníků. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 1**
 - informace o iniciativě za propuštění Václava Havla a vedení dialogu státní moci s občany v roce 1989
- **DOBROVODSKÝ, Jan a Vladimír MLYNÁŘ. Alexandr Dubček: „Násilí nic neřeší“. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 2**
 - rozhovor s Alexanderem Dubčekem o událostech na Václavském náměstí v lednu 1989, o zákroku bezpečnostních složek, činnostech politických skupin v roce 1968, názoru na Jana Palacha a jeho čin a o důvěře ve státní příslušníky
- **DIENSTBIER, Jiří. Neumějí odejít. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 3**
 - článek srovnávající podpis Závěrečného aktu a události na Václavském náměstí
 - zamyšlení nad situací
- **NESG. Pražský týden 15. – 20. ledna. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 4, 5**
 - článek o konkrétních případech jednotlivých občanů informující o konkrétních postupech bezpečnostních složek během zatýkání a vyslýchání těchto občanů
 - článek cituje zprávy z osobního svědectví, z dokumentů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a Charty 77 a z dopisů Lidovým novinám
 - konkrétní jména lidí ošetřovaných nebo hospitalizovaných v různých nemocničních zařízeních v Praze
- **PECKA, Karel. Idy lednové. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 6**
 - článek komentující zobrazení události v lednu 1989 v Rudém právu
- **HANÁK, Jiří. Pedagogické kuplířství. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 6, 7**
 - komentář k událostem v lednu 1989
 - kritika pedagogů a vychovatelů, kteří odsoudili lednové události

- **JIČÍNSKÝ, Zdeněk. *Ke stanovisku Generální prokuratury ČSR. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 9***
 - komentář k vyjádření Generální prokuratury ČSR k lednovým událostem
 - kritika Generální prokuratury ČSR
- **FILIP, Miroslav. *Glasnost' zaplakala. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 13***
 - článek o stylu informování sovětského tisku o událostech v lednu 1989 na Václavském náměstí
- **NESG. *Iniciativa kulturních pracovníků. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 21, 22***
 - znění Iniciativy a připojené podpisy
- **NESG. *Solidarita. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 22***
 - citace z dopisu Kardinála Tomáška určenému předsedovi vlády L. Adamcovi o nesprávnosti zásahu bezpečnostních složek proti účastníkům událostí na Václavském náměstí v lednu 1989
 - informace o nejruznějších protestech proti zásahu bezpečnostních složek
- **NESG. *Dopis z AMU. Lidové noviny. Únor 1989, roč. 2, č. 2, s. 26***
 - dopis studentů AMU zaslaný redakci Mladé fronty a Mladého světa, dále MV KSČ a Národnímu výboru hl. m. Prahy
 - vyjádření nesouhlasu se závěry ÚV SSM publikovanými v jím vydaném prohlášení
 - nesouhlas se zásahem bezpečnostních složek proti účastníkům akcí na Václavském náměstí v lednu 1989
- **NESG. *Závěrečná řeč Václava Havla 21. 2. 1989. Lidové noviny. Březen 1989, roč. 2, č. 3, s. 4***
 - vyjádření Václava Havla k politickým cílům lednových událostí na Václavském náměstí roku
 - představení činnosti Charty77

Lidové noviny. Leden 1990. Ročník III.

- **PRÍKAZSKÝ, Vladimír. *Stalo se před rokem. Lidové noviny, 17. 1. 1990, roč. III, č. 4, s. 2***
 - popis událostí ve dnech 15. – 19. 1. 1989 na Václavském náměstí v Praze
- **KRAFKOVÁ, Eva. *Jak jsme v tramvaji plakali. Lidové noviny, 17. 1. 1990, roč. III, č. 4, s. 7***
 - informace o událostech 15. ledna 1989 z pohledu matky jedoucí kolem v tramvaji se svým synem

- **WIERZYNSKI, Kazimierz:** *Na smrt Jana Palacha.* Lidové noviny, 20. 1. 1990, roč. III, č. 5, s. 4
- báseň o Janu Palachovi

Lidové noviny. Leden 1999. Ročník XII.

- **NESG.** *Studenti uctí výročí Palachovy smrti.* Lidové noviny, 8. 1. 1999, roč. XII, č. 6, s. 4
- informace o plánovaném průvodu studentů Filozofické fakulty UK při příležitosti třiceti let od jeho upálení
- **NESG.** *Palachův týden nahnal komunistům strach.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 1
- informace o událostech na Václavském náměstí v lednu 1989
- **NESG.** *89 – 99 Stalo se před deseti lety.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 11
- tři články zveřejněné v Rudém právu v lednu 1989 popisující tehdejší události na Václavském náměstí
- **TŮMA, Oldřich.** *Týden protirežimních demonstrací státní moc zaskočil: Události před deseti lety spustily lavinu, která se již nedala zastavit a v plné síle udeřila v týdnů po 17. listopadu.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 21
- fotografie (1)
- popis událostí v lednu 1989
- informace o zásazích komunistického režimu proti událostem v lednu 1989
- popis „mimořádných bezpečnostních opatření“ Československa
- následky zásahů bezpečnostních složek ve společnosti
- **PLACÁK, Petr.** *Zásah proti skupině demonstrantů přerostl v lokální „občanskou válku“.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 21
- informace o událostech ve dnech 15. – 21. 1. 1989 na Václavském náměstí v Praze a ve Všetatech
- **SUK, Jiří.** *Zásah Protesty prohloubily izolaci Husákova režimu: Od československého vedení se distancovala i maďarská komunistická strana.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 22
- fotografie (1)
- popis událostí na Václavském náměstí v Praze v lednu 1989 srovnávan s podepsáním Závěrečného aktu ve Vídni v tutéž dobu
- popis odporu a nesouhlasu s řešením pražských událostí ze strany zahraničního tisku

- **NESG. *Vnitrostranická informace. Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 22***
 - citace ze zprávy KSC o lednových událostech popisující bezradnost a nejednotnost uvnitř strany co se týče těchto událostí
- **TŮMA, Oldřich. *Policejní násilí proměnilo náhodné kolemjdoucí v demonstrující dav: Dosud fungující scénář postupu proti demonstrantům se komunistům vymkl z rukou a působil kontraproduktivně. Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 22, 27***
 - popis událostí ve dnech 15. – 21. 1. 1989 v Praze a ve Všetatech
- **OLT. *Zpráva o bezpečnostní situaci 19. ledna 1989. Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 27***
 - přepis záznamu bezpečnostních opatření z oficiálních zdrojů z ledna 1989
- **BENČÍK, Antonín. *Jan Palach – živá „Pochodeň číslo 1“.* Lidové noviny, 15. 1. 1999, roč. XII, č. 12, s. 28**
 - *fotografie (1)*
 - popisu činu Jana Palacha a bezprostředně následujících událostí
- **WALLEROVÁ, Radka. *Po Janu Palachovi se během několika týdnů pokusily upálit desítky lidí.* Lidové noviny, 16. 1. 1999, roč. XII, č. 13, s. 4**
 - *fotografie (1)*
 - informace o několika desítkách lidí, kteří se upálili po vzoru Jana Palacha
- **JOB. *Politici si připomněli Palachovo výročí.* Lidové noviny, 18. 1. 1999, roč. XII, č. 14, s. 4**
 - *fotografie (1)*
 - informace o vzpomínkovém aktu ve Všetatech k třicetiletému výročí od jeho upálení za účasti prezidenta Václava Havla a dalších politických představitelů
- **KOCOUREK, Milan. *Na Jana Palacha si zavzpomínali také krajané v Británii.* Lidové noviny, 18. 1. 1999, roč. XII, č. 14, s. 8**
 - informace o konání vzpomínkového aktu k příležitosti třicetiletého výročí úmrtí Jana Palacha v Londýně
- **PLACÁK, Petr. *Palachova smrt je předmětem soudního sporu.* Lidové noviny, 19. 1. 1999, roč. XII, č. 15, s. 5**
 - *fotografie (1)*
 - informace o soudním sporu mezi ošetřující lékařkou, která pořídila zvukovou nahrávku svého rozhovoru s Janem Palachem a Českou televizí, která lékařku obvinila ze spolupráce se Státní bezpečností
 - přepis části rozhovoru

- **ČTK. *Hladovkáři za Jana Palacha se včera sešli poprvé po třiceti letech.* Lidové noviny, 20. 1. 1999, roč. XII, č. 16, s. 4**
 - informace o setkání účastníků protestní hladovky z ledna 1969 na podporu požadavků Jana Palacha
 - zmínka o událostech v lednu 1989
- **NESG. *89 – 99 Stalo se před deseti lety.* Lidové noviny, 21. 1. 1999, roč. XII, č. 17, s. 11**
 - přepis zprávy otištěné v Rudém právu v lednu 1989 týkající se událostí na Václavském náměstí v lednu 1989
- **NESG. *89 – 99 Stalo se před deseti lety.* Lidové noviny, 22. 1. 1999, roč. XII, č. 18, s. 11**
 - zpráva ČTK vydaná v Rudém právu v lednu 1989 týkající se událostí ve Všetatech
- **ČTK. *Studenti si připomněli Palacha pochodem Prahou.* Lidové noviny, 26. 1. 1999, roč. XII, č. 21, s. 2**
 - informace o pražském průvodu studentů Filozofické fakulty UK, který se uskutečnil u příležitosti třicátého výročí pohřbu Jana Palacha
- **NESG. *89 – 99 Stalo se před deseti lety.* Lidové noviny, 27. 1. 1999, roč. XII, č. 22, s. 11**
 - přepis odpovědi předsedy vlády L. Adamce na dopis Kardinála Tomáška týkající se zásahu bezpečnostních jednotek proti účastníkům akcí na Václavském náměstí v lednu 1989

Lidové noviny. Leden 2009. Ročník XXII.

- **NESG. *Palach chtěl obsadit rozhlas.* Lidové noviny, 10. 1. 2009, roč. XXII, č. 8, s. 4**
 - *fotografie (2)*
 - informace o objevení dopisu, ve kterém Jan Palach žádal obsazení československého rozhlasu
 - znění dopisu
 - vyjádření historiků Petra Blažka a Jiřího Hoppe
 - zmínka o událostech v lednu 1989 na Václavském náměstí
- **AČ. *Odmítl se smířit s okupací.* Lidové noviny, 10. 1. 2009, roč. XXII, č. 8, s. 4**
 - popis činu Jana Palacha a jeho motivů

- **DRCHAL, Václav. *Jan Palach – LN mají k dispozici patrně poslední Palachovu fotografii před tragickým činem.* Lidové noviny, 15. 1. 2009, roč. XXII, č. 12, s. 3**
 - *fotografie (1)*
 - informace o poslední pořízené fotografii Jana Palacha před jeho smrtí
 - popis pobytu Jana Palacha na brigádě ve Francii
- **NESG. *Vůbec jsem netušila, co přijde.* Lidové noviny, 15. 1. 2009, roč. XXII, č. 12, s. 3**
 - rozhovor s Annou Skoumalovou, autorkou poslední fotografie pořízené před smrtí Jana Palacha
 - popis jejich vzájemného vztahu a Palachovy povahy
- **ČRO. *Události roku 1969.* Lidové noviny, 15. 1. 2009, roč. XXII, č. 12, s. 3**
 - krátký popis událostí roku 1969 související s činem Jana Palacha a následnou odezvou společnosti
- **HEČ. *Šokující čin očima přímých svědků.* Lidové noviny, 15. 1. 2009, roč. XXII, č. 12, s. 3**
 - výpovědi svědků z 16. 1. 1969, kteří byli přítomni činu Jana Palacha
- **DOM. *Palachova památka: Na Palacha vzpomínali i disidenti.* Lidové noviny, 17. 1. 2009, roč. XXII, č. 14, s. 4**
 - *fotografie (3)*
 - informace o uctění památky čtyřiceti let od upálení Jana Palacha v Praze na Václavském náměstí
- **LE MAIRE, Bruno. *Francie na Palacha nezapomíná.* Lidové noviny, 19. 1. 2009, roč. XXII, č. 15, s. 10**
 - projev francouzského ministra o činu Jana Palacha a vlivu na Francii a celý svět při příležitosti odhalení sochy na uctění památky Jana Palacha v Mělníku
- **ČTK. *Palachovo výročí: Palacha uctili i písní Karla Kryla.* Lidové noviny, 20. 1. 2009, roč. XXII, č. 16, s. 5**
 - *fotografie (1)*
 - informace o konání vzpomínkové akce v Praze na Václavském náměstí při příležitosti čtyřicetiletého výročí sebeupálení Jana Palacha
- **REJŽEK, Jan. *Jak mě tehdy sebrali.* Lidové noviny, 22. 1. 2009, roč. XXII, č. 18, s. 12**
 - popis průběhu autorova zatčení a vyslýchání během událostí v lednu 1989 na Václavském náměstí v Praze bezpečnostními jednotkami